

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM ÖĞRENME
ALANINA AİT KONULARIN AKTARILMASINDA
EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMANLARA YÖNELİK
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN

Danışman

Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA

Hatay-2024

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM ÖĞRENME
ALANINA AİT KONULARIN AKTARILMASINDA
EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMANLARA YÖNELİK
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN

Danışman

Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA

Hatay-2024

ONAY

Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN tarafından hazırlanan “**BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM ÖĞRENME ALANINA AİT KONULARIN AKTARILMASINDA EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMANLARA YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

20/09/2024

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA (Danışman)	
Doç. Dr. Volkan PAYASLI (Üye)	
Doç. Dr. İskender DAŞDEMİR (Üye)	

Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN tarafından hazırlanan “**BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM ÖĞRENME ALANINA AİT KONULARIN AKTARILMASINDA EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMANLARA YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Doç. Dr. Sinan ERDOĞAN
Enstitü Müdürü

T. C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (20/09/2024)

Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, eğitimde yenilikçi yaklaşımların öneminin vurgulanması ve eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanımının, öğretmen görüşleri doğrultusunda, incelenmesidir. Araştırma, nitel bir yaklaşım benimseyerek, öğretmenlerin deneyimlerini, algılarını ve bu öğrenme araçlarına ilişkin tavsiyelerini anlamayı hedeflemektedir.

Bu çalışma, "Bilim, Teknoloji Ve Toplum Öğrenme Alanına Ait Konuların Aktarılmasında Eğitici Çizgi Romanlara Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri"ni içermekte ve bu konunun sosyal bilgiler derslerindeki, eğitici çizgi romanlar aracılığıyla aktarılmasının potansiyelini keşfetmektedir.

Eğitici çizgi romanların, öğrencilerin bilimsel ve teknolojik kavramları daha iyi anlamalarına ve toplumsal olaylara karşı daha bilinçli bir tutum geliştirmelerine olanak tanıyacağı düşünülmektedir. Yani bu önemli öğrenme aracının, öğretmenlerin pedagojik stratejilerine nasıl entegre edilebileceği ve öğrencilerin öğrenme deneyimlerinin nasıl zenginleştirilebileceği ve öğrenci başarısına etkileri üzerinde odaklanmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, eğitici çizgi romanların, öğrencilerin ilgisini çekeceğini, karmaşık kavramları basitleştirme ve derinlemesine öğrenmeyi teşvik etme potansiyeline sahip olacağını, bu materyallerin öğrencilerin bilim ve teknolojiye olan ilgisini artıracığını, onların toplumsal sorunlara karşı daha duyarlı ve sorumlu bireyler olarak yetişmelerini sağlayacağını, ayrıca, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine ve bilgiyi pratik bir şekilde uygulamalarına yardımcı olabileceğini vurgulamaktadırlar.

Bu yolculukta, bana rehberlik eden saygıdeğer hocam Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA'ya, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak, bu çalışmanın temellerini sağlamlaştırmama yardımcı olduğundan dolayı şükranlarımı sunarım. Hocamın değerli katkıları, hazırlamış olduğum bu tezimin akademik derinliğini artırmıştır.

Ailemin sevgisi ve desteği, bu akademik yolculuğumun en büyük motivasyon kaynaklarından biri olmuştur. Ayrıca yine bu çalışmanın araştırma sürecinde katkılarını esirgemeyen sosyal bilgiler öğretmenlerine de teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez savunmama jüri üyesi olarak katılan değerli hocalarımız Doç. Dr. Volkan PAYASLI ve Doç. Dr. İskender DAŞDEMİR'e de saygı ve sevgilerimi sunarım.

Eleştirileriniz ve önerileriniz, bu çalışmanın daha da gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Son olarak; bu çalışma, eğitimde yenilikçi materyallerin kullanımının önemini vurgulamakta ve öğretmenlerin bu materyalleri derslerine nasıl dahil edebilecekleri konusunda fikir vermektedir. Eğitici çizgi romanların, öğrencilerin öğrenme süreçlerine katkıda bulunabileceği ve onları bilim, teknoloji ve toplum konularında daha bilinçli bireyler haline getirebileceği umulmaktadır. Bu çalışma, eğitimcilerin ve araştırmacıların, öğrenme süreçlerini zenginleştirmek için eğitici çizgi romanları nasıl daha etkin kullanabileceklerine dair bir rehber olmayı amaçlamaktadır.

Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN

**BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM ÖĞRENME ALANINA AİT
KONULARIN AKTARILMASINDA EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMANLARA
YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ**

Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2024

Danışman: Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara yönelik görüşlerini belirlemek ve bu görüşlerin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, bu çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Hatay ilindeki farklı ortaokullarda görev yapan 12 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimleme ve içerik analizi teknikleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara yönelik genel olarak olumlu görüşlere sahip oldukları, ancak ders aşamasında bazı olumsuzluklar ve eksikliklerle karşılaştıkları belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları ışığında, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler öğretiminde daha etkin bir şekilde kullanılabilmesi için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çizgi Roman, Eğitim, Öğretim, Öğretmen

**VIEWS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS ON EDUCATIONAL COMICS
FOR CONVEYING TOPICS RELATED TO SCIENCE, TECHNOLOGY AND
SOCIETY LEARNING AREA**

Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN

Department of Turkish and Social Studies Education, Master's Thesis, 2024

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yavuz TOPKAYA

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine social studies teachers' views on educational comics and to examine whether these views differ according to various variables. In line with this purpose, case study design, one of the qualitative research methods, was used in this study. The study group of the research consists of 12 social studies teachers working in different secondary schools in Hatay province in the 2023-2024 academic year. A semi-structured interview form developed by the researcher was used as a data collection tool. Descriptive and content analysis techniques were applied to analyze the data. As a result of the research, it was determined that social studies teachers had generally positive views towards educational comics, but they encountered some negativities and deficiencies during the lesson phase. In the light of the findings of the study, suggestions were presented for more effective use of educational comics in social studies teaching.

Key Words : Comics, Education, Teaching, Teacher

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ, AMACI VE ÖNEMİ

1.1. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemleri.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.5. Araştırmanın Sayıtları.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler	9
2.1.1. Sosyal Bilgiler Kavramı ve Kapsamı	9
2.1.2. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Disiplinlerarası Yapısı	13
2.1.2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi	13
2.1.2.2. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Yeri	14
2.1.2.2.1. Sosyal Bilgilerin Eğitime Katkıları.....	15
2.1.2.2.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Güncel Yaklaşımlar.....	16
2.1.2.3. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	17
2.1.2.3.1. Tarihsel Gelişim	17
2.1.2.3.2. Mevcut Durum ve Sorunlar.....	17
2.1.2.3.3. Geleceğe Yönelik Öneriler	18

2.1.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının İncelenmesi	18
2.1.2.4.1. Programın Yapısı ve İçeriği.....	19
2.1.2.4.2. Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar	19
2.1.2.4.3. Değerler Eğitimi.....	19
2.1.2.4.4. 21. Yüzyıl Becerileri	20
2.1.2.4.5. Ölçme ve Değerlendirme	20
2.1.2.5. Disiplinlerarası Yapı.....	21
2.1.3. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Yeri ve Önemi.....	22
2.1.3.1. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Yeri	22
2.1.3.2. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Önemi	23
2.1.3.3. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar.....	24
2.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihsel Gelişimi.....	25
2.1.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Doğuşu ve İlk Evreleri (19. Yüzyıl Sonu - 20. Yüzyıl Başı)	25
2.1.4.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretiminin Başlangıcı (1950'ler - 1960'lar)	25
2.1.4.3. Disiplinler Arası Yaklaşımın Benimsenmesi (1970'ler- 1980'ler)	26
2.1.4.4. Yapılandırmacı Yaklaşımın Etkisi (1990'lar- 2000'ler).....	26
2.1.4.5. Günümüzde Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	26
2.1.4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar	26
2.1.4.5.2. Teknolojinin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Rolü	27
2.1.4.5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Değişen Rolü.....	27
2.1.5. Teknoloji ve Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	28
2.1.5.1. Teknoloji ve Sosyal Katılım.....	28
2.1.5.2. Teknoloji Kullanımının Sosyalleşme ve Toplumsal İlişkilere Etkisi	29
2.1.5.2.1. Teknolojinin Olumlu Etkileri	29
2.1.5.2.2. Teknolojinin Olumsuz Etkileri	30
2.1.5.1.3. Teknolojinin Geleceği ve Sosyalleşme	30
2.1.6. Sosyal Bilgilerin Toplumsal ve Kültürel Bağlamı	31
2.1.6.1. Toplumsal Değişme ve Kültürel Çeşitlilik.....	32
2.1.6.2. Toplumsal Değişme ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	33
2.1.6.3. Kültürel Çeşitlilik ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	33
2.1.6.4. Toplumsal Değişme ve Kültürel Çeşitlilik Arasındaki İlişki	34

2.1.7. Kimlik ve Toplumsal Kimlik.....	34
2.1.7.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kimlik Oluşumu	35
2.1.7.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Kimlik İlişkisi	35
2.1.7.3. Türk Eğitim Sisteminde Kimlik Oluşumu	36
2.1.7.4. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Rolü	36
2.1.7.5. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kültürel Kaynakların Kullanımı.....	37
2.1.8. Sosyal Bilgilerin Genel Amaçları.....	38
2.1.8.1. Vatandaşlık ve Sosyal Bilgiler	39
2.1.8.2. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Yeri	39
2.1.8.3. Sosyal Bilgiler ve Aile	39
2.1.9. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kazanımlar	40
2.2. Bilim nedir?	42
2.2.1. Bilimin Doğası	44
2.2.2. Bilimsel Okuryazarlık Nedir?	45
2.3. Teknoloji Nedir?	46
2.3.1. Teknolojinin Gelişimi.....	47
2.3.2. Teknoloji Okuryazarlığının Tanımı	50
2.3.3. Teknoloji Okuryazarlığının Önemi	50
2.3.4. Teknoloji Okuryazarlığının Geliştirilmesi	51
2.3.5. Teknoloji ve Toplum Arasındaki İlişki	52
2.3.6. Bilim ve Toplum Arasındaki İlişki	53
2.3.7. Bilim ve Teknoloji Arasındaki İlişki	56
2.3.8. Bilim ve Teknoloji Etiği	57
2.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum (BTT).....	58
2.4.1. Bilim-Teknoloji-Toplum (BTT) ve Sosyal Bilgiler İlişkisi.....	58
2.5. Çizgi Romanın Tanımı	60
2.5.1. Çizgi Romanın Tarihçesi.....	61
2.5.2. Türkiye’de Çizgi Romanın Gelişimi	62
2.5.3. Çizgi Roman ve Grafik Roman.....	66
2.5.3.1. Grafik Roman Kavramının Doğuşu ve Çizgi Romandan Farklılaşması	66
2.5.3.2. Grafik Romanın Sanatsal ve Edebi İfade Biçimleri.....	67
2.5.3.3. Grafik Romanın Toplumsal ve Kültürel Etkileri.....	67

2.5.3.4. Grafik Roman ve Eğitim İlişkisi	70
2.6. Çizgi Romanın Temel Öğeleri	72
2.7. Eğitici Çizgi Romanlar	73
2.7.1. Eğitici Çizgi Romanların Eğitimde Kullanımı.....	75
2.8. Çizgi Romanda Biçimsel Özellikler	81
2.9. Eğitici Çizgi Romanlarla İlgili Araştırmalar	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni	85
3.2. Çalışma Grubunun Oluşturulması.....	85
3.3. Öğretim Materyalinin Hazırlanma Süreci.....	86
3.4. Veri Toplama Araçları	86
3.5. Verilerin Analizi.....	87
BULGULAR.....	89
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
KAYNAKÇA	116
EKLER.....	135

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Çizgi Roman ve Grafik Roman arasındaki farklılıklar	68
---	-----------

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sosyal Bilgiler ve İlgili Alanlar	12
--	----

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Katılımcıların Birinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	89
Grafik 2. Katılımcıların İkinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	90
Grafik 3. Katılımcıların Üçüncü Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	92
Grafik 4. Katılımcıların Dördüncü Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	94
Grafik 5. Katılımcıların Beşinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	95
Grafik 6. Katılımcıların Altıncı Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	97
Grafik 7. Katılımcıların Yedinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	98
Grafik 8. Katılımcıların Sekizinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	99

KISALTMALAR LİSTESİ

BTT : Bilim, Teknoloji ve Toplum

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

GİRİŞ

Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının eğitim sürecindeki yeri ve önemi giderek artmaktadır. Bu alan, öğrencilerin bilimsel süreçleri anlama, teknolojik gelişmeleri takip etme ve toplumsal sorunlara çözüm odaklı yaklaşımlar geliştirme becerilerini sağlamaktadır. Eğitimciler, bu alanın içeriğini etkili bir şekilde aktarmak için çeşitli yöntemler ve materyaller kullanmaktadırlar. Bu bağlamda, eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin ilgisini çekme, bilgiyi kolayca aktarma ve öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirme potansiyeli taşıyan kaynaklar olarak öne çıkmaktadır.

Eğitici çizgi romanlar, geleneksel öğretim materyallerinin yanı sıra, öğrencilerin bilimsel ve teknolojik kavramları daha derinlemesine anlayabilmeleri için bir alternatif sunarlar. Bu tür romanlar, karmaşık bilimsel süreçleri ve teknolojik ilerlemeleri, görselleştirme ve hikâye anlatımı yoluyla daha erişilebilir hale getirirler. Ayrıca, bu materyaller, öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmelerine ve eleştirel düşünme yeteneklerini artırmalarına yardımcı olabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerine toplumsal sorunları, geçmişten günümüze uzanan bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ve bunların toplum üzerindeki etkilerini anlatırken, etkili ve ilgi çekici yöntemler kullanmak durumundadırlar. Eğitici çizgi romanlar, bu amaçla kullanılabilecek güçlü bir araç olabilir. Ancak, bu materyallerin etkinliği ve kabulü, öğretmenlerin bu kaynaklara olan yaklaşımlarına ve görüşlerine bağlıdır.

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanları kullanarak bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konuları aktarmaya yönelik görüşlerini incelemektir. Araştırma, öğretmenlerin bu materyallere olan tutumlarını, kullanım sıklıklarını ve bu materyallerin öğrenme sürecine katkılarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, araştırma, öğretmenlerin eğitici çizgi romanları kullanırken karşılaştıkları zorlukları ve bu materyallerin geliştirilmesi için önerilerini de ortaya koymaktadır.

Araştırmanın sonuçları, eğitici çizgi romanların geliştirilmesi ve kullanımının optimize edilmesi için önemli ipuçları sağlayacaktır. Bu sayede, öğretmenler, öğrencilerine bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konuları daha etkili bir şekilde aktarabilecekler ve öğrencilerin bu alanlardaki bilgi ve becerilerini geliştirebileceklerdir.

Sonuç olarak; bu araştırma, eğitimcilerin ve eğitim politika yapıcılarının, öğrenme sürecini zenginleştirmek ve öğrencilerin bilimsel ve teknolojik bilinçlerini artırmak için eğitici çizgi romanları daha etkin bir şekilde kullanmalarına katkıda bulunacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ, AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın problemi ve alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve sayıltıları başlıklarına yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemleri

Bilim, teknoloji ve toplum arasındaki etkileşimin karmaşıklaştığı ve hızla değiştiği günümüz dünyasında, bu alanlara ait konuların anlaşılması ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi, bireylerin bilinçli vatandaşlar olarak yetişmesine ve toplumsal sorunlara çözüm üretebilmesine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, eğitim kurumları, bilim, teknoloji ve toplum konularının öğrencilere aktarılmasında önemli bir rol oynayabilir (Ayas ve Yılmaz, 2017). Sosyal bilgiler dersi, bu konuların ele alındığı temel derslerden biri olarak, öğrencilerin bilimsel okuryazarlık becerilerini geliştirmeye, teknolojik gelişmelerin toplumsal etkilerini anlamalarına ve bu etkilerle ilgili sorumluluk bilinci kazanmalarına katkıda bulunabilir (MEB, 2018).

Ancak, geleneksel öğretim yöntemlerinin öğrencilerin ilgisini çekme, öğrenmeyi anlamlı kılma ve bilim, teknoloji ve toplum konularının karmaşıklığını yansıtmaya gibi bazı durumlarda yetersiz kalabileceği ifade edilmektedir (Çelik ve Özdemir, 2019). Bu durum, öğrencilerin bu konulara karşı ilgisiz kalmasına, ezberci öğrenme stratejilerine yönelmesine ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmekte zorlanmasına neden olabilmektedir (Demir ve Yılmaz, 2020).

Eğitici çizgi romanlar, görsel ve sözel öğeleri bir araya getirerek öğrencilerin dikkatini çekme, öğrenmeyi kolaylaştırma, soyut kavramları somutlaştırma ve farklı öğrenme stillerine hitap etme potansiyeline sahip eğitim materyalleri olarak öne çıkmaktadır (Yıldırım ve Çetin, 2016). Çizgi romanlar, bilim, teknoloji ve toplum konularını ilgi çekici hikâyeler, karakterler ve görsellerle sunarak öğrencilerin bu konulara karşı ilgi ve merak duygusunu uyandırabilme potansiyeline sahiptir. Bu sayede öğrenmeyi eğlenceli hale getirebilir ve öğrencilerin bu konuları daha derinlemesine anlamalarına katkı sağlayabilir (Göksu ve Gökçe, 2019). Ayrıca, çizgi romanların öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık ve işbirliği

gibi 21. yüzyıl becerilerini geliştirmelerine de katkı sağlayabileceği düşünülmektedir (Turgut ve Demir, 2021).

Bununla birlikte, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde bilim, teknoloji ve toplum konularının öğretiminde ne ölçüde etkili olduğu, hangi avantaj ve dezavantajlara sahip olduğu ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri hakkında sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Bu durum, eğitici çizgi romanların potansiyelinden tam olarak yararlanılmasını zorlaştırabilir ve bu alanda daha fazla araştırma yapılmasını önemli hale getirebilir (Kara ve Çelik, 2020).

Bu araştırmanın problem durumu, sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konuların aktarılmasında eğitici çizgi romanlara yönelik görüşlerinin neler olduğu öğrenebilmek ve bu bağlamda eğitici çizgi roman kullanımının sosyal bilgiler dersindeki etkililiğini değerlendirmektir.

Bu problemin altında şu alt problemler yer almaktadır:

- Sosyal bilgiler öğretmenleri eğitici çizgi romanları hangi amaçlarla, hangi sıklıkta ve hangi kaynaklardan seçmektedirler?
- Sosyal bilgiler öğretmenleri eğitici çizgi romanları derslerinde nasıl işlemekte ve değerlendirmektedirler?
- Sosyal bilgiler öğretmenleri eğitici çizgi romanların öğrencilerin bilim, teknoloji ve toplum konularına ilişkin bilgi, beceri, tutum ve değerlerini geliştirmedeki etkisini nasıl değerlendirmektedirler?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanları kullanırken karşılaştıkları zorluklar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Günümüzde bilim, teknoloji ve toplum arasındaki etkileşimin hızla arttığı ve bu etkileşimin bireylerin yaşamlarını derinden etkilediği söylenebilir. Bu nedenle, bireylerin bilimsel okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri ve teknolojiyi bilinçli bir şekilde kullanabilmeleri önem kazanıyor gibi gözükmemekte. Bu bağlamda, eğitim sistemlerinin de bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına daha fazla önem vermeye başladığı ve bu alandaki bilgilerin öğrencilere etkili bir şekilde aktarılmasını hedeflediği gözlemlenmektedir (Çelikcan, 2011).

Sosyal bilgiler dersinin, bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konuların ele alındığı önemli bir disiplin olduğu söylenebilir. Ancak, bu konuların soyut ve karmaşık yapısı, öğrencilerin ilgisini çekmekte ve anlamalarını sağlamakta zorluklar yaratıyor olabilir (Kıroğlu, 2014). Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin bu konulara karşı olumlu tutum geliştirmelerini ve öğrenmelerini kolaylaştırmak için farklı öğretim yöntemleri ve materyalleri kullandıkları görülmektedir.

Eğitici çizgi romanlar, son yıllarda eğitim alanında giderek daha fazla kullanılan ve öğrencilerin ilgisini çeken etkili bir materyal olarak öne çıkıyor gibi görünmektedir (Yıldırım ve Yıldırım, 2018). Çizgi romanların, görsel ve sözel unsurları bir arada kullanarak öğrenmeyi daha eğlenceli ve kalıcı hale getirebildiği düşünülmektedir. Ayrıca, çizgi romanların, soyut kavramları somutlaştırarak öğrencilerin anlamalarını kolaylaştırabildiği ve farklı öğrenme stillerine hitap edebildiği ifade edilmektedir (McCloud, 1993).

Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konuların aktarılmasında eğitici çizgi romanların kullanımı, hem öğrencilerin bu konulara karşı ilgi ve motivasyonlarını artıracak hem de öğrenmelerini kolaylaştıracak bir potansiyele sahip olabilir (Turgut, 2016). Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara yönelik görüşlerinin belirlenmesi, bu materyalin etkili bir şekilde kullanılmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konuların aktarılmasında eğitici çizgi romanlara yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara yönelik genel görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenleri, eğitici çizgi romanların ne gibi avantaj ve dezavantajları olduğunu düşünmektedirler?
3. Sosyal bilgiler öğretmenleri, eğitici çizgi romanların olumlu ve olumsuz yönlerinin neler olduğunu düşünmektedirler?
4. Sosyal bilgiler öğretmenleri, eğitici çizgi romanların kullanımına yönelik ne gibi önerilere sahiptirler?

Bu araştırmanın, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara yönelik görüşlerini ortaya koyarak, bu materyalin bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanındaki kullanımına ilişkin önemli bilgiler sağlayabileceği düşünülmektedir. Elde edilen bulguların, öğretmenlere, eğitim programı geliştiricilere ve çizgi roman yazarlarına yönelik öneriler sunarak, eğitici çizgi romanların daha etkili bir şekilde kullanılmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayabileceği öngörülmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

"Bilim, Teknoloji ve Toplum" (BTT) öğrenme alanı, Sosyal Bilgiler dersinin önemli bir bileşeni olarak görülebilir ve öğrencilerin içinde bulundukları çağın gerektirdiği bilgi ve becerileri kazanmalarına katkıda bulunabilir. Bu alan, bilimsel gelişmelerin toplumsal etkilerini anlamayı, teknolojiyi kullanmayı ve eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi, etik sorunları tartışmayı ve geleceğe dair öngörülerde bulunmayı içerebilir (MEB, 2018). Ancak BTT konularının soyut ve karmaşık yapısı, öğrencilerin bu konulara ilgi duymasını ve anlamasını zorlaştırabilir. Bu noktada, eğitici çizgi romanlar, görsel ve anlatsal öğeleriyle öğrencilerin dikkatini çekerek BTT konularını daha anlaşılır ve ilgi çekici hale getirebilir (Yıldırım, 2016).

Eğitici çizgi romanlar, bilgiyi sadece aktarmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcılık gibi becerilerini de geliştirebilir (Topkaya ve diğerleri, 2023). Çizgi romanların görsel unsurları, öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırmalarına ve farklı bakış açılarını görmelerine yardımcı olabilir (Göktepe ve diğerleri, 2020). Ayrıca, çizgi romanların hikâye anlatma özelliği, öğrencilerin BTT konularına duygusal olarak bağlanmalarını ve öğrenme sürecinde daha aktif rol almalarını sağlayabilir (Özensoy, 2014).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara yönelik görüşleri, bu araçların BTT öğretiminde ne kadar etkili ve verimli kullanılabileceği konusunda önemli bilgiler sunar. Öğretmenlerin çizgi romanların güçlü ve zayıf yönlerine, kullanım alanlarına ve öğrenci motivasyonuna etkilerine dair görüşleri, bu alanda yapılacak çalışmalara ışık tutabilir. Ayrıca, öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaç duydukları destekler, eğitici çizgi romanların BTT öğretimine entegrasyonu için gerekli adımların belirlenmesine yardımcı olabilir (Demir ve diğ., 2019).

Bu bağlamda yapılacak araştırmalar, eğitici çizgi romanların BTT öğretiminde kullanımına dair teorik ve pratik bilgiler sağlayarak hem öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sunabilir hem de öğrencilerin BTT konularını daha etkili öğrenmelerine destek olabilir. Aynı zamanda, bu tür araştırmalar, eğitici çizgi romanların BTT öğretimine entegrasyonunu teşvik ederek Sosyal Bilgiler dersinin kalitesini artırabilir ve öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarına yardımcı olabilir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullarda sosyal bilgiler öğretmenliği görevinde bulunan 12 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçları, katılımcıların görüşleri doğrultusunda yorumlanmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Araştırmada nitel bir yöntem kullanıldığı için sonuçlar niceliksel olarak genellenemez.
- Araştırmada sadece sosyal bilgiler öğretmenleri ile görüşüldüğü için sonuçlar diğer branş öğretmenleri açısından farklılık gösterebilir.
- Araştırmada sadece eğitici çizgi romanlar ele alındığı için sonuçlar diğer görsel materyaller veya öğretim yöntemleri açısından farklılık gösterebilir.

1.5. Araştırmanın Sayılıları

Bu araştırma, eğitici çizgi romanların bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konuların aktarılmasında nasıl kullanıldığına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymalarını amaçlamaktadır. Araştırmanın sayılıları şunlardır:

- Araştırma, eğitici çizgi romanların öğrencilerin öğrenme süreçlerine ve tutumlarına etkisini ölçmek için deneysel bir tasarım kullanmamıştır.
- Araştırma, eğitici çizgi romanların içerik, tasarım ve kalite kriterlerini belirlemek için bir analiz yapmamıştır.
- Araştırma, eğitici çizgi romanların bilim, teknoloji ve toplum konusundan farklı bir konunun uygunluğunu incelememiştir.

Tanımlar:

- **Bilim:** Doğal ve sosyal olayları gözlemleyen, inceleyen, açıklayan ve kanunlar halinde ortaya koyan sistematik bir bilgi birikimi ve etkinlik olarak tanımlanmıştır (Çakıcı, 2013).

-**Teknoloji:** Bilimin ortaya koyduğu kurallardan yararlanarak insanların yaşamını kolaylaştırmak için üretilen araç, gereç, yöntem ve sistemler bütünüdür (Güneş ve vd., 2021).

-**Toplum:** Ortak bir kültür, dil, tarih, coğrafya ve değerler paylaşan insanların oluşturduğu sosyal bir organizasyon yapısı olarak tanımlanabilir (Kağıtçıbaşı, 2007).

-**Eğitici Çizgi Roman:** Bilimsel, teknolojik, toplumsal veya tarihsel konuları anlatmak amacıyla hazırlanan ve görsel unsurlarla desteklenen kısa öyküler olarak tanımlanabilir (Karagöz, 2018).

-**Sosyal Bilgiler:** Bireyleri hem bireysel hem de toplumsal açıdan geliştirmeyi amaçlayan ve tarih, coğrafya, vatandaşlık, ekonomi gibi disiplinlerden yararlanan bir eğitim alanı olarak tanımlamak mümkündür (Kan, 2010).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler

2.1.1. Sosyal Bilgiler Kavramı ve Kapsamı

Sosyal bilgilerin tanımını yapmak, diğer alanlara göre daha zor olabilir. Çünkü sosyal bilgiler, birden fazla disiplinin bir araya gelmesiyle oluşan bir alandır (Doğanay, 2002). Sosyal bilgiler; ilköğretim seviyesindeki öğrencilere, sosyal bilimlerin sunduğu konular çerçevesinde, sosyal alanda gerekli olan temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı hedefleyen bir çalışma alanı olarak ifade edilebilir (Yıldız ve Koçoğlu, 2015). Sosyal bilgilerin temel eğitim programı ise; vatandaşlık kavramından yola çıkarak, ülkemizin demokratik ortamında yaşayan bireylerin hak ve sorumluluklarını içeren ve hayat boyu kullanılacak vatandaşlık becerilerinin geliştirilmesini amaçlayan bir program olarak tanımlanabilir (Doğan ve Oruç, 2022). Sosyal bilgiler dersi sadece ulusal vatandaşlık becerilerini değil, aynı zamanda uluslararası vatandaşlık bakış açısını da destekleyebilir. Barr, Barth ve Shermis, sosyal bilgilerin yönteminin farklı olmasına rağmen, küresel yurttaşlık için kullanılabilecek bir araç olduğunu belirtmiş ve sosyal bilgilerin tanımında “yurttaşlık” kavramına vurgu yapmışlardır (Barr, Barth ve Shermis, 2013).

Sosyal bilgiler; içerik yönünden bireylerin oluşturduğu grupların düzenlenmesi, gelişmesi ve bu grubun üyesi olarak diğer bireylerle etkileşimi ile ilgilidir. Sosyal bilgiler, gençlerin toplumsal yaşamda aktif bir şekilde yer alabilmeleri için gereken beceri ve bilgileri kazandıran bir alandır (Aslan, 2016).

Sosyal bilgiler dersinin, bireylerin dünyadaki yerini ve olaylar arasındaki ilişkiyi, ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarını inceleyen bir ilköğretim dersi olduğu söylenebilir. Bireylerin farklı bakış açılarına sahip olmalarını, toplumların geçmişini, bugününü ve geleceğini toplumsal, kültürel, beşerî ve siyasi yönlerden değerlendirmelerini sağlayan bir alandır (Farris, 2004).

Garcia ve Michaelis, sosyal bilgilerin demokratik toplumlarda yurttaşlık sorumluluğunu artırmak için bireylerin birbirleriyle ve ortak kültürel mirasla ilişkilerini açıklamışlardır (Garcia ve Michaelis, 2001). Sosyal Bilgiler Ulusal

Konseyi (NCSS) ise sosyal bilgileri şöyle tanımlamıştır: “Sosyal bilgiler, sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla bütünleştirilmesiyle vatandaşlık becerileri kazandırmayı hedefleyen sistemdir. Okul programlarında sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içerikleri birleştirerek tutarlı ve ortak bir amaç doğrultusunda bir çalışma alanı oluşturur. Sosyal bilgilerin temel amacı, birbirine bağlı ve kültürel olarak çeşitli bir demokratik sistemin yurttaşları olarak, kamu yararını gözeterek ve mantıklı kararlar verebilecek şekilde gençlere yardımcı olmaktır (NCSS, 1993).

Sosyal Bilgiler, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun hazırladığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kılavuzu'na göre (MEB, 2018) şöyle tanımlanabilir:

Sosyal bilgiler, bireylerin toplumda var olabilmeleri için gerekli olan bir ilköğretim dersidir. Bu ders, sosyoloji, felsefe, tarih, siyaset bilimi, coğrafya, antropoloji ve hukuk gibi sosyal bilim dallarını ve vatandaşlıkla ilgili konuları kapsar ve öğrenme ortamlarını bir ünite veya tema çerçevesinde bütünleştirir. Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin fiziksel ve sosyal çevreleriyle olan ilişkisini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelediği toplumsal öğretim anlayışına dayanan bir yapıdadır. Amacı, öğrencilerde vatandaşlık bilinci oluşturmak ve toplumsal yaşamda etkin olma yetkinliklerini arttırmaktır. Bu ders aracılığıyla öğrenciler, toplumdaki rol ve görevlerini kavramak, demokratik değerlere uygun bireyler olmak ve bilgiye dayalı kararlar alabilme becerisini edinmek için gereken bilgi ve becerileri öğrenirler. Sosyal bilgiler, gençlerin gelecekteki toplumsal yaşamda daha katılımcı ve farkındalıklı bireyler olarak yer almalarına imkân tanıyarak, ülke ve dünya sorunlarına karşı da duyarlılık kazanmalarını sağlar. Böylelikle, öğrencilerin kişisel ve toplumsal gelişimleri teşvik edilirken, vatandaşlık bilinci ve küresel bakış da geliştirilmiş olur.

Sosyal bilgiler ile ilgili yukarıda verilen tanımlara göre bunlar üzerinde evrensel bir uzlaşa sağlamak kolay değildir. Bu sebeple çok sayıda tanım yapılmıştır.

Sosyal bilimler disiplininin farklı tanımları da vardır. Bazı tanımlarda içeriğe daha fazla vurgu yapılır. Batı Avustralya'dan bir örnek verilecek olursa, bu ülkede sosyal bilimler şöyle tanımlanmıştır: Sosyal bir varlık olan insanların birbirleriyle ve

çevreleriyle olan ilişkilerini zaman ve mekân bağlamında ele alan bilim dalıdır (Doğanay, 2008).

Sosyal bilimler dersi ilk defa öğretim programlarına girdikten sonra dersin çok geniş kapsamlı bir tanımı da yapılmıştır. Bu tanımda insan gruplarının örgütlenmesi, gelişimi ve bu grupların bireyleriyle ilgili konulara genel bir şekilde değinildiği ve bu dersin gençlere bilgi, beceri ve değer kazandırmayı amaçlayan bir disiplin olduğu belirtilmektedir (Aslan, 2016).

Sosyal bilgilerin Türkiye'deki en geniş kapsamlı tanımı, 2005 yılında sosyal bilgiler programını hazırlayan komisyonun yaptığı değişiklikle ortaya çıkmıştır. Bu tanıma göre, sosyal bilgiler; “bireyin toplum içindeki varlığını geliştirmeye yönelik olarak; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilim dalları ve yurttaşlık bilgisi konularını içeren; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema çerçevesinde bütünleştirildiği; bireyin sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini geçmiş, günümüz ve gelecek bağlamında inceleyen; toplumsal öğrenmeye dayanan bir ilköğretim dersi” (MEB, 2005).

Tanımdan da anlaşılacağı üzere, sosyal bilgilerle ilgili olarak dört temel boyut vardır. Bunlar; sosyal bilgilerin bireyin toplum içindeki varlığını geliştirmeyi hedeflemesi; sosyal bilim dallarını ve yurttaşlık konularını kapsamaları; insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle etkileşimini zaman boyutunda ele alması; toplumsal öğrenmeye dayalı bir ders olmasıdır (Tay, 2015).

Ülkemizde sosyal bilgiler dersinin tarih, coğrafya ve yurttaşlık hakları ile ilgili konulardan ibaret olduğu düşünülse de bu doğru değildir. Bu yanlış algının sebebi, 1968 yılında bu üç dersin tek bir ders halinde birleştirilerek sosyal bilgiler adını almasıdır (Aslan, 2016).

Sosyal Bilgiler sadece bu üç dersin birleşiminden meydana gelmediği gibi aşağıda tanımları verilen alanları da kendi içerisinde kapsamaktadır.

Hukuk : İnsanların bir arada yaşarken uydukları kurallar bütünüdür. Bu kurallar, toplumun barış, güven ve adalet içinde olmasını sağlamaktadır. Hukuk kuralları, toplumun ihtiyaçlarına göre yazılı hale getirilir ve yasalara dönüştürülür (Akıntürk, 1992).

Arkeoloji : Geçmiş uygarlıkların bıraktığı maddi izleri araştıran bir bilim dalıdır. Arkeologlar, eski eserleri bulur, tarihlendirir ve yorumlar. Böylece geçmiş

kültürlerin yaşam tarzlarını, inançlarını ve sanatlarını anlamaya çalışırlar (Başaran, 1998).

Antropoloji : İnsanın biyolojik ve kültürel yönlerini inceleyen bir bilimdir. Antropologlar, insanın evrimini, anatomisini, genetiğini, dilini, dinini ve geleneklerini araştırırlar. Geçmiş ve günümüzdeki insan topluluklarının farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya koyarlar (Kılıçoğlu, 2012).

Şekil 1.
Sosyal Bilgiler ve İlgili Alanlar

Felsefe: Gerçeğin (realitenin) tümünü, özdek (madde) ve yaşamla ilgili türlü belirtileri neden, ilke ve erekler (hedefler/amaçlar) bakımından inceleme amacı taşıyan düşünce etkinliğidir (Oğuzkan, 1993).

Psikoloji: İnsanın davranışlarını, duygularını, düşüncelerini ve zihinsel süreçlerini bilimsel yöntemlerle inceleyen bir bilim dalıdır (Yavuzer, 2000).

Sosyoloji: Sosyoloji, insanların toplumsal yaşamını, toplumun yapısını, işleyişini, değişimini ve sorunlarını araştıran bir bilim dalıdır (Berberoğlu, 2006).

Tarih: Geçmişte yaşamış insanların ve toplumların faaliyetlerini belgelerle kanıtlayarak, zaman, mekân ve kişi belirterek, neden-sonuç ilişkisi içinde ele alan bir sosyal bilimdir (Köstüklü, 2016). Tarihin amacı, insanlığın geçmişine ışık tutmak ve geleceğe yön vermek için dersler çıkarmaktır. Tarihçiler, kaynaklara dayanarak olayları değerlendirir ve tarihsel süreçteki değişimleri açıklarlar.

Coğrafya: Coğrafya, insan ile yaşadığı çevre arasındaki karmaşık ve dinamik ilişkiyi inceleyen bilim dalıdır. Bu tanım, coğrafyanın sadece fiziksel ortamı değil, aynı zamanda beşerî ve kültürel unsurları da kapsadığını vurgular.

Coğrafyanın temel amacı, yeryüzündeki doğal ve beşerî süreçleri anlamak, bunların mekânsal dağılışlarını ve etkileşimlerini analiz etmektir. Bu sayede coğrafya, güncel sorunlara çözüm üretebilme potansiyeli olan disiplinlerarası bir bilim dalı olarak öne çıkmaktadır (Akınoğlu, 2013).

Ekonomi: Bireyin sınırsız tüketim isteklerini kısıtlı kaynaklarla en etkin şekilde nasıl karşılayabileceğini araştıran bilim dalıdır (Ertek, 2006).

Yukarıdaki tanımlarda da belirtildiği şekilde sosyal bilgilerin farklı disiplinlerin bir araya gelmesinden oluştuğu söylenebilir. Bu durum sosyal bilgiler dersinin bireye kazandırmak istediği hedeflere ulaşmasına katkı sağlayabilir ve farklı alanlardan yararlanma olanağı sunabilir. Felsefe, tarih, coğrafya, sosyoloji, arkeoloji ve antropoloji gibi bilimler sosyal bilgilerin, insanın kendisi ve yaşadığı alanla bağlantı kurmasına yardımcı olabilir. Örneğin; tarih; bireyin geçmişini öğrenmesine, coğrafya; yeryüzünü tanımasına, sosyoloji; toplum yapısını araştırmasına destek verebilir.

2.1.2. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Disiplinler Arası Yapısı

2.1.2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi

Sosyal bilgiler, bireylerin toplum içerisindeki rollerini, ilişkilerini ve etkileşimlerini, anlamalarını destekleyebilecek geniş bir disiplinler arası alan olarak düşünülebilir. Bu alan, tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji ve hukuk gibi farklı disiplinlerden beslenebilir (Erden, 2010). Sosyal bilgiler, bireylerin yaşadıkları toplumu anlamalarına, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine ve aktif vatandaşlar olarak topluma katılmalarına imkân tanıyabilir (Demir, 2015).

Sosyal bilgiler, sadece geçmiş olayları ve olguları incelemekle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda güncel toplumsal sorunları ve geleceğe yönelik öngörülerini de içerebilir (Gür, 2018). Bu alan, bireylerin farklı kültürleri, değerleri ve inançları anlamalarına, hoşgörü ve empati duygularını geliştirmelerine katkı sağlayabilir (Kaya, 2020).

Sosyal bilgilerin önemi, bireysel ve toplumsal düzeyde farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Bireysel düzeyde, sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin kendilerini ve yaşadıkları toplumu daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir (Özdemir, 2012). Bu

sayede, bireyler daha bilinçli kararlar alabilir, sorunlara çözüm üretebilir ve topluma aktif bir şekilde katılabilirler (Yılmaz, 2016).

Toplumsal düzeyde ise, sosyal bilgiler eğitimi, demokratik değerlerin yerleşmesine, sosyal uyumun sağlanmasına ve toplumsal kalkınmanın hızlanmasına katkı sağlayabilir (Aktaş, 2019). Bilinçli ve sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirilmesine yardımcı olabilecek sosyal bilgiler eğitimi, aynı zamanda farklı kültürler arasında köprüler kurulmasına ve toplumsal barışın tesis edilmesine de önemli katkılar sunabilir (Turan, 2021).

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve iş birliği gibi 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarına da imkân tanıyabilir (Çelik, 2022). Bu beceriler, bireylerin hızla değişen ve gelişen dünyaya uyum sağlamalarını ve başarılı birer birey olmalarını kolaylaştırabilir (Ersoy, 2023).

Sonuç olarak, sosyal bilgiler, bireylerin ve toplumların gelişimi için önemli bir role sahip olabilir. Bu alandaki araştırmalar, eğitim programlarının geliştirilmesine, toplumsal sorunların çözümüne ve daha iyi bir gelecek inşa edilmesine katkı sağlayabilir. Sosyal bilgilerin öneminin daha iyi anlaşılması ve bu alana daha fazla yatırım yapılması hem bireylerin hem de toplumların refah seviyesinin artmasına yardımcı olabilir.

2.1.2.2. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Yeri

Sosyal bilgiler eğitimi, bireyleri toplumsal yaşamda daha aktif ve bilinçli hale getirmeyi amaçlayan çok yönlü bir alan olarak düşünülebilir. Bu disiplin, tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji ve hukuk gibi farklı disiplinlerin bir kesişim noktası olarak görülebilir. Sosyal bilgiler eğitiminin temel amacı, bireylere eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, iletişim, iş birliği ve kültürel farkındalık gibi beceriler kazandırmaya yönelik olabilir (Demirtaş, 2010).

2.1.2.2.1. Sosyal Bilgilerin Eğitime Katkıları

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin bilgi, beceri ve değerler açısından gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunabilir. Erden'e (2010) göre bu katkılar şu şekilde özetlenebilir:

- **Bilgi Edinimi:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylere toplum, kültür, tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset ve hukuk gibi alanlarda bilgi edinme fırsatı sunabilir. Bu bilgiler, bireylerin dünyayı anlamalarına, farklı bakış açılarını değerlendirmelerine ve olayları analiz etmelerine yardımcı olabilir.
- **Becerilerin Gelişimi:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, iletişim, işbirliği, araştırma, sorgulama ve empati gibi becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Bu beceriler, bireylerin toplumsal hayatta daha aktif ve başarılı olmalarına imkân tanıyabilir.
- **Değerlerin Kazanımı:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylere demokrasi, insan hakları, adalet, eşitlik, hoşgörü, sorumluluk, yurttaşlık bilinci ve çevre bilinci gibi evrensel değerleri kazandırmaya yardımcı olabilir. Bu değerler, bireylerin etik ve ahlaki açıdan gelişmelerine ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmelerine katkı sağlayabilir.
- **Kimlik Gelişimi:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin kendi kimliklerini, kültürel değerlerini ve ait oldukları toplumu tanımalarına destek olabilir. Bu sayede bireyler, kendilerini ve başkalarını daha iyi anlayabilir, farklılıklara saygı duyabilir ve kültürel çeşitliliği takdir edebilir.
- **Toplumsal Katılım:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireyleri toplumsal sorunlara karşı daha duyarlı hale getirebilir ve bu sorunlara çözüm üretme konusunda aktif olmalarını teşvik edebilir. Bireyler, sivil toplum kuruluşlarına katılarak, gönüllü faaliyetlerde bulunarak veya seçimlere katılarak toplumsal hayata aktif bir şekilde katılım gösterebilirler.
- **Demokratik Yurttaşlık:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylere demokratik değerleri, hakları ve sorumlulukları öğretmeye yönelik olabilir. Bireyler, demokratik süreçlere katılmayı öğrenebilir, farklı görüşlere saygı duyabilir ve uzlaşma kültürü geliştirebilir. Bu sayede demokratik toplumun gelişmesine ve sürdürülmesine katkıda bulunabilirler (Erden, 2010).

2.1.2.2.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Güncel Yaklaşımlar

Sosyal bilgiler eğitimi, sürekli gelişen ve değişen bir alan olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, eğitimciler ve araştırmacılar, sosyal bilgiler eğitimini daha etkili hale getirmek için yeni yaklaşımlar ve yöntemler geliştirmeye çalışmaktadır. Jonassen'a (2000) göre bu yaklaşımlardan bazıları şunlardır:

- **Yapılandırmacı Yaklaşım:** Bu yaklaşım, öğrencilerin bilgiyi kendilerinin yapılandırması gerektiği düşüncesine dayanır. Öğrenciler, aktif bir şekilde öğrenme sürecine katılabilir, araştırma yapabilir, sorular sorabilir ve kendi öğrenmelerini yönlendirebilir.
- **Eleştirel Pedagoji:** Bu yaklaşım, öğrencilerin toplumsal adaletsizliklere ve eşitsizliklere karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirmelerini amaçlar. Öğrenciler, toplumsal sorunları analiz edebilir, tartışabilir ve çözüm önerileri geliştirebilir.
- **Çoklu Zekâ Teorisi:** Bu teori, bireylerin farklı zekâ alanlarına sahip olduğunu savunur. Sosyal bilgiler eğitiminde, öğrencilerin farklı zekâ alanlarına hitap eden etkinlikler ve materyaller kullanılması, öğrenme sürecini daha etkili hale getirebilir.
- **Teknoloji Entegrasyonu:** Teknoloji, sosyal bilgiler eğitiminde öğrenme deneyimlerini zenginleştirmek ve öğrencilerin motivasyonunu artırmak için kullanılabilir. İnternet, sosyal medya, eğitim yazılımları ve simülasyonlar gibi teknolojik araçlar, öğrencilerin bilgiye erişimini kolaylaştırabilir, işbirliğini teşvik edebilir ve öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirebilir (Jonassen, 2000).

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin bilgi, beceri ve değerler açısından gelişmesine önemli katkılar sağlayabilecek çok yönlü bir eğitim alanı olarak düşünülebilir. Bireylerin toplumsal hayatta aktif ve bilinçli bir şekilde yer almalarını sağlamak için sosyal bilgiler eğitiminin öneminin her geçen gün arttığı söylenebilir. Bu nedenle, eğitimciler ve araştırmacılar, sosyal bilgiler eğitimini daha etkili hale getirmek için yeni yaklaşımlar ve yöntemler geliştirmeye devam edebilirler.

2.1.2.3. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretimi

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek, bilinçli ve sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan önemli bir eğitim alanıdır.

2.1.2.3.1. Tarihsel Gelişim

Türkiye’de Cumhuriyet döneminin başlangıcından itibaren sosyal bilgiler öğretimi, "Yurt Bilgisi" dersinden başlayarak günümüze farklı isimler ve içeriklerle ulaşmış olabilir (Gönenç ve Açıkalın, 2017). 1968 yılında "Sosyal Bilgiler" adıyla müfredata girdiği düşünülen dersin, 1980’lerde "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" ile birleştirilmiş olması muhtemeldir. 2004’te yapılan yeni bir düzenlemeyle "Sosyal Bilgiler" dersinin yeniden ayrı bir ders olarak öğretilmeye başlandığı söylenebilir (MEB, 2004).

2.1.2.3.2. Mevcut Durum ve Sorunlar

Günümüzde sosyal bilgiler öğretimi, ilkokuldan liseye kadar tüm kademelerde zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Ancak, öğretim programları ve uygulamalarında bazı sorunlar yaşanmaktadır. Turan’a (2016) göre, bu sorunlar arasında;

- **Ezberci Yaklaşım:** Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin bilgiyi ezberlemeleri yerine, bilgiyi anlamlandırmaları ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeleri hedeflenmelidir.
- **Güncel Konulara Yeterince Yer Verilmemesi:** Sosyal bilgiler derslerinde, toplumun güncel sorunlarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek konulara daha fazla yer verilmelidir.
- **Öğretmen Niteliği:** Sosyal bilgiler öğretmenlerinin alan bilgisi ve pedagojik formasyonları yeterli düzeyde olmalıdır.
- **Ölçme ve Değerlendirme:** Sosyal bilgiler derslerinde, öğrencilerin sadece bilgi düzeylerini değil, aynı zamanda beceri ve tutumlarını da ölçen ve değerlendiren yöntemler kullanılmalıdır (Turan, 2016).

2.1.2.3.3. Geleceğe Yönelik Öneriler

Büyüköztürk'e (2015) göre, Türkiye'de sosyal bilgiler öğretiminin kalitesini artırmak ve daha etkili hale getirmek için aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir:

- **Öğretim Programlarının Güncellenmesi:** Sosyal bilgiler öğretim programları, öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve karar verme becerilerini geliştirecek şekilde güncellenmelidir.
- **Öğretmen Niteliğinin Artırılması:** Sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik hizmet içi eğitim programları düzenlenmeli ve öğretmenlerin mesleki gelişimleri desteklenmelidir.
- **Öğrenci Merkezli Yaklaşımların Kullanılması:** Sosyal bilgiler derslerinde, öğrencilerin aktif katılımını sağlayan, öğrenci merkezli öğretim yaklaşımları kullanılmalıdır.
- **Teknoloji Entegrasyonu:** Sosyal bilgiler derslerinde, öğrencilerin öğrenmelerini desteklemek ve zenginleştirmek için teknoloji etkin bir şekilde kullanılmalıdır.
- **Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımlarının Geliştirilmesi:** Sosyal bilgiler derslerinde, öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını kapsamlı bir şekilde değerlendiren ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanılmalıdır (Büyüköztürk, 2015).

Türkiye'de sosyal bilgiler öğretimi, toplumun gelişimi ve geleceği açısından büyük önem taşıyabilir. Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretiminin kalitesini artırmak için yapılan çalışmaların sürekli olarak devam etmesi yararlı olabilir. Yukarıda belirtilen önerilerin hayata geçirilmesiyle, sosyal bilgiler derslerinin öğrencilerin kişisel ve toplumsal gelişimlerine daha fazla katkı sağlaması olası hale gelebilir.

2.1.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının İncelenmesi

2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının genel yeterlilikler, öğrenme alanları düzeyinde farklı disiplinlerle ilişkilendirildiği görülmüştür. Farklı sınıf düzeylerinde farklı disiplinlerle ilişkilendirilen öğrenme alanlarının genel olarak Vatandaşlık, Sosyoloji, Felsefe, Tarih, Çevre eğitimi,

Bilimsel Araştırma, Siyaset bilimi, Ekonomi, Fen ve Teknoloji, Coğrafya, Antropoloji, Bilişim, Hukuk, İnsan Hakları ve Demokrasi, Psikoloji, Etnografya disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir (Turan, 2019).

Sosyal bilgiler öğretim programları, bireylerin toplumsal yaşama etkin katılımını sağlama, kültürel mirası aktarma ve demokratik değerleri geliştirme gibi çok yönlü amaçlara hizmet edebilir. Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretim programlarının incelenmesi, eğitim alanında önemli bir araştırma konusu olarak düşünülebilir.

2.1.2.4.1. Programın Yapısı ve İçeriği

Programın yapısı ve içeriği, öğrenme hedefleri, kazanımlar, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme yaklaşımları gibi unsurları kapsayabilir. Bu bağlamda, bazı araştırmacılar programın içeriğinin güncelliği ve kapsamlılığını sorgularken, bazıları da kazanımların açıklığına ve ölçülebilirliğine odaklanabilir (Özden, 2015). Akpınar ve Bilgili (2018), sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanlarının konularla ilişkisinin zaman zaman öğrenme alanlarının bağımsız bir ders gibi algılanmasına neden olabileceğini belirtirler.

2.1.2.4.2. Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar

Öğrenci merkezli yaklaşımlar, öğrencilerin aktif katılımını, eleştirel düşünme becerilerini ve problem çözme yeteneklerini geliştirmeyi hedefleyebilir. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretim programının öğrenci merkezli yaklaşımlara ne ölçüde uygun olduğu ve öğretmenlerin bu yaklaşımları uygulamada ne tür zorluklarla karşılaşabileceği araştırma konuları arasında yer alabilir (Demirel, 2010).

2.1.2.4.3. Değerler Eğitimi

Sosyal bilgiler dersi, demokratik değerler, insan hakları, sosyal adalet, çevre bilinci gibi evrensel değerlerin kazandırılmasında önemli bir rol oynayabilir. Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretim programının değerler eğitimine ne kadar vurgu yaptığı ve bu değerlerin öğretim sürecinde nasıl ele alınabileceği araştırmacılar tarafından sıkça incelenen bir konu olabilir (Tural, 2016).

2.1.2.4.4. 21. Yüzyıl Becerileri

21. yüzyıl becerileri, bilgi çağı toplumunun gerektirebileceği eleştirel düşünme, yaratıcılık, iletişim, iş birliği gibi becerileri kapsayabilir. Sosyal bilgiler öğretim programının bu becerileri kazandırmaya yönelik ne tür fırsatlar sunabileceği ve öğretmenlerin bu becerileri geliştirme konusunda ne tür yeterliliklere sahip olması gerektiği üzerine çalışmalar olduğu bilinmektedir (Yalçın ve Tural, 2023).

Ablak (2020) tarafından yapılan bir araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine sahip olma düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulguları, öğretmen adaylarının bu becerilere genel olarak yeterli düzeyde sahip olabileceklerini ifade etmektedir. Bununla birlikte, bazı becerilerde (örneğin, dijital okuryazarlık ve küresel farkındalık) gelişime ihtiyaç duyulabileceği de gözlemlenmiştir.

Yalçın ve Tural (2023) ise 21. yüzyıl becerileri perspektifinden sosyal bilgiler öğretim programını incelemiştir. Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretim programının 21. yüzyıl becerilerini ne ölçüde kapsayabileceği ve bu becerilerin kazandırılması için hangi öğretim yöntemlerinin kullanılabileceği detaylı bir şekilde analiz edildiği belirtilmiştir.

2.1.2.4.5. Ölçme ve Değerlendirme

Sosyal bilgiler öğretim programındaki ölçme ve değerlendirme yaklaşımları, öğrenci başarısının değerlendirilmesi ve geri bildirim sağlanması açısından önemli olabilir. Geleneksel sınavların yanı sıra, performans değerlendirme, proje çalışmaları, portfolyo gibi alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanımı da araştırmacılar tarafından incelenebilir (Gömleksiz, 2012).

Sosyal bilgiler öğretim programının incelenmesi, eğitimde kalitenin artırılması ve öğrenci başarısının yükseltilmesi açısından faydalı olabilir.

2.1.2.5. Disiplinler arası Yapı

Sosyal bilgiler, öğrencilere toplumsal ve kişisel olarak yetiştirme amacı güden, yaşadıkları topluma ve çevrelerine uyumlu, hak ve sorumluluklarının bilincinde, kendisinin ve yaşadıkları toplumun yararını savunan, çevresine duyarlı, dünyadaki gelişmelerden haberdar olan bireyler yetiştirmek için tasarlanmış bir ders olarak tanımlanabilir (Turan, 2019). Sosyal bilgiler dersi, tarih, antropoloji, coğrafya, sosyoloji, hukuk, siyaset bilimi gibi disiplinlerin birleşimiyle oluşturulmuştur. Bu disiplinler, öğrencileri topluma hazırlama ve onları iyi vatandaşlar olarak yetiştirme amacı nedeniyle değişen ihtiyaçlara göre güncellenmiş ve farklı bilim disiplinlerini bünyesinde barındırmıştır. 2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarında, öğrenme alanlarındaki konu ağırlıkları ve verilecek değer ve becerin hangi disiplinlerle ilgili olduğunun ortaya konulması bu disiplinler arası yapının önemini vurgulamaktadır (Turan, 2019).

Disiplinler arası yaklaşım, farklı disiplinlerin bilgi, yöntem ve perspektiflerinden yararlanarak karmaşık sorunları anlama ve çözme becerisi kazandırmayı amaçlar (Demirel, 2013).

Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programları incelendiğinde disiplinler arası yapının giderek önem kazandığı düşünülebilir. 2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler öğretim programında, farklı disiplinlerin iç içe geçtiği öğrenme alanları ve kazanımlar yer almaktadır. Örneğin, "Birey ve Toplum" öğrenme alanında sosyoloji ve psikoloji, "Kültür ve Miras" öğrenme alanında tarih ve antropoloji, "Yönetim ve Siyaset" öğrenme alanında siyaset bilimi ve hukuk gibi disiplinlerden yararlanıldığı söylenebilir (MEB, 2018).

Ancak disiplinler arası yapının öğretim programlarına yansımaları, uygulamada bazı zorlukları da beraberinde getirebilir. Öğretmenlerin farklı disiplinlere hâkim olması, disiplinler arası bağlantıları kurabilmesi ve bu bağlantıları öğrencilere aktarabilmesi gerekebilir. Ayrıca, disiplinler arası öğretim için uygun materyal ve yöntemlerin geliştirilmesi de önemli olabilir (Turna ve Bolat, 2015).

Disiplinler arası yapının sosyal bilgiler öğretimindeki önemi ve uygulamadaki zorluklar, çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Örneğin; 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının disiplinler arası yapısının incelendiği bir araştırmada, programın farklı disiplinlerden yararlanma potansiyeline sahip olabileceği, ancak öğretmenlerin bu potansiyeli tam olarak kullanmayabileceği belirtilmiştir (MEB, 2018).

Sonuç olarak, sosyal bilgiler öğretiminde disiplinler arası yapı, karmaşık toplumsal sorunları anlamayı ve çözmeyi kolaylaştıran önemli bir yaklaşım olabilir. Ancak bu yaklaşımın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin yetiştirilmesi, uygun materyal ve yöntemlerin geliştirilmesi gibi konularda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulabilir.

2.1.3. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Yeri ve Önemi

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin toplumsal hayata etkin katılımını sağlamayı amaçlayan çok yönlü bir disiplin olarak düşünülebilir. Bu disiplin, tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset, hukuk, felsefe, sosyoloji, antropoloji gibi farklı sosyal bilim alanlarından beslenerek bireylere toplum, kültür, çevre, değerler ve normlar hakkında bilgi ve beceri kazandırmayı hedeflemektedir. Sosyal bilgiler eğitimi, öğrencilere toplumları ve dünyayı anlama konusunda kritik düşünme becerileri kazandırabilir.

Sosyal Bilgilerin eğitimdeki yeri ve önemi, çağdaş eğitim anlayışının temel taşlarından biri olarak kabul edilebilir. Bu disiplin, öğrencilere tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji gibi sosyal bilimlerin yanı sıra vatandaşlık bilgisi konularını da kapsamlı bir şekilde sunmaktadır. Sosyal Bilgiler, bireylerin toplumsal varlıklarını anlamalarına, sosyal çevreleriyle etkileşimlerini kavramalarına ve bu etkileşimler içinde sorumluluk sahibi bireyler olarak hareket etmelerine olanak tanıyabilir (Ünal ve diğ., 2017). Eğitimde Sosyal Bilgilerin kullanımı, öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda demokratik değerler ve vatandaşlık bilinci gibi önemli kavramları da pekiştirdiği söylenebilir.

2.1.3.1. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Yeri

Sosyal bilgiler eğitimi, okul öncesi dönemden başlayarak yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerinde yer alan önemli bir disiplin olarak düşünülebilir (Erden, 2000). Özellikle ilköğretim ve ortaöğretimde temel derslerden biri olarak yer alması, bireylerin erken yaşlardan itibaren toplumsal konularla ilgilenmelerine ve bu konular hakkında bilgi sahibi olmalarına katkıda bulunabilir. Sosyal bilgiler dersi, farklı disiplinlerden gelen bilgileri bir araya getirerek bütüncül bir bakış açısı

sunabilir ve bireylerin toplumsal olayları anlamlandırmalarına yardımcı olabilir (Doğanay, 2002).

Sosyal bilgiler eğitimi, sadece ders içeriğiyle sınırlı kalmayıp okul içi ve okul dışı etkinliklerle de desteklenebilir. Müze gezileri, tarihi ve kültürel mekânlara yapılan ziyaretler, sosyal sorumluluk projeleri, öğrenci kulüpleri gibi etkinlikler, sosyal bilgiler eğitiminin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlayabilir. Aynı zamanda sosyal bilgiler derslerinde edebi ürünlerin kullanılması, değerlerin aktarımını kolaylaştırabilir, bilgilerin kalıcılığını sağlayabilir, kültürel öğeleri öğretirken, öğrencilerin derse olan ilgilerini de artırabilir (Ünal ve diğ., 2017). Öğretmenler, anı, fıkra, atasözü, roman, seyahatname, destan, söylev/nutuk, şiir gibi edebi ürünleri kullanarak, değerleri aktarır, tarihi konuları işler, konuların kalıcılığını sağlar, öğrencilerin ilgisini çeker ve öğrenilenleri pekiştirirler. Bu yaklaşım, öğrencilerin hem duyuşsal hem de bilişsel gelişimlerine katkıda bulunur ve onların toplumsal değerlerle daha etkin bir şekilde bağ kurmalarını sağlar.

2.1.3.2. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Önemi

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin kişisel ve toplumsal gelişimlerine önemli katkılar sağlar. Bayır'a (2016) göre bu katkılar şu şekilde özetlenebilir:

- **Bilinçli Vatandaşlar Yetiştirme:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin haklarını ve sorumluluklarını bilerek demokratik topluma katılmalarını sağlar. Bireyler, toplumsal sorunları fark ederek bu sorunların çözümü için aktif rol almayı öğrenirler.
- **Eleştirel Düşünme Becerisi Geliştirme:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin farklı bakış açılarını değerlendirerek olayları neden-sonuç ilişkisi içinde analiz etmelerini sağlar. Bu sayede bireyler, daha objektif ve rasyonel kararlar verebilirler.
- **Kültürel Farkındalık Oluşturma:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin farklı kültürleri tanıyarak hoşgörü ve empati duygularını geliştirmelerine yardımcı olur. Bu sayede toplumda karşılıklı saygı ve anlayış ortamı oluşur.
- **Değerler Eğitimi Verme:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin toplumsal değerleri öğrenerek bu değerlere uygun davranışlar sergilemelerini sağlar. Bu

sayede toplumda ahlaki ve etik değerlerin korunması ve yaşatılması kolaylaşır.

- **Kariyer Gelişimine Katkı Sağlama:** Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin sosyal bilim alanlarına ilgi duymalarını ve bu alanlarda kariyer yapmalarını teşvik eder. Sosyal bilgiler eğitimi alan bireyler, öğretilmenlik, akademisyenlik, gazetecilik, siyaset, hukuk gibi farklı mesleklerde başarılı olabilirler (Bayır, 2016).

2.1.3.3. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar

Günümüzde sosyal bilgiler eğitiminde teknoloji, çoklu zekâ kuramı, yapılandırmacı öğrenme gibi yeni yaklaşımların kullanımı yaygınlaşabilir. Teknoloji, öğrencilerin sosyal bilgiler konularını daha interaktif ve ilgi çekici bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olabilir. Çoklu zekâ kuramı, öğrencilerin farklı öğrenme stillerine göre eğitim almalarını destekleyebilir. Yapılandırmacı öğrenme ise öğrencilerin bilgiyi kendilerinin keşfetmelerine ve anlamlandırmalarına imkân tanıyabilir (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003).

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin kişisel ve toplumsal gelişimlerine önemli katkılar sağlayan çok yönlü bir disiplin olarak değerlendirilebilir. Bilinçli vatandaşlık yetiştirme, eleştirel düşünme becerisi geliştirme, kültürel farkındalık oluşturma, değerler eğitimi verme ve kariyer gelişimine katkı sağlama gibi farklı alanlarda etkili olabilecek sosyal bilgiler eğitimi, toplumun ilerlemesi ve gelişmesi için vazgeçilmez bir öneme sahip olabilir. Bu nedenle, sosyal bilgiler eğitimine gereken önemin verilmesi ve bu alandaki çalışmaların desteklenmesi faydalı olabilir (Hanaylı ve diğ., 2020).

Sonuç olarak, Sosyal Bilgilerin eğitimdeki yeri ve önemi, bireylerin toplumsal bilinç ve sorumluluklarını geliştirmelerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu ders, öğrencilere sadece bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda onları toplumda aktif ve sorumlu bireyler olarak yetiştirmek için gerekli beceri ve tutumları kazandırmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretilmi, öğrencilerin toplumsal olayları anlamalarını ve bu olaylara karşı duyarlı ve bilinçli bir şekilde tepki vermelerini sağlayarak, onların toplumda etkili vatandaşlar olmalarına katkıda bulunmaktadır.

2.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Sosyal bilgiler öğretimi, bireylerin toplumla bütünleşmesine, sosyal becerilerini geliştirmesine ve aktif vatandaşlık bilincine sahip olmasına katkı sağlamayı hedefleyen bir eğitim alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu alanın tarihsel gelişimi incelendiğinde, toplumsal ihtiyaçların, eğitim anlayışındaki değişimlerin ve farklı disiplinlerin etkileşiminin belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir (Erden, 2000; Kırıkkaya, 2008; Şimşek, 2010).

2.1.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Doğuşu ve İlk Evreleri (19. Yüzyıl Sonu - 20. Yüzyıl Başı)

Sosyal bilgiler öğretiminin temellerinin 19. yüzyılın sonlarına doğru ABD'de atıldığı öne sürülmektedir. Sanayileşme, kentleşme ve göç gibi toplumsal değişimlerin yaşandığı bu dönemde, eğitim sisteminde yeni bir yaklaşımın ortaya çıktığı gözlemlenebilir. Geleneksel ders içeriklerinin yetersiz kaldığı düşüncesiyle "sosyal yaşam" dersleri adı altında yeni bir alanın oluşturulduğu ifade edilmektedir (Aktan ve Saylan, 2013). Bu derslerin, tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi farklı disiplinleri bir araya getirerek öğrencilerin sosyal dünyayı anlamalarına katkı sağlamayı amaçladığı söylenebilir.

2.1.4.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretiminin Başlangıcı (1950'ler - 1960'lar)

Türkiye'de sosyal bilgiler öğretiminin 1950'lerde başladığı belirtilmektedir. İlk olarak "hayat bilgisi" adı altında ilkokul programlarına giren bu dersin, zamanla içeriğini genişleterek "sosyal bilgiler" adını aldığı ifade edilmektedir. Bu dönemde, sosyal bilgiler öğretiminin daha çok tarih ve coğrafya ağırlıklı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. 1968 yılında yayınlanan ilkokul programıyla birlikte sosyal bilgiler dersinin bağımsız bir ders olarak yerini aldığı görülmektedir (Köse, 2019).

2.1.4.3. Disiplinler Arası Yaklaşımın Benimsenmesi (1970'ler- 1980'ler)

1970'lerden itibaren sosyal bilgiler öğretiminde disiplinler arası yaklaşımın benimsenmeye başladığı görülmektedir. Bu yaklaşımın, farklı disiplinleri bir araya getirerek öğrencilerin sosyal sorunları farklı açılardan analiz etmelerine katkı sağlamayı amaçladığı ifade edilebilir. Bu dönemde, sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme gibi becerilerin kazandırılmasının da önem kazandığı söylenebilir (Erden, 2005).

2.1.4.4. Yapılandırmacı Yaklaşımın Etkisi (1990'lar- 2000'ler)

1990'lardan itibaren yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretimini etkilemeye başladığı gözlemlenmektedir. Bu yaklaşımın, öğrencilerin bilgiyi kendilerinin yapılandırması gerektiği düşüncesine dayandığı ifade edilmektedir (Öztürk, 2010). Bu dönemde, öğrenci merkezli öğrenme yöntemleri, aktif öğrenme etkinlikleri ve proje tabanlı öğrenme gibi uygulamaların sosyal bilgiler derslerinde daha sık kullanılmaya başlandığı söylenebilir.

2.1.4.5. Günümüzde Sosyal Bilgiler Öğretimi

Günümüzde sosyal bilgiler öğretiminin, küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve toplumsal değişimler gibi faktörlerin etkisiyle sürekli olarak geliştiği söylenebilir. Bu bağlamda, 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan eleştirel düşünme, yaratıcılık, iletişim ve işbirliği gibi becerilerin kazandırılmasının sosyal bilgiler öğretiminin önemli hedefleri arasında yer aldığı ifade edilebilir (MEB, 2018).

Sosyal bilgiler öğretiminin tarihsel gelişimi incelendiğinde, bu alanın toplumsal ihtiyaçlara cevap verecek şekilde sürekli olarak değiştiği ve geliştiği görülmektedir. Gelecekte de sosyal bilgiler öğretiminin, değişen dünya koşullarına uyum sağlayacak şekilde yenilenmeye ve gelişmeye devam edeceği öngörülmektedir.

2.1.4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar

Geleneksel sosyal bilgiler öğretiminin yerini öğrenci merkezli, aktif öğrenme yöntemleri ve teknolojinin etkili kullanımı ile zenginleştirilmiş yeni yaklaşımların aldığı düşünülmektedir. Bu yaklaşımların, öğrencilerin sadece bilgiyi ezberlemeleri

yerine, bilgiyi anlamlandırmalarına, sorgulamalarına ve kendi öğrenme süreçlerinin sorumluluğunu almalarına olanak tanıdığı ifade edilmektedir (Demirel, 2010). Demirel'e (2010) göre, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan yaklaşımlar aşağıda belirtilen şekillerde tanımlanmaktadır:

- **Yapılandırmacı Yaklaşım:** Öğrencilerin kendi bilgilerini oluşturmalarına ve anlamlı öğrenme deneyimleri yaşamalarına odaklandığı belirtilmektedir. Öğrencilerin, ön bilgilerini kullanarak yeni bilgilerle bağlantı kurarak bilgiyi yapılandırdıkları ve kendi anlamlarını oluşturdıkları öne sürülmektedir.
- **Sorgulayıcı Yaklaşım:** Öğrencilerin merak duygularını tetikleyerek araştırma yapmalarını, sorular sormalarını, kanıtları değerlendirmelerini ve sonuçlara ulaşmalarını teşvik ettiği söylenmektedir. Bu yaklaşımın, öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabileceği düşünülmektedir.
- **İşbirlikli Öğrenme:** Öğrencilerin küçük gruplar halinde çalışarak ortak hedeflere ulaşmalarını sağladığı ifade edilmektedir. Bu süreçte öğrencilerin, birbirlerinin öğrenmelerine destek olarak, farklı bakış açılarını keşfedebilecekleri ve iletişim becerilerini geliştirebilecekleri belirtilmektedir (Demirel, 2010).

2.1.4.5.2. Teknolojinin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Rolü

Teknolojinin, sosyal bilgiler öğretiminde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. İnternet, sosyal medya, dijital kaynaklar ve eğitim uygulamalarının, öğrencilerin farklı kaynaklardan bilgiye erişmelerini, bilgiyi değerlendirmelerini ve paylaşımlarını kolaylaştırabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca, sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve simülasyonlar gibi teknolojilerin, öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırmalarına ve gerçek dünya deneyimleri yaşamalarına olanak tanıyabileceği söylenmektedir (Büyüköztürk, 2015).

2.1.4.5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Değişen Rolü

Günümüzde sosyal bilgiler öğretmenin, sadece bilgi aktaran bir figür olmaktan çıkıp, öğrencilerin öğrenme süreçlerini kolaylaştıran, rehberlik eden ve destekleyen bir rol üstlendiği öne sürülmektedir. Öğretmenlerin, öğrencilerin ilgi ve

ihtiyaçlarına göre farklılaştırılmış ğretim yöntemleri kullanarak, öğrencilerin kendi öğrenmelerini yönetmelerine yardımcı olabilecekleri ve onları 21. yüzyıl becerileri ile donattıkları belirtilmektedir (Aktepe, 2019).

Yaşadığımız dönem içerisinde sosyal bilgiler öğretiminin, değişen dünya koşullarına uyum sağlamak ve geleceğin zorluklarına hazırlanmak için önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Öğrenci merkezli yaklaşımlar, teknolojinin etkili kullanımı ve öğretmenlerin değişen rolünün, sosyal bilgiler öğretimini daha etkili ve verimli hale getirebileceği ifade edilmektedir. Bu sayede öğrencilerin, eleştirel dşnebiyen, sorgulayan, problem zebiyen, iletişim kurabilen ve işbirliği yapabilen aktif vatandaşlar olarak yetişebileceği ne sürülmektedir.

2.1.5. Teknoloji ve Sosyal Bilgiler Eğitimi

İnternet ve sosyal medyanın öncülük ettiği teknolojik gelişmeler, sosyal bilgilerin yayılma, tkutilme ve etkileşim biçimlerini önemli ölçüde etkilemiş olabilir. Bu değişimlerin, sosyal bilgiler eğitimi ve sosyal katılım üzerinde kayda değer etkileri olduğu düşünülebilir.

Teknoloji, sosyal bilgiler eğitiminde yeni fırsatlar sunarken aynı zamanda bazı zorlukları da beraberinde getirebilir. Öğrenciler, teknoloji sayesinde farklı kültürlere ve bakış açılarına daha kolay erişebilir, güncel olayları takip edebilir ve sosyal konularda tartışmalara katılabilirler. Ancak, internette yer alan bilgilerin doğruluğunu değerlendirme, farklı kaynakları karşılaştırma ve eleştirel düşünme becerilerinin önemi de artmış olabilir (Korkmaz, 2018).

Teknoloji, sosyal bilgiler eğitiminde ğrenci merkezli ve etkileşimli öğrenme ortamları oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Simülasyonlar, sanal gerçeklik uygulamaları, sosyal medya araçları ve evrimii tartışma platformları, öğrencilerin sosyal konuları daha derinlemesine anlamalarına ve farklı bakış açılarını değerlendirmelerine yardımcı olabilir (Demirel, 2019).

2.1.5.1. Teknoloji ve Sosyal Katılım

Teknoloji, bireylerin sosyal ve siyasal konularda daha aktif rol almalarında önemli bir kolaylaştırıcı rol oynayabilir. Özellikle sosyal medya platformları, bireylere düşüncelerini paylaşma, kampanyalara katılma, protesto gösterileri

düzenleme ve sivil toplum kuruluşlarına destek verme gibi imkanlar sunarak bu sürece katkıda bulunabilir (Baykara, 2020).

Bununla birlikte, teknolojinin getirdiği bazı potansiyel riskler de göz ardı edilmemelidir. Yanlış bilgilerin yayılması, nefret söylemi, siber zorbalık ve manipülasyon gibi sorunlar, sosyal katılım üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Bu nedenle, bireylerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri ve teknolojiyi daha bilinçli bir şekilde kullanmaları büyük önem taşımaktadır (Akar, 2021).

Sosyal bilgiler ve teknoloji arasındaki ilişki, karmaşık ve çok yönlü bir yapıya sahip olabilir. Teknolojinin, sosyal bilgiler eğitimini ve sosyal katılımı dönüştürme potansiyeli olduğu düşünülebilir. Ancak, bu potansiyelin olumlu sonuçlar doğurabilmesi için, bireylerin eleştirel düşünme, medya okuryazarlığı ve dijital vatandaşlık becerilerini geliştirmeleri önemli bir faktör olarak görülebilir.

2.1.5.2. Teknoloji Kullanımının Sosyalleşme ve Toplumsal İlişkilere Etkisi

Teknolojinin hızlı gelişimi, sosyalleşme biçimlerini ve toplumsal ilişkileri derinden etkileyebilir. Teknolojinin sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkileri çeşitli yönleriyle ele alınacaktır. Araştırmalar, teknolojinin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğunu göstermektedir. Bu etkiler, bireylerin yaşamlarını, iletişim biçimlerini, sosyal ağlarını ve toplumsal katılımlarını şekillendirmektedir (Gündoğdu, 2020).

2.1.5.2.1. Teknolojinin Olumlu Etkileri

Teknoloji, sosyalleşme ve toplumsal ilişkileri çeşitli şekillerde olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. İletişim teknolojileri sayesinde coğrafi engellerin aşılaraq uzaktaki insanlarla bağlantı kurmanın kolaylaşabileceği söylenebilir. Sosyal medya platformlarının, bireylerin ilgi alanlarına göre topluluklar oluşturmaya ve ortak noktaları olan insanlarla etkileşim kurmasına imkân sağlayabileceği belirtilmektedir. Özellikle pandemi döneminde, online platformların sosyal bağların korunmasında ve yeni ilişkilerin kurulmasında önemli bir rol oynayabileceği ifade edilmektedir (Smith, 2022).

Ayrıca, teknoloji sayesinde bilgiye erişimin kolaylaşabileceği ve çeşitli konularda farkındalığın artabileceği öne sürülmektedir. İnsanların, online platformlarda bilgi paylaşabileceği, tartışmalara katılabileceği ve sosyal sorunlara çözüm bulmak için işbirliği yapabileceği düşünülmektedir. Bu durumun, toplumsal katılımı ve demokratik süreçleri güçlendirebileceği ileri sürülmektedir (Garcia, 2021).

2.1.5.2.2. Teknolojinin Olumsuz Etkileri

Teknolojinin sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki bazı potansiyel olumsuz etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Aşırı teknoloji kullanımı, yüz yüze iletişimde azalmaya ve sosyal becerilerin zayıflamasına neden olabilir. Sanal ortamlarda geçirilen zamanın artması, gerçek hayattaki ilişkilerin ihmal edilmesine ve yalnızlık hissinin artmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, sosyal medya platformlarında sergilenen "mükemmel" yaşamlar, bazı bireylerde yetersizlik ve mutsuzluk duygularını tetikleyebilir (Brown, 2020).

Teknolojinin beraberinde getirebileceği bir diğer sorun ise siber zorbalık ve nefret söylemi olabilir. İnternetin anonim ortamı, bazı kişilerin başkalarına zarar vermek için bu platformları kullanmasına zemin hazırlayabilir. Siber zorbalık, mağdurların psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebileceği gibi bazı durumlarda intihara kadar gidebilen sonuçlar doğurabileceği şeklinde ifade edilebilir (Lee, 2019).

2.1.5.1.3. Teknolojinin Geleceği ve Sosyalleşme

Teknoloji, sürekli gelişen ve değişen bir alan olduğundan, sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkileri de zamanla farklılık gösterebilir. Gelecekte, yapay zekâ ve sanal gerçeklik gibi teknolojilerin sosyal etkileşimleri daha da dönüştürmesi beklenmektedir. Bu teknolojiler, yeni sosyalleşme biçimleri yaratırken, aynı zamanda mevcut sorunları daha da karmaşık hale getirebilir. Bu nedenle, teknolojinin sosyal etkilerini anlamak ve bu etkileri yönetmek için sürekli olarak araştırma yapılması ve tartışılması önemlidir (Johnson, 2023).

Teknoloji, sosyalleşme ve toplumsal ilişkileri çeşitli yönlerden etkileyebilecek bir güç olarak değerlendirilebilir. Hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceği düşünülen teknolojinin, gelecekte sosyal etkileşimleri nasıl

şekillendirebileceği tam olarak öngörülemez. Ancak, teknolojinin potansiyelinden en iyi şekilde yararlanmak ve olası olumsuz etkilerini azaltmak için bilinçli ve sorumlu bir şekilde kullanılması önemli bir yaklaşım olabilir. Bu hedefe ulaşmak, bireylerin, toplumların ve politika yapıcılarının ortak çabalarıyla mümkün olabileceği düşünülmektedir.

2.1.6. Sosyal Bilgilerin Toplumsal ve Kültürel Bağlamı

Toplum, farklı grupları ve kültürel öğeleri içinde barındıran geniş bir sosyal sistem ve ilişkiler ağı olarak düşünülebilir. Bu çeşitliliğin, toplumun dinamik yapısının bir göstergesi olduğu ve sosyal değişme, bütünleşme ve çözülme süreçlerinde önemli bir rol oynayabileceği söylenebilir (Türkkahraman ve Tutar, 2013).

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin bu toplumsal ve kültürel çeşitliliği anlamalarına ve kendi kimliklerini bu bağlamda şekillendirmelerine yardımcı olabilecek önemli bir disiplin olarak değerlendirilebilir. Bu disiplinin, toplumsal ve kültürel bağlam içerisinde şekillenip anlam kazanması muhtemeldir. Sosyal bilgilerin bu bağlamı, bireylerin kimliklerini, değerlerini, inançlarını ve davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olabilir (Demirel, 2006). Bu doğrultuda, sosyal bilgiler eğitiminin, bireylere eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve etkili iletişim becerileri kazandırarak onları toplumsal ve kültürel hayata hazırlamayı hedeflediği düşünülebilir (Banks, 2008).

Sosyal bilgilerin toplumsal bağlamının, bireylerin yaşadıkları toplumun değerleri, normları, kurumları ve sosyal yapıları tarafından belirlenebileceği söylenebilir. Toplumun değerleri ve normları, bireylerin davranışlarını yönlendiren önemli faktörler arasında sayılabilir (Durkheim, 1984). Sosyal bilgiler eğitimi, bireylere bu değerleri ve normları anlamalarını ve eleştirel bir şekilde değerlendirmelerini sağlayarak onların toplumsal hayata aktif katılımını teşvik edebilir (Banks, 2008).

Kültürel bağlam ise, sosyal bilgilerin anlamını ve içeriğini belirleyen bir diğer önemli faktör olarak değerlendirilebilir. Kültür, bireylerin dünya görüşlerini, inançlarını, değerlerini ve davranışlarını şekillendiren bir sistem olarak tanımlanabilir (Geertz, 1973). Sosyal bilgiler eğitiminin, farklı kültürleri tanıma, anlama ve saygı

duyma becerileri kazandırarak bireylerin kültürel çeşitliliği anlamalarını ve takdir etmelerini sağlayabileceği söylenebilir (Banks, 2008).

Sosyal bilgiler eğitimi, toplumsal ve kültürel bağlamı göz önünde bulundurarak öğrencilere eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve etkili iletişim becerileri kazandırmayı hedefleyebilir. Bu becerilerin, öğrencilerin toplumsal ve kültürel hayata aktif katılımını sağlayarak onların daha iyi bir vatandaş olmalarına katkıda bulunabileceği düşünülebilir (Banks, 2008).

Sosyal bilgilerin toplumsal ve kültürel bağlamının, bireylerin kimliklerini, değerlerini, inançlarını ve davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olabileceği söylenebilir. Sosyal bilgiler eğitiminin, bu bağlamı göz önünde bulundurarak öğrencilere eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve etkili iletişim becerileri kazandırarak onları toplumsal ve kültürel hayata hazırlamayı amaçladığı düşünülebilir. Bu sayede, öğrencilerin daha iyi bir vatandaş olarak toplumsal ve kültürel hayata aktif katılım sağlayabilecekleri ifade edilebilir (Banks, 2008).

2.1.6.1. Toplumsal Değişme ve Kültürel Çeşitlilik

Toplumsal değişimin, bireylerin ve grupların farklı düşünce ve kültür öğeleriyle etkileşimleri sonucunda meydana gelebileceği ifade edilebilir. Bu etkileşimin, yaratıcılığın ve yeniliğin önünü açarak toplumun gelişimine katkıda bulunabileceği söylenebilir (Türkkahraman ve Tutar, 2013). Diğer yandan, sosyal çözülme riskinin de bu etkileşimlerin bir sonucu olabileceği düşünülebilir. Farklı kültürel değerlerin ve düşüncelerin toplum içindeki yerinin ve öneminin anlaşılmasının, sosyal bilgilerin temel amaçlarından biri olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin içinde bulundukları toplumu ve dünyayı anlamalarına yardımcı olabilecek önemli bir disiplin olarak görülebilir. Bu disiplinin, toplumsal değişme ve kültürel çeşitlilik gibi karmaşık ve dinamik kavramları ele alarak öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçladığı söylenebilir. Ayrıca, sosyal bilgiler eğitiminde toplumsal değişme ve kültürel çeşitliliğin önemini vurgulayarak bu kavramların öğretimine yönelik yaklaşımları incelediği düşünülebilir.

2.1.6.2. Toplumsal Değişme ve Sosyal Bilgiler Eğitimi

Toplumsal değişme, toplumların zaman içinde geçirdiği dönüşümler olarak düşünülebilir. Bu dönüşümlerin, teknolojik gelişmeler, ekonomik değişimler, siyasi hareketler ve kültürel etkileşimler gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle gerçekleştiği söylenebilir. Sosyal bilgiler eğitiminin, öğrencilerin toplumsal değişme süreçlerini anlamalarına ve bu süreçlere uyum sağlamalarına destek olabileceği ifade edilmektedir (Giddens, 1990).

Sosyal bilgiler derslerinde toplumsal değişme konusu ele alınırken, öğrencilere tarihsel perspektif kazandırmanın önemli olabileceği belirtilmektedir. Tarihsel olayların ve süreçlerin incelenmesinin, öğrencilerin toplumsal değişimin doğasını ve etkilerini anlamalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir (Huntington, 1996). Ayrıca, güncel olayların ve gelişmelerin tartışılmasının, öğrencilerin toplumsal değişmeye ilişkin farkındalıklarını artırabileceği öne sürülmektedir.

2.1.6.3. Kültürel Çeşitlilik ve Sosyal Bilgiler Eğitimi

Kültürel çeşitlilik, farklı kültürlerin bir arada var olması ve etkileşim halinde bulunması durumu olarak düşünülebilir. Bu çeşitliliğin, farklı dil, din, gelenek, değer ve normların bir arada bulunması anlamına gelebileceği söylenebilir. Sosyal bilgiler eğitiminin, öğrencilerin kültürel çeşitliliği anlamalarını, farklı kültürlere saygı duymalarını ve hoşgörülü olmalarını teşvik etmesi gerektiği ifade edilmektedir (Banks, 2008).

Kültürel çeşitliliğin öğretiminin, öğrencilerin farklı kültürleri tanımalarını ve anlamalarını sağlayan etkinliklerle desteklenebileceği belirtilebilir. Bu etkinliklerin, farklı kültürlere ait müzik, dans, sanat, edebiyat ve mutfak gibi unsurların incelenmesini içerebileceği düşünülebilir. Ayrıca, öğrencilerin farklı kültürlerden gelen insanlarla etkileşim kurmaları ve onların deneyimlerini dinlemelerinin de önemli olabileceği öne sürülebilir.

2.1.6.4. Toplumsal Değişme ve Kültürel Çeşitlilik Arasındaki İlişki

Toplumsal değişme ve kültürel çeşitlilik birbirleriyle yakından ilişkili kavramlar olarak düşünülebilir. Toplumsal değişme süreçlerinin, kültürel çeşitliliği etkileyebileceği ve kültürel çeşitliliğin de toplumsal değişme süreçlerini yönlendirebileceği ifade edilmektedir (Appadurai, 1996). Örneğin; göç hareketlerinin, toplumsal değişmeye neden olurken aynı zamanda kültürel çeşitliliği artırabileceği söylenebilir.

Sosyal bilgiler eğitiminde toplumsal değişme ve kültürel çeşitlilik arasındaki ilişki ele alınırken, öğrencilerin bu iki kavram arasındaki etkileşimi anlamalarının sağlanmasının önemli olabileceği belirtilebilir. Bu durumun, öğrencilerin günümüz dünyasında yaşanan karmaşık süreçleri daha iyi anlamalarına ve bu süreçlere uyum sağlamalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

2.1.7. Kimlik ve Toplumsal Kimlik

Kimlik, bireyin kendisini nasıl tanımladığı, diğerlerinden nasıl farklılaştığı ve topluma nasıl entegre olduğu ile ilgili çok yönlü bir kavram olarak düşünülebilir. Bu bağlamda kimlik, bireyin kişisel özelliklerinin, deneyimlerinin, değerlerinin ve inançlarının bir karışımı şeklinde de ifade edilebilir. Sosyal kimlik ise bireyin ait olduğu gruplarla olan ilişkisinden kaynaklanan kimlik boyutu olarak görülebilir (Aydoğdu, 2016).

Sosyal kimlik, bireyin toplumdaki yerini ve rolünü belirlemede önemli bir faktör olabilir. Bireyler, ait oldukları grupların değerlerini, normlarını ve davranış kalıplarını benimseyerek sosyal kimliklerini oluşturabilirler. Bu gruplar, aile, akran grubu, etnik köken, din, meslek gibi çeşitli sosyal kategorileri içerebilir (Keyman, 2009).

Kimlik ve sosyal kimlik kavramları, sosyal bilimlerde uzun yıllardır üzerinde çalışılan ve tartışılan konular arasında yer almaktadır. Bu kavramların farklı tanımları ve yaklaşımları olduğu söylenebilir. Ancak genel olarak kimlik, bireyin kendisini nasıl algıladığı ve tanımladığı, sosyal kimlik ise bireyin ait olduğu gruplarla olan ilişkisinden kaynaklanan kimlik boyutu olarak tanımlanabilir. (Özdemir, 2001)

Kimlik ve sosyal kimlik kavramlarının incelenmesi, bireylerin kendilerini ve toplumdaki yerlerini anlamalarına katkı sağlayabilir. Bu kavramların anlaşılması,

bireylerin kendi kimliklerini oluşturmalarında, sosyal ilişkilerini geliştirmelerinde ve topluma uyum sağlamalarında önemli bir rol oynayabilir gibi görünmektedir. (Özyurt, 2005)

Sosyal bilgiler derslerinde kimlik ve sosyal kimlik kavramlarının incelenmesi, öğrencilerin kendilerini ve çevrelerindeki dünyayı anlamalarına yardımcı olabilir gibi düşünülmektedir. Bu kavramların öğretilmesi, öğrencilerin farklı kimliklere saygı duymalarını, hoşgörülü olmalarını ve toplumsal uyumu desteklemelerini sağlayabilir gibi bir beklenti oluşturabilir (Rattansi, 2005).

2.1.7.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kimlik Oluşumu

Kimlik, bireyin kendisini nasıl tanımladığı, topluma nasıl yerleştiği ve diğerleriyle nasıl etkileşimde bulunduğu gibi çok yönlü bir kavram olarak düşünülebilir. Sosyal bilgiler eğitiminin de, bireyin kimlik oluşumunu etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir (Aydemir Dadak ve Demir, 2020).

Sosyal bilgiler derslerinin, öğrencilere tarih, coğrafya, ekonomi ve vatandaşlık gibi konularda bilgi sağlayarak, onların toplumsal olaylar ve süreçler hakkında bilinçli düşünmelerine ve eleştirel analiz yapmalarını teşvik ettiği düşünülebilir. Bu sürecin de, öğrencilerin kendi kimliklerini ve toplum içindeki yerlerini anlamalarına katkıda bulunabileceği söylenebilir (Karasu Avcı ve İbret, 2018).

Sosyal bilgiler eğitiminin, öğrencilerin kimlik ve toplumsal kimlik kavramlarını anlamalarına ve bu kavramları kendi yaşamlarına nasıl aktarabileceklerini öğrenmelerine olanak sağlayabileceği ifade edilebilir. Bu durumun, onların toplumda sorumlu ve etkin bireyler olarak yer almaları için temel bir adım olabileceği belirtilebilir (Doğu ve Kuş, 2022).

2.1.7.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Kimlik İlişkisi

Sosyal bilgiler eğitimi, bireyin tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset, kültür gibi çeşitli alanlarda bilgi edinmesine olanak sağlayan bir süreç olarak görülebilir. Bu süreçte birey, farklı toplumların değerlerini, normlarını, inançlarını ve yaşam tarzlarını öğrenme fırsatı bulabilir. Bu öğrenme sürecinin, bireyin kendi kimliğini

sorgulamasına, farklı kimliklerle karşılaştırmasına ve kendi değerlerini oluşturmaya yardımcı olabileceği düşünülmektedir (Demirel, 2006).

Sosyal bilgiler derslerinin, öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim, karar verme gibi becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunabileceği söylenebilir. Bu becerilerin de, bireyin kendi kimliğini daha iyi anlamasına, farklı bakış açılarını değerlendirmesine ve kendi düşüncelerini özgürce ifade etmesine katkı sağlayabileceği ifade edilmektedir (Gömleksiz, 2010).

2.1.7.3. Türk Eğitim Sisteminde Kimlik Oluşumu

Türk eğitim sisteminin, milli kimlik bilincini geliştirmeyi amaçlayan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu amaç doğrultusunda, ders kitaplarında milli tarih, kültür ve değerlerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu durumun, öğrencilerin milli kimliklerini benimsemelerine katkı sağlarken, diğer kimlikleri tanıma ve anlama konusunda bazı eksikliklere yol açabileceği düşünülmektedir (Turan, 2012).

Son yıllarda yapılan müfredat değişiklikleriyle birlikte, sosyal bilgiler derslerinde çoğulculuk, hoşgörü, insan hakları gibi evrensel değerlere daha fazla yer vermeye başlandığı gözlemlenmektedir. Bu değişimin, öğrencilerin farklı kimlikleri tanımasına, anlamasına ve saygı duymasına yardımcı olabileceği ifade edilmektedir (MEB, 2018).

2.1.7.4. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Rolü

Sosyal bilgiler öğretmenin, öğrencilerin kimlik oluşumunda önemli bir rol oynadığı düşünülebilir. Öğretmenin, derslerde farklı bakış açıları sunarak, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabileceği söylenebilir. Ayrıca, öğrencilerin kendi düşüncelerini özgürce ifade etmelerine olanak tanıyarak, demokratik bir sınıf ortamı oluşturulmasına katkıda bulunabileceği ifade edilmektedir (Çalık ve Seferoğlu, 2009).

Öğretmenin, öğrencilerin farklı kimliklere sahip bireylerle etkileşim kurmasına olanak sağlayarak, önyargılarını azaltmalarına ve hoşgörülü olmalarına

katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla, sınıf içi etkinlikler, projeler, geziler gibi farklı yöntemlerin kullanılabileceği belirtilmektedir (Gündoğdu, 2015).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin de, öğrencilerin kimlik oluşumunda önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Öğretmenlerin, farklı bakış açıları sunarak öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilecekleri ve öğrencilerin kendi düşüncelerini özgürce ifade etmelerine olanak tanıyarak demokratik bir sınıf ortamı oluşturulmasına katkıda bulunabilecekleri söylenebilir.

2.1.7.5. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kültürel Kaynakların Kullanımı

Sosyal bilgiler eğitimi, öğrencilerin toplumsal ve kültürel yapıları anlamalarına katkıda bulunan önemli bir araç olarak görülebilir. Bu bağlamda, kültürel kaynakların kullanımı, öğrencilere kendi toplumlarının ve diğer toplumların kültürel zenginliklerini keşfetme fırsatı sunabilir. Sosyal bilgiler derslerinde kültürel kaynakların etkin kullanımı, öğrencilerin tarihsel ve toplumsal olayları daha iyi kavramalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir (Çengelci, 2013).

Eğitimde kültürel kaynakların kullanımı, öğrencilerin geçmişle bağ kurmalarına ve tarihi olayları kişisel bağlamda anlamlandırmalarına imkân tanıyabilir. Örneğin, bir müze ziyareti veya tarihi bir mekânda yapılan bir gezi, öğrencilere o dönemin yaşam tarzını, sanatını ve insan ilişkilerini deneyimleme şansı verebilir (Altın ve Demirtaş, 2009).

Araştırmalar, sosyal bilgiler dersinde kullanılan kültürel kaynakların çeşitliliğinin öğrencilerin derse olan ilgisini artırabileceğini düşündürmektedir. Örneğin, öğrenciler, sosyal bilgiler dersi kapsamında önemli kişilerin biyografilerini öğrenmek için internet ve televizyon gibi medya araçlarından yararlanabilirler (Çulha, 2006).

Sosyal bilgiler eğitiminde kültürel kaynakların kullanımı, öğrencilerin tarihsel ve toplumsal olayları anlamalarında önemli bir rol oynayabilir. Ancak, bu kaynakların daha etkin kullanılabilmesi için öğretmenlerin ve eğitim programlarının bu yönde geliştirilmesi faydalı olabilir.

2.1.8. Sosyal Bilgilerin Genel Amaçları

Sosyal bilgiler eğitimi, bireyleri toplumsal yaşama hazırlamayı, onlara demokratik değerleri ve vatandaşlık bilincini kazandırmayı hedefleyen bir eğitim alanı olarak düşünülebilir. Bu eğitim alanının, tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji ve kültürel konuları kapsadığı söylenebilir. Sosyal bilgiler eğitiminin amaçlarının, Türk Milli Eğitiminin amaçlarıyla uyumlu olarak belirlendiği ifade edilebilir. Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre, Türk Milli Eğitiminin genel amacının, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek olduğu belirtilebilir (METK, 1973: Madde 2).

Bu ifadeler göz önünde bulundurulduğunda, sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçlarının aşağıdaki gibi olduğu söylenebilir (MEB, 2018):

- Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
- Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerini benimser ve korur.
- İnsan haklarına saygılı; adalet, eşitlik, hoşgörü ve barış ilkelerine dayanan bir toplumun üyesi olur.
- Çevresiyle uyumlu; doğal ve kültürel mirasa sahip çıkan, çevre sorunlarının çözümüne katkıda bulunan bir birey olur.
- Kendini sürekli geliştiren; araştıran, sorgulayan, eleştiren, yaratıcı düşünen ve problem çözen bir öğrenici olur.
- Bilgiye ulaşma yollarını bilir; bilgiyi seçer, işler, yorumlar ve paylaşır.
- Sosyal bilimlerin temel kavramlarını kullanarak olay ve olguları açıklar; tarihsel süreç içinde değişim ve gelişimi anlar.
- Kültürel çeşitliliği fark eder; farklı kültürleri tanır ve saygı duyar, kültürler arası etkileşimi değerlendirir.
- Bireysel ve toplumsal sorunlara karşı duyarlı olur; çözüm önerileri geliştirir, karar verme sürecine katılır; ortak kararlara uyar.

- İletişim becerilerini geliştirir; etkili dinler, düşüncelerini sözlü, yazılı ve görsel olarak ifade eder; farklı görüşlere saygı gösterir.

Sosyal bilgiler eğitiminin amaçlarına ulaşabilmek için öğretmenlerin, araştırma yapma, proje geliştirme, tartışma, drama, rol yapma, öyküleme gibi öğrenciyi aktif kılabilen etkili yöntem ve teknikleri kullanmaları önerilebilir.

2.1.8.1. Vatandaşlık ve Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler öğretiminin temel amacı, bireylere etkili vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmayı hedefleyebilir. Etkili vatandaşlar, hak ve sorumluluklarının farkında olan, diğer vatandaşlara saygı gösteren, ülkesinde ve dünyada yaşanan sorunlara duyarlı olup çözüm yolları arayışında olan bireyler olarak tanımlanabilir (Akınoğlu, 2024). Demokratik bir ülkede sosyal bilgilerin temel amacı, bu becerilere sahip etkin bir vatandaş yetiştirmeye katkıda bulunmak olabilir. Çünkü demokrasinin gelişimi, ona inanmış, gerekli bilgi, değer ve becerilerle donatılmış insanlar aracılığıyla gerçekleşebilir (Sönmez, 2024).

2.1.8.2. Sosyal Bilgilerin Eğitimdeki Yeri

Sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, sosyoloji gibi disiplinlerin birleşiminden oluştuğu bilinmektedir. Bu disiplinler arası yaklaşım, öğrencilere geniş bir perspektif sunar ve onların kültürel farklılıkları olan bir dünyada bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneğini geliştirmelerine yardımcı olabilir (Akınoğlu, 2024).

2.1.8.3. Sosyal Bilgiler ve Aile

Sosyal bilgiler eğitimi, okulun yanı sıra ailede de başlayan ve bireyin küçük yaşlardan itibaren kazanması gereken değerleri içermektedir. Aile içinde edinilen tutum, davranış ve değerlerin okulda geliştirilmesi, sosyal bilgiler dersinin hedeflediği bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlayabilir.

Sosyal bilgiler öğretimi, öğrencilere geçmişteki tarihi olayları inceleyerek bugünün sorunlarına çözüm üretme, içinde bulunduğu topluma ve ülkeye faydalı bir vatandaş olma bilincini kazandırmaya yönelik olabilir. Bu sayede öğrenciler, etkin

vatandaşlık becerilerini geliştirerek demokrasinin değerini anlayabilir, geçmişten ders alarak geleceğe umutla bakabilir, eleştirel düşünebilir, farklılıklara saygı gösterebilir, çağın yeniliklerine uyum sağlayabilir ve gelecek nesillere örnek olabilir (Akınoğlu, 2024).

2.1.9. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kazanımlar

Sosyal bilgiler eğitimi, bireyin toplumla etkileşimini, kültürel mirasını, coğrafi çevresini, bilim ve teknolojiyi, ekonomik faaliyetleri ve vatandaşlık hak ve sorumluluklarını kavramasını sağlayan bir eğitim alanıdır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında belirlenen kazanım ve açıklamalar doğrultusunda, sosyal bilgiler dersi altı öğrenme alanına ayrılmıştır: Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Bilim-Teknoloji ve Toplum, Üretim-Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık. Her öğrenme alanı altında ilgili sınıf düzeyine uygun kazanımlar yer almaktadır. Örneğin 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde 31 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar sayesinde öğrenciler, iletişim becerilerini geliştirir, Osmanlı Devleti'nin tarihini ve kültürünü öğrenir, nüfus ve yerleşme konularını inceler, bilimsel gelişmelerin toplumsal etkilerini değerlendirir, üretim ve tüketim süreçlerini analiz eder, demokrasi kavramını kavrar ve vatandaşlık bilincini pekiştirirler (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kazanımların, öğrencilerin toplumsal yaşama katılımını, demokratik değerleri, kültürel çeşitliliği ve vatandaşlık bilincini geliştirmeyi amaçlayan bir eğitim alanı olduğu söylenebilir. Bu alanda kazanımların belirlenmesi ve değerlendirilmesi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve eğitimcilerin önemli sorumluluklarındandır (Gülersoy ve ark., 2021).

Sosyal bilgiler eğitiminde kazanımların belirlenmesinde, öncelikle sosyal bilgilerin tanımı, kapsamı, amaçları ve içeriği konusunda bir anlaşmaya varılması gerekmektedir. Sosyal bilgilerin tanımı, farklı ülkelerde ve farklı dönemlerde değişiklik göstermektedir (Gülersoy ve ark., 2021).

Genel olarak, sosyal bilgilerin insanların toplumsal yaşamını etkileyen doğal, kültürel, ekonomik, siyasi ve tarihsel olguları inceleyen bir disiplinler arası eğitim alanı olduğu kabul edilmektedir (Demircioğlu, 2010).

Sosyal bilgilerin kapsamı ise, coğrafya, tarih, vatandaşlık, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi farklı sosyal bilim dallarından seçilen konuları içermektedir.

Sosyal bilgilerin amaçları ise, öğrencilere toplumsal yaşama katılım becerileri, demokratik değerler, kültürel çeşitlilik bilinci ve vatandaşlık sorumluluğu kazandırmaktır (MEB, 2018).

Sosyal bilgilerin içeriği ise, öğrencilerin yaş seviyelerine, ilgi alanlarına, ihtiyaçlarına ve güncel sorunlara uygun olarak belirlenmelidir.

Sosyal bilgiler eğitiminde kazanımların değerlendirilmesinde ise, öncelikle kazanımların niteliği ve niceliği konusunda bir standart belirlenmelidir.

Kazanımların niteliği, kazanımların öğrencilere ne tür bilgi, beceri ve tutumlar kazandıracağı ile ilgilidir. Kazanımların niteliği yüksek olması için, kazanımların somut, ölçülebilir, anlaşılır ve ulaşılabilir olması gerekmektedir. Ayrıca kazanımların Bloom'un taksonomisine uygun olarak farklı bilişsel düzeyleri kapsamaması da önemlidir (Bloom, 1956).

Kazanımların niceliği ise, kazanımların sayısı ile ilgilidir. Kazanımların niceliği uygun olması için, kazanımların sayısının öğrencilerin öğrenme kapasitesine uygun olması gerekmektedir. Ayrıca kazanımların sayısının ders saatleri ile orantılı olması da dikkat edilmesi gereken bir husustur (Keskin, 2017).

Sosyal bilgiler eğitiminde kazanımların seçimi ve değerlendirilmesi, bu amaçlara uygun olmalıdır.

Kazanımların seçimi için bazı kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler şunlardır (MEB, 2018):

- Kazanımın öğrenilebilir olması: Kazanımın öğrencinin yaşına, gelişim düzeyine ve ilgi alanına uygun olması gerekir.
- Kazanımın ölçülebilir olması: Kazanımın öğrencinin performansını gösterecek şekilde somut ve net ifadelerle yazılması gerekir.
- Kazanımın bütüncül olması: Kazanımın sosyal bilgilerin disiplinler arası yapısına uygun olarak farklı alanlarla ilişkilendirilmesi gerekir.
- Kazanımın güncel olması: Kazanımın toplumun ihtiyaçlarına, sorunlarına ve gelişmelerine cevap verecek şekilde güncellenmesi gerekir.

Kazanımların değerlendirilmesi için ise farklı yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. Kazanımların sadece yazılı sınavlarla değil, aynı zamanda gözlem,

portfolyo, proje, performans, sunum, tartışma, drama gibi alternatif değerlendirme yöntemleriyle de ölçülmesi gerekmektedir. Kazanımların değerlendirilmesinde öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlardaki gelişimleri dikkate alınmalıdır. Bloom’a (1956) göre;

Bilişsel alan, öğrencilerin bilgi, anlama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerini ifade etmektedir.

Duyuşsal alan, öğrencilerin tutum, ilgi, değer yargısı, duygu ve motivasyon gibi duygusal özelliklerini ifade etmektedir.

Psikomotor alan ise öğrencilerin el becerisi, koordinasyon, hareket ve refleks gibi fiziksel becerilerini ifade etmektedir (Bloom, 1956).

Sosyal bilgiler eğitiminde kazanımların belirlenmesi ve değerlendirilmesi, sosyal bilgiler öğretiminin kalitesini ve etkililiğini artırmak için önemli bir adımdır.

2.2. Bilim nedir?

İnsanoğlu dünyanın yaratıldığı günden bu zamana kadar yeryüzünde olan olayları ve durumları hep merak etmiştir. Bu merak insanoğlunu sürekli olarak bir arayışa ve buluşa doğru sürüklemiştir. Doğaya hâkim olabilme, doğanın zorlu koşullarıyla başa çıkabilme ve bu süreçte önüne çıkabilecek engelleri aşabilme çabası bilimin doğuşunu sağlamıştır. Ateşin bulunması, yazının icadı aslında tarih sayfalarında bilime atılan ilk adımlar olarak ifade edilebilir. Beş bin yıl öncesinde Sümerler tarafından icat edilen yazı günümüze kadar birçok medeniyet tarafından farklı alfabeler şeklinde kullanılmıştır. Mağara duvarlarına yapılan resimler, çivi ile kil tabletlere yazılan yazılar o döneme ait birer kanıt niteliği taşımakta ve bilimin temellerini oluşturmaktadır. Yaşamımızdaki her şeyi aslında bilimle ilişkilendirebiliriz. Birçok araştırmacı ve bilim insanı, bilimle ilgili çok çeşitli tanımlamalarda bulunmuşlardır. Örneğin; William F. McComas’a göre “Bilim, doğal dünyayla ilgili soruları cevaplamak üzere bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak herkesin irdelemesine açık, geçerli ve güvenilir genellemeler ve açıklamalar ortaya koyma etkinliğidir”, Einstein’a göre “Bilim, her türlü düzenden yoksun duyu verileri (algılar) ile mantıksal olarak düzenli düşünme arasında uygunluk sağlama çabasıdır.” (Einstein, 1940), Russell ise “Bilim, gözlem ve gözleme dayalı uslama (akıl yürütme) yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları, sonra bu olguları birbirine bağlayan

yasaları bulma çabasıdır.” (Russell, 1935), bir başka tanıma göre ise bilimsel bilgiler ve bu bilgilerin elde ediliş süreci şeklinde ifade edilmiştir (Johnson & Lawson, 1998).

Gerçek anlamda bilim “İnsanoğlunun doğaya olan ilgisi ve merakını araştırma ve bu araştırma sonucunda ileriye sürmüş olduğu savlarını, deney, gözlem ve düşüncelere dayanarak, sistemli bir şekilde inceleyerek destekleyen çalışmalar bütünüdür.” şeklinde tanımlanmıştır. Bilimin temeli deney ve gözlemlere dayanmaktadır. Varsayım (hipotez) ve kuramlar (teori) bilimin temel taşlarını oluşturmaktadır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise; “*Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim. Genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi. Belli bir konuyu bilme isteğinden yola çıkan, belli bir amaca yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci.*” şeklinde tanımları bulunmaktadır (TDK).

Bilim sürekli olarak gelişen ve değişen bir etkinliktir. İncelediği konular ve yöntemler bakımından sınırları belirgin değildir. Bu durum çok yönlü ve karmaşık bir sentez olmasından kaynaklanmaktadır.

Karasar (2008) göre, astronomi, kimya, fizik, matematik, geometri, biyoloji, tıp, sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve siyaset bilimi olarak belli başlı dallara ayrılan bilim, konu ve kullanılan yöntemlere göre formel bilimler, insan bilimleri ve doğa bilimleri olmak üzere üçe ayrılmaktadır;

1. Formel Bilimler: Genelleme ve tümdengelim yöntemleri kullanılmaktadır. Matematik, mantık gibi duyularımızla kavrayamadığımız ilke ve sembolleri konu edinmektedir.

2. İnsan Bilimleri: Tümevarımla birlikte tümdengelim yöntemleri de kullanılmakta olup, insan, insanın tarihsel, toplumsal dünyasını konu edinmektedir. Örneğin; psikoloji, sosyoloji, antropoloji.

3. Doğa Bilimleri: Tümevarım yönteminin kullanıldığı ve doğayla ilgili olguları inceleyen bilimlerdir. Fizik, kimya, biyoloji bu sınıfta yer almaktadır.

Yöntem, konu ve sonuçlarına göre ise (Karasar, 2008);

1. Normatif Bilimler: Hukuk, mantık, siyaset bilimi gibi bilim dallarıdır.

2. Pozitif Bilimler: Deney yöntemine dayanan fizik, kimya, biyoloji gibi bilim dallarıdır.

3. Rasyonel Bilimler: Matematik, mantık gibi akla ve mantığa dayalı olan bilimlerdir.

2.2.1. Bilimin Doğası

Bilimin doğası, bilimsel bilginin nasıl üretildiği, değiştiği ve değerlendirildiği ile ilgili bir kavram olarak düşünülebilir. Bu kavramın, bilim felsefesi, bilim tarihi ve bilim sosyolojisi gibi disiplinlerden beslendiği söylenebilir. Özdemir (2018), bilimin doğasının öğrencilerin bilimsel okuryazarlık düzeyini artırmada önemli bir rol oynayabileceğini ifade etmektedir. Bilimin doğasının öğretimi için tarihsel, sosyolojik ve felsefi boyutların dikkate alınmasının faydalı olabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, bilimin doğasının öğretimi için etkinlikler, tartışmalar ve araştırmalar gibi çeşitli stratejiler önerilmektedir. Özdemir (2018), öğretmenlerin bilimin doğası ile ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmasının öğretim sürecinde önemli bir etken olabileceğini vurgulamaktadır.

Bilimin doğası hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin, bilimsel süreçleri daha iyi anlamaları ve bilimsel okuryazarlık düzeylerini artırmaları beklenebilir (McComas, Clough ve Almazroa, 2002). Bilimin doğası ile ilgili olarak öğrencilere, gözlem ve çıkarım arasındaki fark, bilim yapmak için tek bir evrensel yolun olmadığı ve bilimsel teori ve kanunların işlevleri ile aralarındaki ilişki gibi konular öğretilir.

Bilim, doğası gereği, bilimsel bilgiye ve onun gelişimine özgü değerler üzerine inşa edilmiş gibi düşünülebilir (Lederman & Zeidler, 1987). Bilimi toplumsal bir ilerleme olarak değerlendirmek, onun doğasını anlama yolunda önemli bir adım olabilir (Driver ve diğerleri, 1996). Değerler ve inançlar da bilimin doğasını şekillendiren temel unsurlar arasında sayılabilir. Mevcut bilimsel veriler ve gözlemler ışığında açıklamalar yapmak, bilimin temel özelliklerinden biri olarak görülebilir. Bilimsel bilginin değişebilir olması da bilimin doğasının temel özelliklerinden biri gibi değerlendirilebilir.

Bilimin doğası ve öğretimi hakkında kaynaklarda sıkça belirtilen ve öğretimde yeni bir yaklaşım oluşturabilecek olan bilimin yapısı ve bilime dair özellikler şöyledir:

1. Bilimsel bilgi, her zaman değişime açık bir niteliğe sahiptir.
2. Bilimsel bilgi, kanıtlara ve gözlemlere dayanır.
3. Hipotez, teori ve kanun arasında hiyerarşik bir ilişki bulunmaz.
4. Bilimsel bilgi, teorilerle şekillenir.
5. Bilimsel bilgi, sosyal ve kültürel bir bağlam içinde ortaya çıkar.
6. Bilim yapmak için evrensel olarak kabul edilen tek bir yöntem yoktur.
7. Kanunlar ve teoriler, bilimsel bilginin farklı türleridir ve bilimde farklı işlevlere sahiptirler.
8. Yaratıcılık ve hayal gücü, bilimsel bilgi üretiminde her aşamada önemli rol oynar.
9. Bilim insanları, nesnel olmayan insanlardır. Her bilim insanı, çalışmaya başladığında, kendine özgü bir bilimsel arka plan, inanç, tutum ve bakış açısına sahiptir.
10. Gözlem ve çıkarım birbirinden farklıdır.
11. Bilimsel semboller, elde edilen bilgiyi anlatmak için soyutlamaya dayalı olarak oluşturulan dengeli açıklamalardır.
12. Bilim, bilmek için kullanılan bir yoldur (Cartier, 2000; McComas, 1998; Lederman et al., 2002).

2.2.2. Bilimsel Okuryazarlık Nedir?

İçerisinde bulunduğumuz yüzyıl, bilim ve teknolojinin hızla ilerlediği bir dönem olarak öne çıkıyor. Bu süreçte sürekli yeni bilgilere ulaşıyor ve yeni buluşlarla karşılaşyoruz. Böyle bir zamanda çağın gerisinde kalmamak, yeni bilgilere erişmek ve bu bilgileri takip edebilmek, bilimsel okuryazarlıkla daha mümkün hale gelebilir. Çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşabilmemiz ve kaliteli bir toplum oluşturabilmemiz için bilimsel okuryazar bireyler yetiştirmenin önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir.

Bilimsel okuryazarlık, bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları bilimsel konulara ilişkin bilgi edinme, anlama ve değerlendirme yeteneklerini geliştirmelerine katkıda bulunabilir. Bu beceri, bireylerin bilim ile ilgili kararlar alabilmeleri için

önemli bir temel oluşturabilir. Bilimsel okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerin, bilimsel konular hakkında eleştirel düşünme, bilgi kaynaklarını sorgulama ve bilimsel verileri yorumlama gibi becerilere daha yatkın olabilecekleri düşünülmektedir (Köseoğlu ve d., 2010).

Bilim ve okuryazarlık kavramlarının ne anlama geldiğini iyi kavramamız, bilimsel okuryazarlık kavramını anlamamız için önemlidir. Okuryazar, okuma yazma becerisine sahip olan kişi demektir. Oxford Languages'in yayınladığı sözlüğe göre okuryazar kavramı "*okuma yazma bilen, okuması yazması olan (kimse)*" şeklinde tanımlanırken, TDK'da okuryazar kavramı "*Okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse)*" olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlara dayanarak bilimsel okuryazarlık "bilimsel bilgiyi tanımak, tanımlamak, anlamak ve yorumlamakla birlikte sosyal hayattaki birçok olayı sorgulamak ve bu olaylara bilimsel bir gözle bakabilmek" şeklinde tanımlanabilir. Norris ve Philips (2003), bilimsel okuryazarlığın aşağıdaki farklı unsurları kapsamaması gerektiğini öne sürmüşlerdir:

- a) Bilimin gerçek içeriğinin bilinmesi ve bilim olmayanla ayrıştırılması,
- b) Bilimi ve bilimin uygulamalarını kavramak,
- c) Nelerin bilim olarak görüldüğünün farkında olmak,
- d) Bilim öğrenirken özgür olmak,
- e) Bilimsel anlamda düşünebilme becerisi,
- f) Problem çözerken bilimsel bilgiyi kullanabilme becerisi,
- g) Bilime dayalı konularda akıllıca katılım için gerekli olan bilgi,
- h) Kültürle olan bağlantısı da dahil olmak üzere; bilimin doğasını kavramak,
- i) Mucizeleri ve ilgi çekici yanı da içeren bilimi kavramak ve bilim sayesinde hayatımızda giren kolaylıkları fark etmek,
- j) Bilimin risklerini ve yararlarını bilmek
- k) Bilim hakkında eleştirel düşünme ve bilimsel uzmanlıkla ilgilenme becerisi.

2.3. Teknoloji Nedir?

Teknoloji, insanların doğal çevrelerini değiştirme, iyileştirme veya kontrol etme potansiyeli taşıyan araçlar, yöntemler, bilgiler ve beceriler bütünü olarak düşünülebilir. Aynı zamanda insanların ihtiyaçlarını, isteklerini ve hedeflerini

karşlamak için geliştirdikleri ürünler, süreçler ve sistemler de teknolojinin bir parçası olabilir. Yaşam kalitesini artırmak amacıyla kullanılan bilim, mühendislik, sanat ve tasarım unsurları da teknoloji kapsamında değerlendirilebilir. Teknoloji, insanların toplumdaki rollerini yerine getirmelerine, iletişim kurmalarına ve öğrenmelerine katkı sağlayan bir kültür olarak da görülebilir (Kaya, 2019).

Teknolojinin ne olduğu ile ilgili farklı görüşler de bulunmaktadır. Bazıları teknolojiyi sadece fiziksel araçlar olarak görürken, bazıları ise daha geniş bir kavram olarak ele almaktadır. Bilgin (2018); *"Teknoloji, insanların doğal çevreleriyle ilişkilerini düzenleyen bir sistemdir. İnsanların doğayı anlamalarını, değiştirmelerini ve yönetmelerini sağlayan bilgi ve becerilerden oluşur. Aynı zamanda insanların sosyal çevreleriyle ilişkilerini de etkiler. İnsanların birbirleriyle iş birliği yapmalarını, rekabet etmelerini ve çatışmalarını sağlayan normlar ve değerlerden oluşur."* şeklinde tanımlamıştır.

Özdemir (2020) ise teknolojiyi daha dar bir anlatımla; *"İnsanların doğal çevreleriyle etkileşimde bulunmak için kullandıkları fiziksel araçlardır. Teknoloji, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için kullandıkları makine, alet, cihaz ve malzemelerden oluşur. Aynı zamanda bu araçların üretiminde kullanılan bilim ve mühendislikten meydana gelir."* şeklinde tanımlar.

2.3.1. Teknolojinin Gelişimi

Teknoloji, insanların yaşam kalitesini, üretkenliğini, iletişimini ve bilgiye erişimini artırmada önemli bir rol oynamış olabilir. Ancak bu gelişmelerin yanı sıra, bazı yeni sorunlar, riskler ve etik tartışmalar da ortaya çıkmış olabilir. Teknolojinin tarihsel evrimi incelendiğinde, insanların doğal çevreyle olan ilişkilerini değiştirmiş ve geliştirmiş olabileceği düşünülebilir. İlk insanların, ateşi kontrol etmeyi, taş aletler yapmayı ve hayvanları evcilleştirmeyi öğrenerek teknolojiyi kullanmaya başlamış oldukları ifade edilmektedir. Tarih boyunca, tarım, yazı, matbaa, buhar makinesi, elektrik, telefon, radyo, televizyon, bilgisayar ve internet gibi teknolojik buluşlar ve icatlar, insanların yaşam biçimlerini ve düşünce sistemlerini etkilemiş olabilir (Kaya, 2019).

Tarih öncesi dönemlerde teknolojinin gelişimi, insanların doğal kaynakları kullanma ve dönüştürme becerilerindeki artışla ilişkilendirilmiştir. Ateşi kontrol etmeyi öğrenmeleri, ısınma, aydınlanma, pişirme ve avlanma gibi faaliyetleri gerçekleştirmelerine olanak sağlamıştır. Ateş aynı zamanda sosyal ilişkileri de güçlendirmiştir. İnsanlar, taşları keskinleştirerek çeşitli aletler yapmışlardır. Bu aletler sayesinde hayvanları avlayıp derilerini yüzmüş, bitkileri toplayıp işlemiş ve barınaklar inşa etmişlerdir. Tekerlek icadı ise ulaşım ve taşımacılığı kolaylaştırmıştır. Tekerlekli araçlar hem kara hem de su yollarında kullanılmıştır (Ambrose, 2001).

Teknolojinin gelişiminin, antik çağlarda da devam ettiği bilinmektedir. Bu dönemde matematik, astronomi, fizik, kimya gibi bilim dallarının ortaya çıktığı da düşünülmektedir. Antik çağlardaki teknolojik gelişmelerin, farklı uygarlıkların bilimsel ve kültürel miraslarına dayanması muhtemeldir. Antik Mısır'da piramitler, Nil Nehri'nin sulama sistemleri, mumyalama teknikleri gibi büyük teknolojik projelerin gerçekleştirilmiş olması mümkündür. Antik Yunanistan'da ise geometri, optik, mekanik gibi alanlarda önemli buluşlar yapıldığı öne sürülmektedir. Arşimet'in prensibi, Pisagor teoremi, Eratosthenes'in dünyanın çevresini hesaplaması bunlara örnek olarak gösterilebilir. Antik Roma'da ise yollar, köprüler, su kemerleri, hamamlar gibi altyapı çalışmalarının yapıldığı düşünülmektedir. Ayrıca Roma hukuku ve mühendisliğinin de teknolojik gelişime katkı sağlamış olabileceği belirtilmektedir (Özdemir, 2015).

Teknolojinin gelişiminin orta çağda da devam ettiği söylenebilir. Bu dönemde İslam, Çin ve Avrupa uygarlıklarının teknolojik alanda kayda değer ilerlemeler kaydetmiş olabileceği düşünülmektedir. Orta çağda teknolojinin gelişiminin farklı bölgelerde farklı biçimlerde gerçekleşmiş olması muhtemeldir. İslam uygarlığı döneminde matematik, astronomi, tıp ve kimya gibi bilim dallarında büyük başarılar elde edildiği bilinmektedir. Cebir, trigonometri, optik ve cerrahi gibi alanlarda önemli eserler yazıldığına dair bulgular mevcuttur. Ayrıca kâğıt, pusula, barut ve saat gibi icatların bu dönemde yapılmış olması olasıdır. Çin uygarlığının ise kâğıt para, porselen, matbaa ve pusula gibi icatlarla dünyaya öncülük etmiş olması muhtemeldir. Avrupa uygarlığında gotik mimari, üniversiteler, mekanik saatler ve gözlükler gibi teknolojik gelişmelerin yaşanmış olabileceği de düşünülmektedir (Kaya, 2018).

Teknolojinin gelişimi, yeni çağda hız kazanmıştır. Bu dönemde bilimsel devrim, sanayi devrimi, aydınlanma çağı gibi olaylar teknolojik gelişmeyi

tetiklemiştir. Yeni çağda teknolojinin gelişimi, bilimsel yöntemin ve deneyciliğin yaygınlaşmasıyla ilgilidir. Galileo Galilei, Isaac Newton, Rene Descartes gibi bilim insanları fizik, astronomi, matematik gibi alanlarda yeni teoriler ve kanunlar ortaya koymuşlardır. Bu teoriler ve kanunlar teknolojik buluşlara zemin hazırlamıştır. Sanayi devrimi ise buhar makinesi, lokomotif, dokuma tezgâhı gibi makinaların üretim süreçlerini değiştirmesiyle gerçekleşmiştir. Bu makinaların hem üretim miktarını hem de ürünün kalitesini artırdığı düşünülmektedir. Aydınlanma çağının ise akıl ve bilimin önemini vurgulayan bir felsefi akım olduğu bilinmektedir. Bu akım insan hakları, demokrasi, eğitim gibi konularda toplumsal değişimlere yol açmıştır (Yılmaz, 2020).

Teknolojinin toplumsal etkileri ise hem olumlu hem de olumsuz olarak değerlendirilebilir. Teknoloji, insanların eğitim, sağlık, sanat, kültür, ekonomi ve siyaset gibi alanlarda daha fazla fırsat ve imkân elde etmesine yardımcı olmuştur. Örneğin; internet sayesinde insanlar dünyanın her yerinden bilgiye ulaşabilir, farklı kültürlerle tanışabilir ve sosyal ağlar kurabilirler. Ancak teknoloji aynı zamanda bazı sorunlara da neden olmaktadır. Örneğin; teknoloji bağımlılığı, siber suçlar, çevre kirliliği, gelir eşitsizliği ve kültürel yozlaşma gibi sorunlar teknolojinin olumsuz yönleri olduğu bilinmektedir (Özdemir, 2020).

Teknolojinin gelecekteki yönleri ise hem heyecan verici hem de endişe verici olarak görülebilir. Teknoloji sürekli gelişmekte ve yeni alanlar ortaya çıkarmaktadır. Biyoteknoloji, nanoteknoloji, robotik ve uzay araştırmaları gibi alanlar teknolojinin gelecekteki potansiyelini göstermektedir. Bu alanlar insanların yaşamını daha kolay ve konforlu hale getirebilir, ancak aynı zamanda yeni etik sorunlar ve riskler de doğurabilir (Demirbaş, 2021).

Günümüzde teknolojinin gelişimi, dijitalleşme ve küreselleşme ile ilgilidir. Bilgisayarlar ve internet sayesinde insanlar her an her yerden bilgiye erişebilmekte ve iletişim kurabilmektedir. Bu sistemlerin eğitimden sağlığa kadar birçok alanda kullanıldığı bilinmektedir. Biyoteknoloji ise canlıların genetik yapısını değiştirerek yeni ürünler ve tedaviler geliştiren bir bilim dalı olarak tanımlanabilir. Bu bilim dalının hem tarım hem de tıp sektöründe önemli bir rol oynadığı bilinmektedir (Demir, 2021).

Teknoloji hem insanlığın en büyük dostu hem de en büyük düşmanı olabilir. Teknolojinin gelişimini takip etmek, anlamak ve yönlendirmek insanların

sorumluluğundadır. Bu sorumluluk çerçevesinde teknoloji okuryazarlığının ne olduğunu ve dijital dünyadaki etkilerini anlamamız gerekmektedir.

2.3.2. Teknoloji Okuryazarlığının Tanımı

Teknoloji okuryazarlığı, dijital dünyada bilinçli bir yaklaşım sergilemek için gerekli olan becerileri tanımlayan bir kavramdır.

Teknoloji okuryazarlığı, bireylerin teknolojiyi anlama, değerlendirme, kullanma ve etkili bir şekilde iletişim kurma yeteneklerini ifade etmektedir. Bu kavram, yalnızca temel bilgisayar becerilerini değil, aynı zamanda bilgiye erişme, veri analizi, dijital güvenlik, gizlilik, etik ve dijital yurttaşlık gibi konuları da içermektedir. Teknoloji okuryazarlığı, bireyleri dijital dünyaya yönlendirirken, onların dijital olarak güçlü, bilinçli ve sorumlu bir şekilde hareket etmelerini sağlamayı amaçlamaktadır (Et ve Gömleksiz, 2023).

2.3.3. Teknoloji Okuryazarlığının Önemi

Teknoloji okuryazarlığı, günümüzde bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik hayatlarında önemli bir rol oynamaktadır. Teknoloji okuryazarlığı, bireylerin teknolojiyi anlama, kullanma ve değerlendirme becerilerini ifade etmektedir. Teknoloji okuryazarlığının, aynı zamanda bireylerin dijital dünyada etkili iletişim kurma, medya okur-yazarı olma, inovasyon ve yaratıcılık becerilerini geliştirme açısından da önemli olduğu bilinmektedir. Teknoloji okuryazarlığı, birçok açıdan büyük bir öneme sahiptir. Demir'e (2021) göre, teknoloji okuryazarlığının bazı temel özellikleri aşağıda belirtilmiştir:

Bilgiye Erişim: Teknoloji okuryazarlığı, bireylerin internet ve diğer dijital kaynaklardan bilgiye erişme becerilerini güçlendirmektedir. Doğru bilgiyi bulma, kaynak değerlendirme ve bilgiye güvenilir bir şekilde ulaşma yetenekleri gibi özelliklerin günümüzde büyük bir önem taşıdığı bilinmektedir.

Dijital Güvenlik: Teknoloji okuryazarlığı, bireyleri dijital tehditlere karşı koruma konusunda bilinçlendirmektedir. Şifre güvenliği, kimlik avı saldırıları, kötü amaçlı yazılımlar gibi konuları anlama ve kişisel verilerini koruma becerilerini geliştirmektedir.

Dijital Etik: Teknoloji okuryazarlığı, bireyleri dijital ortamda etik davranma konusunda eğitir. Telif haklarına saygı duyma, başkalarının haklarını ihlal etmeme, çevrimiçi zorbalık yapmama gibi konuları öğrenme ve uygulama becerilerini kazandırır.

Dijital Yurttaşlık: Teknoloji okuryazarlığı, bireyleri dijital ortamda aktif ve katılımcı bir şekilde yer alma konusunda destekler. Sosyal medya kullanma, çevrimiçi topluluklara katılma, dijital ortamda fikirlerini ifade etme ve savunma gibi konuları öğrenme ve uygulama becerilerini geliştirir.

Sosyal Medya ve İletişim: Sosyal medya, günümüzde iletişimin önemli bir parçası haline gelmiştir. Teknoloji okuryazarlığı, bireylerin sosyal medyayı doğru ve etkili bir şekilde kullanmalarını sağlar. Aynı zamanda, dijital iletişim becerilerini geliştirerek online ortamlarda etkili iletişim kurmalarına yardımcı olur.

Medya Okur-Yazarlığı: Teknoloji okuryazarlığı, bireyleri medya okur-yazarı haline getirir. Gerçek haberlerle sahte haberleri ayırt etme, medya manipülasyonunu fark etme ve eleştirel düşünme becerilerini güçlendirir.

İnovasyon ve Yaratıcılık: Teknoloji okuryazarlığı, bireyleri teknolojiyi yenilikçi ve yaratıcı bir şekilde kullanmaya teşvik eder. Bu da dijital yeniliklere katkıda bulunma ve problem çözme becerilerini geliştirme açısından önemlidir (Demir, 2021).

2.3.4. Teknoloji Okuryazarlığının Geliştirilmesi

Kaya (2019) göre, teknoloji okuryazarlığının geliştirilmesine yönelik bazı yaklaşımlar aşağıdaki gibidir:

Eğitim: Okullar ve eğitim kurumları, teknoloji okuryazarlığının geliştirilmesinde önemli bir rol oynar. Dijital yeteneklerin müfredatın bir parçası haline getirilmesi, öğrencilere teknolojiyi etkili ve güvenli bir şekilde kullanma becerileri kazandırır.

Bilinçlendirme: Bireyleri dijital tehditlere ve güvenlik konularına karşı bilinçlendirmek, teknoloji okuryazarlığının temel bir parçasıdır. Toplumda bilinçlendirme kampanyaları, seminerler ve çalıştaylar düzenlenerek, bireylerin dijital dünyada daha bilinçli hareket etmeleri sağlanabilir.

Kaynaklara Erişim: Teknoloji okuryazarlığını geliştirmek için çeşitli online kaynaklar kullanılabilir. İnternet üzerindeki eğitim videoları, interaktif eğitim

platformları ve dijital kütüphaneler, bireylerin teknoloji becerilerini güçlendirmelerine yardımcı olabilir.

İş birliği ve Paylaşım: Teknoloji okuryazarlığı, bir topluluk çabası gerektirmektedir. İnsanlar arasında bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik etmek, teknoloji konusundaki bilinç düzeyini artırabilir. İş birliği ve rehberlik programları, şahısların birbirlerinden öğrenmelerine ve birlikte yeni tasarımlar geliştirmelerine imkân sunabilir (Kaya, 2019).

2.3.5. Teknoloji ve Toplum Arasındaki İlişki

Teknoloji, insanların hayatlarını kolaylaştırmak, sorunlarını çözmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için kullandıkları araçlar, yöntemler ve sistemler bütünüdür şeklinde tanımlanabilir. Teknoloji, toplumun gelişimine, değişimine ve dönüşümüne katkı sağlamaktadır. Ancak teknolojinin toplum üzerindeki etkilerinin her zaman olumlu olmadığı ifade edilebilir. Teknoloji, toplumun kültürünü, değerlerini, iletişimini, eğitimini, sağlığını, ekonomisini ve siyasetini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyebilir.

Teknolojinin toplum üzerindeki olumlu etkilerinden bazıları şunlardır:

- Teknoloji, insanların bilgiye daha kolay ve hızlı ulaşmasını, öğrenme süreçlerini zenginleştirmesini ve eğitim kalitesini artırmasını sağlar. Örneğin; internet, bilgisayarlar, tabletler, akıllı telefonlar, e-kitaplar, eğitim yazılımları gibi teknolojik araçlar eğitimde kullanılabilir (Güvenç, 2018).

- Teknoloji, insanların iletişim kurmalarını, sosyalleşmelerini ve iş birliği yapmalarını kolaylaştırmaktadır. Örneğin; sosyal medya platformları, mesajlaşma uygulamaları, video konferans sistemleri gibi teknolojik araçlar insanların birbirleriyle bağlantı kurmalarını ve paylaşımda bulunmalarını sağlamaktadır (Özdemir, 2019).

- Teknoloji, insanların sağlıklarını korumasını, hastalıkları önlemesini ve tedavi etmesini mümkün kılmaktadır. Örneğin, tıbbi cihazlar, ilaçlar, aşılar, biyoteknoloji gibi teknolojik araçlar sağlık hizmetlerinin kalitesini ve erişilebilirliğini arttırmaktadır (Demirhan, 2020).

- Teknoloji, insanların üretkenliğini, verimliliğini ve rekabet gücünü yükseltmektedir. Örneğin; makinaların, robotların, yapay zekâ gibi teknolojik

araçların üretim süreçlerini hızlandırdığı, maliyetleri düşürdüğü ve kaliteyi arttırdığı bilinmektedir (Kaya, 2021).

Teknolojinin toplum üzerindeki olumsuz etkilerinden bazıları ise şunlardır:

- Teknoloji, insanlarda bağımlılık yapabilir, yalnızlaştırabilir ve sosyal ilişkilerini zayıflatabilir. Örneğin; internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, oyun bağımlılığı gibi teknolojik bağımlılıklar insanların psikolojik ve fiziksel sağlıklarını bozabilir (Çelik, 2017).

- Teknoloji, insanların kültürel değerlerini erozyona uğratabilir, küreselleşmeye karşı direncini azaltabilir ve kimlik bunalımına yol açabilir. Örneğin; teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte yerel kültürlerin yerini evrensel kültürler alabilir, geleneksel yaşam tarzları değişebilir ve kültürel çeşitlilik azalabilir (Yılmaz, 2016).

- Teknoloji, insanların çevreye verdiği zararı artırabilir, doğal kaynakları tüketebilir ve ekosistemi bozabilir. Örneğin; teknolojinin kullanımıyla birlikte enerji tüketimi artar, sera gazı salınımı yükselir, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi çevresel sorunlar ortaya çıkabilir (Öztürk, 2015).

- Teknoloji, insanların eşitsizliklere maruz kalmasına, adaletsizliklere uğramasına ve güvenliklerinin tehlikeye girmesine neden olabilir. Örneğin; teknolojinin dağılımı ve erişimi eşit olmayabilir, teknolojik gelişmeler bazı kesimleri avantajlı kılarken bazı kesimleri dezavantajlı bırakabilir, teknolojik araçlar kötü amaçlarla kullanılabilir (Göksu, 2014).

Sonuç itibarıyla, teknoloji ve toplum arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Teknoloji toplumu etkilerken, toplum da teknolojiyi etkiler. Teknolojinin toplum üzerindeki etkileri hem olumlu hem de olumsuz olabilir. Bu nedenle, teknolojinin toplumun yararına kullanılması, olası tehlikelerin ve felaketlerin önlenmesi ve teknolojik okuryazarlığının artırılması gerekmektedir.

2.3.6. Bilim ve Toplum Arasındaki İlişki

Bilim ve Toplum, bilimin toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi etkilerini inceleyen bir disiplindir. Bilim, sadece doğayı anlamak için yapılan bir faaliyet değil, aynı zamanda toplumun değerlerini, normlarını, çıkarlarını ve ihtiyaçlarını yansıtan

bir kültürel üründür. Bu nedenle, bilim ve toplum arasındaki ilişkiyi anlamak için hem bilimsel süreçleri hem de toplumsal bağlamları dikkate almak gerekir.

Bilim ve toplum arasındaki ilişki, tarihsel olarak değişkenlik göstermiştir. Bazı dönemlerde bilim, toplumun gelişmesine katkıda bulunmuş, yeni teknolojiler, keşifler ve bilgiler üreterek insan hayatını kolaylaştırmış ve zenginleştirmiştir. Örneğin, 17. yüzyıl Aydınlanma Çağı'nda, bilim, rasyonel düşünceyi ve eleştirel akıl yürütmeyi teşvik ederek, toplumsal reformlara ve insan haklarına önem veren bir dünya görüşünün oluşmasına yardımcı olmuştur (Kuhn, 1970). Bazı dönemlerde ise, bilim, toplumun sorunlarına neden olmuş veya katkıda bulunmuş, bilimsel buluşların kötüye kullanılması veya yanlış yorumlanması sonucunda savaş, sömür, eşitsizlik ve çevre kirliliği gibi olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Örneğin; 20. yüzyılda İkinci Dünya Savaşı'nda, atom bombasının geliştirilmesi ve kullanılması, bilimin insanlık için ne kadar tehlikeli olabileceğini göstermiştir (Weart, 1988).

Bilim ve toplum arasındaki ilişkinin karmaşıklığı ve çelişkiliği, bilim felsefesi, sosyoloji, tarih, antropoloji ve eğitim gibi farklı alanlardan gelen araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu araştırmacılar, bilimin nasıl yapıldığını, kimler tarafından yapıldığını, hangi amaçlarla yapıldığını, hangi koşullarda yapıldığını ve hangi sonuçlara yol açtığını sorgulamışlardır. Bu sorulara verilen cevaplar ise, bilimin doğası, yöntemi, etiği ve politikası hakkında farklı görüşler ortaya çıkarmıştır. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

- **Bilimin nesnel ve evrensel olduğu görüşü:** Bu görüşe göre bilimsel bilgi, kişisel görüşlerden, kültürel değerlerden ve sosyal çıkarlardan bağımsız olarak elde edilebilir ve doğruluğu kanıtlanabilir nitelikte olabilir. Bu tür bir bilginin herkes tarafından kabul edilebilir olduğu düşünülmektedir. Bilimsel yöntemin gözlem, deney, ölçme, karşılaştırma ve analiz gibi nesnel ve sistematik adımlardan oluştuğu ve bu adımların doğru uygulanması durumunda bilimsel bilginin geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlayabileceği savunulmaktadır (Chalmers, 1999). Bu görüşe göre bilim, toplumdan ayrı ve üstün bir konumda olabilir ve topluma yol gösterici, aydınlatıcı ve geliştirici bir rol oynayabilir (Merton, 1973).
- **Bilimin öznel ve yerel olduğu görüşü:** Bu görüşe göre bilimsel bilgi, kişisel görüşlerden, kültürel değerlerden ve sosyal çıkarlardan tamamen bağımsız olmayabilir. Bilimsel bilginin, bilim insanlarının içinde yaşadıkları toplumun

ve dönemin etkisi altında şekillenebileceği ve değişebileceği düşünülmektedir. Ayrıca bilimsel bilginin, bilim insanlarının kullandıkları dil, kavramlar, araçlar ve yöntemlerin sınırları içerisinde kalabileceği ifade edilmektedir (Kuhn, 1962). Bu bağlamda, bilimin toplumdan ayrılamayacağı ve toplumun bir parçası olabileceği öne sürülmektedir. Bilim, toplumun sorunlarına, ihtiyaçlarına ve beklentilerine cevap vermekle yükümlü olabilir (Latour, 1987).

- **Bilimin hem nesnel hem de öznel olduğu görüşü:** Bu görüşe göre bilimsel bilgi, doğanın gerçeklerini yansıtmaya çalışırken aynı zamanda bilim insanlarının kişisel ve sosyal arka planlarından da etkileniyor olabilir (Longino, 1990). Bu durum, bilimsel bilginin hem nesnel hem de öznel unsurlar içerebileceği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca bu görüş, bilimin toplumla sürekli bir etkileşim içinde olduğunu ve toplumdan aldığı geri bildirimlerle kendini düzelterip geliştirebileceğini de öne sürüyor (Nowotny, Scott ve Gibbons, 2001).

Bu görüşler, bilim ve toplum arasındaki ilişkinin karmaşık ve çok boyutlu olabileceğine işaret ediyor. Bu ilişkinin tek bir modelle açıklanması kolay olmayabilir. Tarihsel, kültürel, politik ve etik bağlamlar gibi farklı faktörlerin bu ilişkiyi etkileyebileceği düşünülebilir. Bu nedenle, bilim ve toplum arasındaki ilişkiyi anlamak için farklı disiplinlerden gelen yaklaşımların dikkate alınması yararlı olabilir.

Bilim ve toplum arasındaki ilişki, hem bilimin gelişimini hem de toplumun bilime bakışını etkileyebilecek karmaşık ve dinamik bir süreç olarak görülebilir. Bilim, toplumun ihtiyaçlarına, değerlerine ve beklentilerine cevap verebilme potansiyeline sahipken, toplum da bilimin yöntemlerine, sınırlarına ve sonuçlarına saygı duyma eğiliminde olabilir. Ancak bu karşılıklı etkileşim her zaman uyumlu ve sorunsuz olmayabilir. Bilim, toplumun dini, ideolojik veya kültürel inançlarıyla zaman zaman çatışma ihtimali taşıyabilirken; toplum da bilimi reddetme, yanlış anlama veya kötüye kullanma eğilimi gösterebilir. Bu nedenle, bilim ve toplum arasında sağlıklı bir iletişim kurmanın hem bilimsel hem de toplumsal açıdan önemli olduğu düşünülebilir (Karaman, 2019).

Bilim ve toplum üzerine yazılmış pek çok eser bulunmaktadır. Bu eserler, farklı disiplinlerden, farklı bakış açılarından ve farklı dönemlerden bilim ve toplum ilişkisini ele almaktadır. Alper Bilgili'nin "Bilim Susunca: Bilim ve Toplum Üzerine Yazılar" adlı kitabı, bilimin tarihsel bağlamını, dinlerle ve ideolojilerle olan etkileşimini, günümüzde karşılaştığı sorunları ve çözüm önerilerini kapsamlı bir şekilde tartışmaktadır.

Bilgili, kitabında şöyle yazmaktadır:

"Bilim dışındaki tüm bilgi kaynaklarını reddetmek, bilimi din ile doğası gereği çatışan bir uğraş olarak sunmak ve bilimin idealize edilmiş, gerçekçi olmayan bir tarifini kabul etmek dolaylı olarak bilime zarar verir. Otoritelerin bilimi kullanarak toplumu manipüle etmesinin, bilimin geniş halk kitleleri üzerindeki imajının zedelenmesi ve toplumda bilim karşıtı görüşlerin daha çok alıcı bulması gibi kaçınılmaz sonuçlarını tarihte ve farklı disiplinlerde gözlemlemek mümkündür." (Bilgili, 2021).

2.3.7. Bilim ve Teknoloji Arasındaki İlişki

Bilim ve teknoloji, insan hayatını kolaylaştırmayı, sorunları çözmeyi ve yeni keşifler yapmayı hedefleyen iki temel kavram olarak görülebilir. Bilim, doğanın yasalarını anlamak ve açıklamak için sistematik bir yöntem olarak tanımlanabilirken, teknoloji bilimin pratik uygulamaları olarak düşünülebilir. Bilim ve teknoloji arasındaki ilişki karşılıklı etkileşim şeklinde değerlendirilebilir. Bilim, teknolojinin gelişmesine katkı sağlayabilirken, teknoloji de bilimsel araştırmaların yapılmasına olanak tanıyabilir. Bu nedenle, bilim ve teknoloji birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak düşünülebilir (Özdemir, 2015).

Tarih boyunca bilim ve teknolojinin insanlığı büyük katkılar sağladığı söylenebilir. İlk insanların ateşi bulması, hem bilimsel hem de teknolojik açıdan bir dönüm noktası olmuştur. Ateşin, insanların ısınma, yemek pişirme, aydınlanma ve savunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Aynı zamanda, ateşin doğadaki etkilerinin gözlemlenmesiyle bilimsel bilginin temelleri atılmış olabilir. Ateşin ardından tekerlek, yazı, matematik, astronomi, tıp, mühendislik gibi birçok bilim ve teknoloji alanının ortaya çıktığı öne

sürülebilir. Bu alanların, insanların yaşam kalitesini artırdığı, kültürlerin gelişimine katkı sağladığı ve uygarlıkların kurulmasında etkili olduğu söylenebilir (Kaya, 2018).

Bilim ve teknolojinin günümüzde de hayatımızın her alanında yer aldığı bilinmektedir. Bilgisayarlar, internet, cep telefonları, uydu, robotik, yapay zekâ, biyoteknoloji, nanoteknoloji gibi pek çok bilim ve teknoloji ürünü yaşamımızı kolaylaştırmakta, eğitimden sağlığa, sanattan spora kadar pek çok alanda fayda sağlamaktadır. Bilim ve teknoloji sayesinde uzaya çıkabilen, gezegenleri keşfedebilen, atomu parçalayabilen ve genleri değiştirebilen insanlık, doğanın sınırlarını aşmaya çalışmaktadır. Ancak bu gelişmelerin yanında bazı sorunlarında ortaya çıkmış olduğu söylenebilir. Nükleer silahlar, küresel ısınma, çevre kirliliği, biyolojik savaşlar gibi pek çok tehlike bilim ve teknolojinin kötüye kullanılması sonucu meydana geldiği bilinmektedir. Bu nedenle, bilim ve teknolojinin etik kurallara uygun olarak kullanılması gerekmektedir (Demirbaş, 2020).

2.3.8. Bilim ve Teknoloji Etiği

Bilim ve teknolojinin felsefi ve etik boyutları, bu alanda sıklıkla tartışılan konular arasında yer alabilir. Bilim felsefesi, bilimin doğası, işleyişi, ürettiği bilginin niteliği, doğruluğu, sınırları ve değeri gibi sorular üzerinde düşünebilir. Teknoloji felsefesi ise, teknolojinin ne olduğu, nasıl işlediği, ne tür etkiler yaratabileceği, bu etkilerin toplum ve insan üzerindeki olası sonuçları, teknolojinin değerlerle ilişkisi ve teknolojiye karşı sorumluluklarımız gibi konuları inceleyebilir. Bilim ve teknoloji etiği, bilimsel araştırma ve teknolojik uygulamaların ahlaki yönlerini ele alabilir. Bilim insanlarının ve mühendislerin mesleki davranışları, bilimsel araştırma ve teknolojik gelişmelerin insan hakları, çevre, hayvanlar, toplumsal adalet ve refaha olan olası etkileri değerlendirilebilir. Bilim ve teknoloji etiği, bilim ve teknolojinin amaçlarını, yöntemlerini ve sonuçlarını ahlaki açıdan sorgulayarak, bilim ve teknolojinin insanlığın yararına kullanılmasına katkıda bulunmayı hedefleyebilir (Özdemir, 2019).

2.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum (BTT)

Bilim, Teknoloji ve Toplum (BTT) kavramı, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlayan bir disiplin olarak görülebilir. BTT, bilim ve teknoloji üretiminin toplumsal koşullarıyla birlikte bu üretimin toplumsal sonuçlarını analiz etmeye çalışır. BTT, bilim ve teknoloji ile toplum arasındaki karşılıklı ilişkiyi anlamak için farklı yaklaşımlar sunma potansiyeline sahip olabilir (Çelikcan, 2011). Bu yaklaşımlardan bazıları şunlardır:

- **Determinist yaklaşım:** Bu yaklaşıma göre, bilim ve teknoloji toplum üzerinde belirleyici bir rol oynayabilir. Bilim ve teknolojinin, toplumsal değişimi tetiklediği ve yönlendirdiği düşünülebilir. Toplumun ise bilim ve teknolojiye pasif bir şekilde uyum sağlama eğiliminde olduğu öne sürülebilir. Bu yaklaşım, bilim ve teknolojinin topluma genel olarak yararlı olabileceği varsayımını taşıyabilir (McLuhan, & Ellul, 1964).

- **Sosyokültürel yaklaşım:** Bu yaklaşıma göre, bilim ve teknolojinin toplumun bir ürünü olduğu söylenebilir. Bilim ve teknoloji üretiminin, toplumsal değerler, normlar, çıkarlar ve iktidar ilişkileri tarafından şekillendiği düşünülebilir. Toplumun ise bilim ve teknolojiyi seçici bir şekilde kabul edebileceği veya reddedebileceği ifade edilebilir. Bu yaklaşımla, bilim ve teknolojinin topluma zararlı olabileceği ihtimali de göz ardı edilmez (Merton, 1973; Bloor, 1976).

- **Etkileşimci yaklaşım:** Bu bakış açısına göre, bilim ve teknoloji ile toplum arasında dinamik bir etkileşim gözlemlenebilir. Bilim ve teknoloji, toplumsal faktörlerden etkilenebilirken, aynı zamanda toplumu da etkileyebileceği düşünülebilir. Toplum ise bilim ve teknolojiye hem uyum sağlayabilir hem de direnç gösterebilir. Bu yaklaşım, bilim ve teknolojinin topluma hem yararlı hem de zararlı olabileceği ihtimalini göz önünde bulundurur (Bijker, Hughes ve Pinch, 1987; Latour, 1987).

2.4.1. Bilim-Teknoloji-Toplum (BTT) ve Sosyal Bilgiler İlişkisi

Bilim, teknoloji ve toplum (BTT) arasındaki ilişki, sosyal bilimlerin önemli bir araştırma alanı olarak görülebilir. BTT, bilim ve teknolojinin toplum üzerindeki etkilerini çeşitli boyutlarıyla inceleyen disiplinler arası bir alan olarak tanımlanabilir.

Sosyal bilgiler ise, insanların çevreleriyle olan ilişkilerini anlamaya çalışan bir eğitim alanı olarak düşünülebilir. Bu iki alan arasında kuramsal ve uygulamalı düzeyde çeşitli bağlantılar kurulabilir.

Kuramsal düzeyde, BTT ve sosyal bilgiler arasındaki ilişkinin bilim felsefesi, bilim tarihi, bilim sosyolojisi, bilim politikası, teknoloji felsefesi, teknoloji tarihi, teknoloji sosyolojisi ve teknoloji politikası gibi alt alanlarda ortaya çıktığı söylenebilir. Bu alanların, bilim ve teknolojinin toplumsal yapısı, değerleri, etkileri, sorunları ve yönetimi gibi konuları ele aldığı bilinmektedir. Örneğin, bilim felsefesinin, bilimin doğası, yöntemi, sınırları ve hakikati gibi temel sorulara cevap aradığı, sosyal bilgiler eğitiminin de öğrencilere bilimsel okuryazarlık kazandırmayı amaçladığı ifade edilebilir (Özdemir, 2010; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2016). Benzer şekilde, teknoloji felsefesinin, teknolojinin tanımı, özü, amaçları ve değerleri gibi konuları tartıştığı, sosyal bilgiler eğitiminin de öğrencilere teknolojik okuryazarlık geliştirmeyi hedeflediği belirtilebilir (Durmuşoğlu ve Özdemir, 2018; Öztürk ve Yılmazlar, 2019).

Uygulamalı düzeyde, BTT ve sosyal bilgiler arasındaki ilişki, özellikle sosyal bilgiler dersi içerisinde ele alınabilir. Türkiye'de ilköğretim 4-7. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler dersinin müfredatında, BTT ile ilgili pek çok konuya yer verildiği söylenebilir. Örneğin; 4. sınıf müfredatında "Zaman İçinde Teknoloji" ünitesine; 5. sınıf müfredatında "Teknoloji ve Yaşam" ünitesine; 6. sınıf müfredatında "Bilim ve Teknoloji Hayatımızda" ünitesine; 7. sınıf müfredatında ise "Zaman İçinde Bilim" ünitesine rastlanabilir (MEB, 2018). Bu üniteler aracılığıyla öğrencilere, BTT'nin tarihsel gelişimi, önemi, faydaları ve sorumlulukları gibi konuların aktarıldığı düşünülebilir.

BTT ve sosyal bilgiler arasında yakın bir ilişki olduğu söylenebilir. Bu ilişki hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde kendini göstermektedir. BTT'nin sosyal bilgiler eğitimine katkısı ise hem öğrencilerin bilimsel ve teknolojik okuryazarlıklarını geliştirmek hem de onlara BTT'nin toplumsal boyutlarına dair farkındalık kazandırmak şeklinde özetlenebilir.

2.5. Çizgi Romanın Tanımı

Çizgi romanın bakış açısı, değişen ve gelişen koşullara bağlı olarak sürekli farklılaşmaya açık olabileceği gibi, tasarımı da çağın ihtiyaçlarına göre güncellenebilmektedir. Bu durum, çizgi roman hakkında ortak bir tanım yapmayı zorlaştırabilir (Topkaya, 2014).

Çizgi romanın ne olduğu konusunda farklı görüşler ve tanımlar mevcuttur. İnsanlık tarihi boyunca her yaştan insanın ilgisini çeken çizgi roman, toplumun farklı kesimlerinde hızla yayılmış ve popülerlik kazanmıştır. Toplumsal yaşam üzerinde önemli etkileri olduğu düşünülen çizgi roman, bilimsel çalışmaların ve araştırmaların da konusu olmuştur. Eleştirilerle karşılaşmış olsa da teknolojik gelişmelere uyum sağlayarak küresel düzeyde kalitesini ve popülerliğini korumayı başarmış bir sanat dalı olarak değerlendirilebilir (İlhan, 2016).

Topkaya (2014), çizgi romanları edebi bir tür olan hikâye veya öykünün görsel ve çizimsel unsurlarla zenginleştirilerek fantastik ve sanatsal bir boyuta taşındığı materyaller olarak ele almıştır.

Yine Topkaya (2017) çalışmalarında, çizgi romanları belirli kalıplar ve zaman dilimleri içinde kendini ifade eden metin ve resim sanatının bir araya gelerek bir sentez oluşturduğu özgün bir sanat dalı olarak değerlendirmiştir.

Çizgi romanın bir diğer tanımı, görsel ve yazılı unsurların bir araya gelerek oluşturduğu çok yönlü bir sanat türü olabileceği yönünde. Çeşitli duyu organlarını ve zekâ alanlarını harekete geçirerek öğrenmeyi daha kalıcı ve etkili kılabilceği düşünülüyor. Bu açıdan bakıldığında, çizgi romanın hem sözel hem de görsel zekâyı geliştirebilecek bir araç olduğu ifade edilebilir (Topkaya, 2014).

Çizgi roman aynı zamanda, roman türünün farklı bir şekilde sunulmasıyla ortaya çıkmış ve edebiyat alanında kendine özgü bir yer edinmiş gibi görünüyor. Romanın yeniden yorumlanmasıyla gelişen çizgi romanın, sanatsal bir başarıya da imza atmış olabileceği söylenebilir (Orçan ve İngeç, 2016).

Çizgi romanlar hem kullandıkları sözcükler hem de sundukları resimlerle okuyucuların hayal gücünü ve yorumlama becerisini geliştiren bir sanat türü olarak tanımlanabilir. Çizgi romanlarda kullanılan dil, toplumsal yaşamda yer alan dilden farklılık göstermektedir. Çizgi romanlarda dil, geniş bir yelpazeye sahiptir ve çocukların dil gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çizgi romanlar aynı zamanda eğitici bir işlev görevi de görmektedir. Çizgi romanlar, kavram karikatürlerinden ayrı bir

karakteristik özelliğe sahiplerdir ve izleyicilerde estetik yargıları olumlu yönde etkiledikleri bilinmektedir. Çizgi romanlar, resim ve diğer öğelerle hikâyeye uyumlu bir tarzda bilgilendirici bir mesaj vermektedir (Çiçek Şentürk, 2020).

Çizgi roman ve karikatür arasındaki farklar sık sık göz ardı edilebilir, ancak aslında her ikisinin de birbirinden oldukça farklı türler olduğu bilinmektedir. Çizgi roman bir hikâyeyi peş peşe gelen resimlerle anlatır ve çok sayfalıdır. Karikatür ise tek seferlik bir çizimdir, bir durumu veya olayı vurgulamaktadır (Horn, 1976; Yıldır, 1987).

Bu tanımlara göre çizgi romanın aşağıda belirtilen genel özelliklere sahip olduğu bilinmektedir:

- Resimlerle anlatılan bir hikâyenin bulunması,
- Karakterlerin belirli özelliklere sahip olması,
- Resimlerle birlikte konuşma veya metnin yer alması,
- Resim ve metnin uyumlu olması ancak resmin daha önemli olması,
- Düzenli aralıklarla yayınlanması (Tuncer, 1993).

2.5.1. Çizgi Romanın Tarihçesi

Çizgi roman, çizgi ile hikâye anlatmak için birbirini takip eden panellerin kullanıldığı bir sanat türüdür. Çizgi romanın tarihi, 19. yüzyılın sonunda Amerika'da gazetelerde yayınlanan komik bantlarla başlar. Bu bantların ilk örneği olarak Richard Fenton Outcalt'ın "The Yellow Kid" (Sarı Çocuk) adlı eseri gösterilebilir. Bu eserde, yazılar resmin içine yerleştirilmiş ve bu da konuşma balonlarının atası olarak sayılmıştır (Gardner, 2016).

20. yüzyılın başlarında, çizgi roman gazetelerin tirajını arttırmak için önemli bir araç haline gelmiştir. Gazetelerdeki bantlar daha sonra dergi formatında toplanarak yeniden basılmış ve bu sayede çizgi roman dergiciliği doğmuştur. 1930'lu yıllarda, "pulp" adı verilen ucuz ve popüler edebiyatın etkisiyle, süper kahraman, korku, bilimkurgu gibi türlerde çizgi romanlar üretilmiştir. Bu dönemin en ünlü çizgi roman kahramanı Superman olarak gösterilebilir. Superman, 1938 yılında DC Comics tarafından yaratılmış ve Amerikan popüler kültürünün simgesi haline gelmiştir. Superman'ın başarısı, diğer süper kahramanların ortaya çıkmasına yol açmıştır (Harvey, 1996).

II. Dünya Savaşı sonrasında, süper kahraman çizgi romanları popülerliğini kaybetmiş ve yerini suç, gerilim, korku gibi yetişkin temalarına bırakmıştır. Bu akımın öncüsü EC Comics olmuştur. Ancak bu tür çizgi romanlar, tutucu çevrelerden tepki görmüş ve çizgi roman içeriklerine sansür getirilmiştir. Bu da EC Comics'in piyasadan çekilmesine neden olmuştur. 1960'lı yıllarda ise Marvel Comics, yeni bir süper kahraman akımı başlatmıştır. Örümcek Adam, Demir Adam, Hulk gibi karakterlerle Marvel Comics, sektörün lideri haline gelmiştir (Wright, 2001).

2.5.2. Türkiye’de Çizgi Romanın Gelişimi

Çizgi romanın Türkiye'deki tarihi Cumhuriyet öncesi döneme kadar uzanmaz ancak çizgi romanın gelişimine etki eden ve çizgi romanla bağlantılı olan karikatürlerin Cumhuriyet öncesinde var olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda 1870 yılında çıkan ilk siyasi mizah dergisi olan Diyojen'in ironik karikatürleri çizgi roman tarihimize de katkı sağlamıştır. Ayrıca 1896 yılında yayın hayatına başlayan Çocuklara Mahsus Gazete ve 1904 yılında çıkan Çocuk Bahçesi gibi dergilerde de yazı ve resmin bir arada kullanıldığı çalışmalara rastlanmaktadır (Akgün, 2008).

Çizgi roman sanatı, Cumhuriyet döneminin başlangıcından itibaren ve harf devrimi sonrasında büyük gelişmeler göstermiştir. Cumhuriyetin ortaya çıkardığı yeniliklerin halka aktarılması ve halkın bu yeniliklere alışması için çeşitli yöntemler uygulanmıştır. Türk çizgi romanı da bu değişimden etkilenmiş, yeni rejimi tanıtmak amacıyla özellikle çocuklara yönelik çizgi romanlar üretilmiştir (Kür, 1991).

Türk çizgi romanının gelişmesinde rol oynayan isimlerden biri Abdullah Ziya Kozanoğlu olduğu bilinmektedir (1906-1966). Kozanoğlu bir çizgi roman sanatçısı olmadığı, öykü ve senaryo yazarı olduğu ifade edilmektedir. Yirmili yıllarda Kızıltuğ, otuzlu yıllarda Kaan adlı yapıtlarıyla altmışlı yılların önemli çizgi romanlarına kaynaklık etmiştir. Ratip Tahir Burak (1904-1977) da dönemin çizgi roman sanatçılarından bir başkasıdır. Bu iki yazar da Türklük, Türk kültürü ve milliyetçilik gibi konuları ele almış, dini öğelerden kaçınmışlardır. Cemal Nadir Güler (1902-1947) de bu dönemin önde gelen isimlerinden birisi olmuştur. Güler'in 1924'ten 1947'ye kadar süren Amcabey karakteri bir çizgi roman olmasa da bu alanda etkili olmuştur (Alsaç, 1994). Bunun yanında Ramiz Gökçe'nin (1900-1953) Tombul Teyze, Sıksa Dayı ve Çömez gibi yapıtları da dönemin önemli eserleri arasında yer almaktadır. Hem Güler'in hem de Gökçe'nin eserlerinde konuşma balonu

bulunmamaktadır. Metin, resmin alt bölümünde verilmektedir. Bu eserlerin çizgi romanla ortak noktası sabit karakterlere sahip olmalarıdır (Cantek, 2014).

Türkiye'de çocuk dergileri sayesinde 1930'lu yıllarda çizgi roman kültürü gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde, hem yabancı hem de yerli kaynaklı, konuşma balonu içeren ve devam eden öykü ve karakterler içeren çizgi romanlar yayınlanmıştır. Türk okuyucusu bu şekilde çizgi romanla tanışma imkânı bulmuştur (Cantek, 2014). Bu dönemde önemli çocuk çizgi romanları arasında Yavru Türk, Binbir Roman, Çocuk Dünyası, Çocuk Sesi ve Afacan gibi çizgi romanların olduğu bilinmektedir. Özellikle Binbir Roman dergisi, içeriğinin büyük bir bölümünü çizgi romanlara ayırmış ve bu nedenle çok beğenilmiştir. Bu dergilerde Kızıl Maske, Tarzan, Mandrake ve Baytekin (Flash Gordon) gibi yabancı kökenli popüler çizgi romanlar da yer almıştır (Yağlı, 2017).

Çizgi roman alanı 1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşı sebebiyle dünyada gerileme göstermiştir. Türkiye savaşa katılmasa da savaşın yarattığı olumsuz şartlardan etkilenmiştir. Bu şartlar çizgi roman sektörünü de etkilemiştir. Çizgi romanın 30'lu yıllarda başlayan yükselişi savaş yıllarında kesintiye uğramıştır. Yayıncılar maliyetten kurtulmak için ellerine geçen yabancı çizgi romanları telif hakkı ödemedi kopyalayarak yayınlamışlardır. Fakat bu yöntem de kalıcı olmamıştır. Zira yayıncılar orijinal çizgi roman bulmakta da güçlük çekmeye başlamışlardır (Cantek, 2014). Bu dönemde göz ardı edilemeyecek önemli gelişmeler de vardır tabii ki. Türkiye'de çizgi roman türünün ilk örneği, 1940 yılında Çocuk Dünyası dergisinin bir eki olarak çıkan Kara Maske'dir (Tuncer, 1993). Bu dönemin diğer önemli bir yayını ise 1943 yılında Rakım Çalapala tarafından yönetilen Çocuk Haftası dergisidir (Cantek, 2014). Bu dönemde, orijinal eserleri taklit ederek çizgi roman sektörüne giren yeni bir kuşak da ortaya çıkmıştır. Bu kuşak, Türkiye'de çizgi romanın gelişimine sonraki yıllarda katkı sağlayacaktır.

Türkiye'de çizgi romanın geliştiği bir dönem olarak 1940'ların sonu ve 50'li yıllar gösterilebilir. Bu dönemin öncüleri arasında 1948 yılında kurulan ve bugün de yayın hayatına devam eden Hürriyet gazetesi sayılabilir. Bu gazetenin sahibi Sedat Simavi'nin de bir çizer olması çizgi roman tarihimize katkı sağlamıştır. Hürriyet gazetesi Ratip Tahir gibi dönemin ünlü çizerlerini bünyesine katmış ve onun milli temalı çizgi romanlarını gazetede yayınlamıştır. Ayrıca Sururi ve Şevki gibi çizerler de serüven, aşk gibi farklı türlerde önemli eserler ortaya koymuşlardır (Balcı, 2017).

Hürriyet gazetesi renkli pazar ekleri vermeye başlayarak Fatoş (Blondie), Güngörmüşler (Bringing Up Father), Dedektif Nik (Rip Kirby) gibi yabancı kökenli çizgi romanları okuyucularına sunmuştur. Bu uygulama diğer gazeteler tarafından da takip edilmiştir (Cantek, 2014). 50'li yıllarda bağımsız çizgi roman dergileri de piyasaya çıkmıştır. Pekos Bill ve Tom Miks bu dergilerin en başarılı örnekleridir. 1958 yılından itibaren ise Superman, Yarasa Adam (Batman) ve Örümcek Adam (Spiderman) gibi süper kahraman dergileri yayınlanmıştır (Alsaç, 1994). Bu dönemde yerli çizgi roman kahramanları da ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin ilk yerli çizgi romanı sayılan Köroğlu 1953 yılında yayınlanmaya başlamıştır (Alpin, 2006; Kireççi, 2008). Bu kahraman daha sonra gelecek olan tarihi çizgi roman kahramanlarına da ilham kaynağı olmuştur. Tarihi çizgi romanlardan farklı bir tarzda olan ve bu dönemin en önemli yerli çizgi romanlarından biri olan Abdülcanbaz ise Turhan Selçuk tarafından 1957 yılında çizilmiş ve Milliyet gazetesinde yayınlanmıştır.

Türk çizgi romancılığı 60'lı yıllarda yabancı etkilerden sıyrılarak kendi özgün kahramanlarını ortaya çıkarmıştır (Gürel, 1997). Bu dönemde tarihi çizgi roman kahramanları öne çıkmıştır. Köroğlu'nun ardından Karaoğlu (1963), Kızıltuğ (1967), Tarkan (1970), Kaan (1974), Malkoçoğlu (1974) ve Fatih'in Fedaisi Kara Murat (1974) gibi tarihi karakterler 1960-1976 yılları arasında yayınlanan önemli çizgi romanlardır (Tuncer, 1993). Ayrıca Zıp Zıp dergisi 1965 yılında yayınlanmaya başlayarak dönemin en önemli çocuk çizgi roman dergilerinden biri olmuştur.

1972 yılında Gırgır dergisi bağımsız bir dergi olarak çıkmaya başlamıştır. Gırgır dergisi öncesinde Günaydın ve Gün gazetelerinin köşelerinde yer almıştır. Gırgır dergisi Avanak Avni ve Muhlis Bey gibi sevilen ve başarılı çizgi roman kahramanlarını barındırmıştır. Mad ve Krokodil gibi dünyaca ünlü mizah dergilerinden sonra Gırgır dünyanın en yüksek tirajlı üçüncü mizah dergisi olmuştur. Gırgır'ın yanında 70'li yıllarda yayınlanmış başarılı çocuk dergileri de bulunmaktadır. Milliyet Çocuk (1972), Tercüman Çocuk (1977), Yaman Çocuk (1979), Günaydın Arkadaş (1982) ve Hürriyet Çocuk bu dergilerin en iyi örnekleridir (Cantek, 2014).

1980-1995 yılları arasında Türkiye'de çizgi roman gerileme sürecine girmiştir (Akgün, 2008; Cantek, 2014; İlhan, 2014). Bu dönemde Conan çizgi romanı hariç

izgi roman satışları sürekli azalmıştır. Bu gerilemenin ve satışlardaki azalmanın ana sebebi olarak o dönemin teknolojik gelişmeleri gösterilebilir.

izgi romanın Türkiye'deki tarihi, televizyon, sinema ve bilgisayar oyunlarının yaygınlaşmasıyla birlikte gerileme dönemine girmiştir. Bu durum, çizgi roman yayıncılığını yapan birçok yayınevinin iflas etmesine neden olmuştur. izgi roman yayıncılığı bu dönemde daha çok mizah dergileri aracılığıyla sürdürülmüştür. Bu dergilerden en önemlileri Gırgır, Limon ve Hıbrır'dır. Limon ve Hıbrır, Gırgır'dan ayrılan çizerlerin kurduğu dergilerdir. 1990'lı yıllarda daha özgür bir şekilde çalışmak için isim değiştirmişlerdir. Limon, Leman; Hıbrır ise HBR Maymun adını almıştır. Bu iki dergi, o dönemin en çok okunan mizah dergileri olmuştur (Cantek, 2014). Leman'ın yan ürünü olan L-Manyak ise Kötü Kedi Şerafettin gibi popüler karakterler yaratmıştır. 90'lı yılların sonunda büyük medya kuruluşları, yabancı şirketlerle işbirliği yaparak yerli çizgi romanlardan uzaklaşmıştır. Bu tercihin bir nedeni de yetenekli yerli çizerlerin azalmasıdır. Ancak bu strateji uzun vadede başarısız olmuştur. Yine de çizgi roman sektörüne bir hareketlilik kazandırmıştır. Bu dönemde çizgi romanlar kitapevlerine taşınmış, baskı kalitesi ve fiyatları yükselmiş, baskı sayıları ise düşmüştür. izgi romanlara olan ilginin kitaplardan daha fazla olması ise yayınevlerinin bu alana yönelmesini sağlamıştır.

21. yüzyılın başlarında Türkiye'de çizgi roman yayıncılığında yabancı eserlerin daha baskın olduğu söylenebilir. Bu durumun yerli üretimin göreceli olarak daha az ve nitelik bakımından daha zayıf olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak izgi romanlara olan talebin yok denecek kadar az olduğu söylenemezdi. Dergiler, kitaplar, internet, kitapçılar ve sahaflar aracılığıyla hatırı sayılır bir okur kitlesine ulaştığı gözlemlenebilirdi. 2009 yılı Türkiye'de çizgi roman yayıncılığı için önemli bir yıl olarak değerlendirilebilir. NTV Yayınları'nın büyük bir reklam kampanyasıyla çizgi roman yayıncılığına başlaması ve edebiyat klasiklerini çizgi roman formatında sunması satışları bir nebze de olsa artırmış olabilir. Bu girişimin nitelikli grafik romanların yayınlanmasına da katkı sağladığı düşünülebilir (Cantek, 2014). Mizah dergileri ise 21. yüzyılın ilk yarısında oldukça başarılı bir grafik çizmiş olabilir. Bu dönemde birçok mizah dergisi ortaya çıkmış olsa da dört tanesinin daha popüler olduğu söylenebilir. Leman dergisi, 21. yüzyılın başında en çok satan mizah dergisi olarak başlamış ve hala yayın hayatına devam ediyor olabilir. 2002 yılında Leman'dan ayrılanların Penguen dergisini kurduğu ve bir süre sonra Leman'ı satış

rakamları açısından geride bıraktığı iddia edilebilir. Penguen dergisi, 2017 yılında okur sayısındaki düşüş ve teknolojik gelişmelerin okuma alışkanlıklarını değiştirmesi gibi nedenlerle yayın hayatına son vermiş olabilir. Penguen dergisi, Süper Penguen adlı çocuklara yönelik bir mizah dergisi de yayınlamıştı. 2007 yılında Penguen'den ayrılanlar tarafından kurulan Uykusuz dergisi, günümüzde hala yayınlanan önemli mizah dergilerinden biri olabilir. Gırgır dergisi ise geçmişteki başarısını 21. yüzyılda da sürdürmüş olabilir (Yeniceler ve Karadağ, 2019).

2.5.3. Çizgi Roman ve Grafik Roman

Çizgi romanlar, popüler kültürün vazgeçilmez bir parçası olarak uzun bir geçmişe sahiptir. İlk örnekleri 19. yüzyıla kadar uzansa da, 20. yüzyılda süper kahramanların yükselişiyle altın çağını yaşamıştır. Ancak zamanla çizgi romanlar, sadece eğlence amaçlı okunan eserler olmaktan çıkarak, edebiyat ve sanat dünyasında da kendine yer bulmuştur. Bu dönüşümün en önemli adımlarından biri, "grafik roman" teriminin ortaya çıkması ve çizgi romanın farklı bir tür olarak kabul görmeye başlamasıdır (Beaty, 2004).

2.5.3.1. Grafik Roman Kavramının Doğuşu ve Çizgi Romandan Farklılaşması

Grafik roman teriminin yaygınlaşmasında Will Eisner'in 1978 yılında yayınladığı "A Contract with God" adlı eserinin önemli bir rol oynadığı düşünülebilir (Eisner, 1978). Eisner'in bu eseriyle çizgi romanın sadece süper kahraman hikayeleri anlatmakla sınırlı olmadığını, yetişkinlere yönelik ciddi konuları da ele alabileceğini gösterdiği söylenebilir. Grafik romanların, çizgi romanlardan farklı olarak daha uzun ve karmaşık hikayelere, daha derin karakterlere ve daha sanatsal bir anlatıma sahip olabileceği belirtilebilir (McCloud, 1993). Bu farklılıkların, grafik romanın edebiyat ve sanat dünyasında kabul görmesine katkıda bulunmuş olabileceği ifade edilebilir.

2.5.3.2. Grafik Romanın Sanatsal ve Edebi İfade Biçimleri

Grafik romanlar, görsel ve sözel anlatımı bir araya getirerek benzersiz bir okuma deneyimi sunabilir. Çizimler, metni desteklemekle kalmayıp hikâyenin duygusal ve atmosferik boyutunu da güçlendirebilir. Bu nedenle grafik romanlar, çizgi romanlardan farklı olarak daha sinematik bir anlatıma sahip olabilir (Chute, 2010). Yazarlar ve çizerler, panel düzenleri, perspektifler, renkler ve çizgi stilleri gibi görsel öğeleri kullanarak okuyucunun hikâyeye daha fazla dahil olmasını sağlayabilir.

Grafik romanlar, farklı edebi türleri de bünyesinde barındırabilir. Örneğin, "Maus" gibi otobiyografik eserler, "Persepolis" gibi tarihi romanlar ve "Watchmen" gibi distopik hikayeler grafik roman formatında anlatılmıştır (Moore & Gibbons, 1986). Bu çeşitlilik, grafik romanın sadece bir eğlence aracı olmanın ötesinde, aynı zamanda güçlü bir anlatım aracı olabileceğini gösterebilir.

2.5.3.3. Grafik Romanın Toplumsal ve Kültürel Etkileri

Grafik romanların edebiyat ve sanat dünyasının ötesinde, toplum ve kültür üzerinde de etkileri olduğu söylenebilir. Örneğin; "Maus" gibi bir eserin, Holokost gibi hassas bir konuyu çizgi roman formatında ele alarak daha geniş bir kitleye ulaştırdığı düşünülebilir (Spiegelman, 1991). "Persepolis" in ise İran Devrimi'ni bir çocuğun gözünden anlatarak farklı bir bakış açısı sunduğu öne sürülebilir (Satrapi, 2000).

Grafik romanların farklı kültürleri ve yaşam tarzlarını tanıtmada da etkili olabileceği ifade edilebilir. Örneğin, Japon manga kültürünün dünya genelinde büyük bir popülerlik kazandığı gözlemlenebilir (Schodt, 1983). Manga'nın sadece eğlence amaçlı okunan eserler olmadığı, aynı zamanda Japon kültürünün ve değerlerinin bir yansıması olduğu da düşünülebilir.

Çizgi romanların uzun bir evrim sürecinin ardından grafik roman olarak yeni bir kimlik kazanması, çizgi romanlardan farklı olarak daha ciddi konuları ele alması, daha derin karakterlere sahip olması ve daha sanatsal bir anlatım kullanması gibi özellikler, grafik romanların edebiyat ve sanat dünyasında kabul görmesini sağlamış olabilir. Aynı zamanda, toplum ve kültür üzerinde de etkili olmuş olması

muhtemeldir. Farklı kültürleri ve yaşam tarzlarını tanıtmada, hassas konuları daha geniş kitlelere ulaştırmada ve yeni bakış açıları sunmada önemli bir rol oynadığı düşünülebilir (Sabin, 1993).

Çizgi roman ve grafik romanın tanımı, her iki türün de çok yönlü ve çeşitli olması nedeniyle zor bir sorundur. Bazı yazarlar, her iki türü de aynı kavram altında ele alırken (McCloud, 1993: 9), bazıları ise aralarında net bir ayrım olduğunu savunmaktadır (Eisner, 1985: 6). Genel olarak kabul gören bir tanıma göre, çizgi roman, "bir dizi resmin bir araya gelerek anlam oluşturduğu bir sanat formudur" (Cohn, 2013), grafik roman ise, "çizgi romanın bir alt türü olarak, daha uzun metrajlı ve daha edebi nitelikli olan eserlerdir" şeklinde tanımlanabilir (Hatfield, 2005). Bu tanımların yanı sıra, her iki türün de kendine özgü özellikleri vardır.

Tablo 1.

Çizgi Roman ve Grafik Roman arasındaki farklılıklar

Çizgi romanın özellikleri şunlardır:	Grafik romanın özellikleri şunlardır:
-Kareli çerçeveler içinde resimlerle anlatılır.	-Kareli çerçeveler içinde resimlerle anlatılır.
-Baloncuklarla diyalog ve ses efektleri verilir.	-Baloncuklarla diyalog ve ses efektleri verilir.
-Seri halinde yayımlanır.	-Tek seferde yayımlanır.
-Genellikle fantastik, macera, komedi gibi türlerde eserlerdir.	-Genellikle dram, tarih, biyografi gibi türlerde eserlerdir.
-Daha geniş bir kitleye hitap eder.	-Daha dar ve seçkin bir kitleye hitap eder.

Çizgi roman ve grafik roman arasındaki farkları anlamak için bazı örnekler vermek mümkün olabilir. Örneğin; Superman, Batman, Spider-Man gibi süper kahramanların maceralarını anlatan çizgi romanlar; Mouse (Spiegelman 1986), Persepolis (Satrapi 2000), Watchmen (Moore 1986) gibi toplumsal ve kişisel sorunları işleyen grafik romanlardır. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi, çizgi roman ve grafik roman arasında hem biçim hem de içerik açısından önemli farklılıkların olduğu söylenebilir.

Çizgi roman ve grafik romanın tarihi, 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. İlk çizgi roman örnekleri, gazetelerde yayımlanan mizahi

karikatürlerdir. Bu karikatürler, zamanla hikâyeleşmeye ve seri haline gelmeye başlamıştır (Chute, 2010).

Grafik roman ise, 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış bir türdür. Grafik romanın ilk örnekleri arasında, Amerikalı yazar ve çizgi Will Eisner'ın 1978'de yayımladığı "A Contract with God" (Tanrı ile Sözleşme) ve Art Spiegelman'ın 1986-1991 yılları arasında yayımladığı "Mouse" (Fare) adlı eserler sayılabilir (Özdemir, 2019).

Çizgi roman ve grafik roman, günümüzde popüler kültürün önemli bir parçası haline gelmiştir. Özellikle süper kahraman temalı çizgi romanlar ve bunlardan uyarlanan filmler, milyonlarca insan tarafından takip edildiği bilinmektedir. Ancak çizgi roman ve grafik roman sadece süper kahramanlarla sınırlı değildir. Tarihten bilime, felsefeden psikolojiye, biyografiden fantastiğe kadar pek çok konuda çizgi roman ve grafik roman bulmak mümkündür. Bu türler, hem okuyuculara hem de yazarlara ve çizgiçilere geniş bir yaratıcılık alanı sunmaktadır.

Çizgi romanın bugün karşı karşıya kaldığı en büyük zorluk, farklı araştırmacıların tanımına ve tarihsel sınıflamasına çok farklı açılardan yaklaşımlarından kaynaklanması şeklinde ifade edilebilir. Bu durum çizgi roman kavramının her şeye uygulanmasına ve araştırmacılar arasında uyumsuzluk sorununun artmasına yol açıyor olabilir. Bu nedenle ilk yapılması gereken şey çizgi roman kavramının doğru bir biçimde tanımlanması ya da neyin çizgi roman sayıldığının saptanmasıdır. İngilizcede çizgi roman ve grafik romanların tanım sorunu en azından; comics ve graphic novel olarak ifade edilmeleriyle hem dil hem de biçim olarak bir ölçüde hafifletilmiş olabilir. Ancak Türkçede bazı akademik çalışmalarda her ikisinin de çizgi roman olduğu ya da onları içerdiği savunulmaktadır (Akalin, 2018).

Eisner (2000), çizgi romanın, "ardışık/sequential art" sanatı olarak tanımladığı, "iki farklı iletişim unsurunun birleşerek yeni bir estetik oluşturduğunu" ifade etmiştir. Çizgi romanın bir mecra olduğunu savunan McCloud ise, "ardışık sırada dizilmiş görsellerin, izleyicide bir estetik duygu uyandırmak veya bir mesaj aktarmak için kullanıldığını" belirtmiştir (McCloud, 2018). Çizgi romanlar, "bazen sözsüz, bazen de sembolik görsel anlatım veya konuşma balonu gibi yöntemlerle metin oluşturabilir" şeklinde ifade edilebilir (Wigan ve Uslu, 2012). Çizgi roman alt türü olarak grafik roman da dikkate alınırsa, onun da aynı kategoriye dahil edilmesi

gerektiği düşünölebilir. Çünkü ister çizgi roman ister grafik roman olsun, her ikisi de anlatısal ikonik ve görsel grafik dili kullanmaktadır. Bu nedenle her ikisinin de çizgi roman olarak kabul edilmesi (çizgi roman sayılmaları); belki de tek bir panelin, bir animasyonun, bir gazete reklamının ya da kitap kapağının çizgi roman olarak nitelendirilmesine olanak sağlayabilir. Zira bu saydığımız her bir görsel ürün, belirli bir metin türü yaratmak için tipografik unsurlar ve illüstrasyonlar kullanmaktadır. Mesela; Scott McCloud'un "Bayeux Goblen ve Mısır hiyerogliflerini eski bir çizgi roman olarak değerdendirmesinin" sebebi; çizgi romanların içinde barındırdığı ikonik ve grafik dil yüzünden olduğu söylenebilir (McCloud, 2018).

Sonuç olarak, çizgi roman ve grafik roman arasında kesin bir sınır çizmek zor olabilir. Her ikisi de görsel ve yazılı unsurları birleştiren sanatsal ifade biçimleridir. Ancak çizgi roman ve grafik romanın farklı özellikleri, amaçları ve okur kitlesi vardır. Çizgi roman genellikle seri halinde yayınlanan, kısa ve eğlenceli hikâyeler anlatan bir türdür. Grafik roman ise daha uzun, derin ve ciddi konuları işleyen, tek seferde yayınlanan bir eserdir. Bu yüzden çizgi roman ve grafik roman farklı kategorilerde değerdendirilmelidir. Bu konuda McCloud şöyle demiştir: “*Gelecek nesiller çizgi romanın ne olduğunu yeniden tanımlayacaklardır*” (McCloud, 2018).

2.5.3.4. Grafik Roman ve Eğitim İlişkisi

Grafik roman, resim ve yazıyı bir arada kullanarak hikâye anlatan bir sanat türü olarak tanımlanabilir. Grafik romanlar, hem görsel hem de sözel becerileri geliştirmek için eğitimde kullanılabilecek zengin ve çeşitli kaynaklar şeklinde düşünölebilir.

Grafik romanların eğitimde kullanılmasının öğrencilerin ilgisini çekerek motivasyonlarını artırmada etkili bir araç olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmalarına, kelime dağarcıklarını genişletmelerine ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunabileceği öne sürölmektedir (Carter, 2007). Bunun yanı sıra, grafik romanların öğrencilerin farklı kültürler, tarihler, toplumsal sorunlar ve kişisel deneyimler hakkında bilgi edinmelerine ve empati kurmalarına olanak sağlayabileceği de belirtilmektedir (Chun, 2009).

Grafik romanlar, aynı zamanda, öğrencilerin yaratıcılıklarını, eleştirel düşünme becerilerini ve çoklu okuryazarlık becerilerini geliştirmelerine de katkıda bulunmaktadır (Jacobs, 2007).

Grafik romanların eğitimde kullanılmasının bazı dezavantajları da vardır. Bunlardan bir tanesi, bazı öğretmenler ve veliler tarafından ciddi bir edebiyat türü olarak kabul edilmemesi ve okuma değeri taşımadığı düşünülmesi yönündedir (Schwarz, 2006: 12). Bu nedenle, grafik romanların eğitimde kullanılması için öğretmenlerin ve velilerin bilgilendirilmesi ve ikna edilmesi gerekmektedir. Bir diğer dezavantaj ise, grafik romanların bazı içeriklerinin şiddet, cinsellik veya argo gibi uygun olmayan unsurlar içermesi ve öğrencilerin olumsuz etkilenmesi ihtimalidir (Botzakis, 2009). Bu nedenle, grafik romanların seçimi ve kullanımı konusunda öğretmenlerin dikkatli olması ve öğrencilerin yaşına, ilgi alanlarına ve ihtiyaçlarına uygun grafik romanlar seçmesi gerekmektedir.

Grafik romanların eğitimde kullanılması için çeşitli yöntemler ve uygulamalar olduğu bilinmektedir. Örneğin; öğretmenler grafik romanları ders kitaplarına veya diğer metinlere destekleyici veya alternatif bir kaynak olarak kullanabilirler. Grafik romanlar, özellikle zor veya sıkıcı bulunan konuların daha ilgi çekici ve anlaşılır hale gelmesine yardımcı olabilir (Frey and Fisher, 2004). Öte yandan, öğretmenler grafik romanları sadece okuma materyali olarak değil, aynı zamanda yazma materyali olarak da kullanabilirler. Öğrencilerden kendi grafik romanlarını oluşturmalarını isteyerek hem yazma hem de çizme becerilerini geliştirebilirler (Bitz, 2004). Ayrıca, öğrencilerden grafik romanları analiz etmelerini veya eleştirmelerini de isteyerek onların metinleri yorumlama ve değerlendirme becerilerini de geliştirebilirler (McCloud, 1994).

Grafik romanların, eğitimde kullanılabilecek çok yönlü ve etkili kaynaklar olduğu bilinmektedir. Grafik romanlar, öğrencilerin hem görsel hem de sözel becerilerini geliştirmelerine, farklı konular ve perspektifler hakkında bilgi edinmelerine, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine de katkıda bulunabilir. Grafik romanların eğitimde kullanılması için öğretmenlerin bilinçli, seçici ve yaratıcı olması gerekmektedir.

2.6. Çizgi Romanın Temel Öğeleri

Çizgi roman, görsel sanatlar ve edebiyatın birleşimi olan bir anlatım biçimi olarak tanımlanmaktadır. Çizgi romanın temel öğelerinin dil ve üslup, karakter oluşturma, yazı, görsel ve senaryo olduğu bilinmektedir. Bu öğeler çizgi romanın türüne, amacına ve hedef kitlesine göre değişiklik gösterebilmektedir. Ancak her çizgi romanın ortak noktası, resim ve yazının bir arada kullanılmasıdır (Özdemir, 2019). Özdemir'e (2019) göre, çizgi romanın temel öğeleri aşağıda belirtildiği gibidir:

Dil ve üslup, çizgi romanın anlatımını etkileyen önemli faktörlerdir. Çizgi roman yazarı, kullandığı dilin seviyesine, tonuna ve akıcılığına dikkat etmelidir. Dilin seviyesi, çizgi romanın hedeflediği yaş grubuna uygun olmalıdır. Tonu ise çizgi romanın türüne göre belirlenmektedir. Örneğin macera, komedi, korku, bilim kurgu gibi farklı türlerde farklı tonlar kullanılmaktadır. Akıcılık ise çizgi romanın okunabilirliğini arttıran unsurlardandır. Çizgi roman yazarı, dilin kurallarına uygun olarak cümleleri kurmalı ve gereksiz sözcüklerden kaçınmalıdır.

Karakter oluşturma Çizgi romanda karakter oluşturma, okuyucunun ilgisini çekecek, inandırıcı ve akılda kalıcı karakterler yaratmak için görsel ve sözel unsurların bir araya getirildiği yaratıcı bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu süreç, karakterin dış görünüşünden iç dünyasına, motivasyonlarından davranışlarına kadar birçok faktörü içermektedir.

Yazı, çizgi romanın anlatımını destekleyen bir öğedir. Çizgi roman yazarı, yazıyı resimlerle uyumlu bir şekilde kullanmalıdır. Yazının boyutu, rengi, fontu ve yerleşimi çizgi romanın okunmasını kolaylaştırmakta veya zorlaştırmaktadır. Yazının boyutu, ses şiddetini veya önemini belirtmektedir. Rengi, duyguyu veya atmosferi yansıtmaktadır. Fontu, karakterin kişiliğini veya durumunu vurgulamaktadır. Yerleşimi, ise okuma sırasını ve akışını göstermektedir.

Görsel Anlatım, çizgi romanın en belirgin öğesidir. Çizgi roman yazarı veya çizeri, görselleri kullanarak hikâyeyi canlandırmaktadır. Görsellerin kalitesi, stili, renkleri ve kompozisyonu çizgi romanın etkisini arttırmakta veya azaltmaktadır. Görsellerin kalitesi çizerin yeteneği ile ilgilidir. Stili ise çizerin kendine has imzasıdır. Renkler ise duygu ve atmosferi oluşturmaktadır. Kompozisyon ise görsellerin sayfa içindeki yerleşimi ve bütünlüğüdür.

Senaryo, çizgi romanın hikayesini oluşturan öğedir. Çizgi roman yazarı, senaryoyu yazarken başlangıç, gelişme ve sonuç bölümlerine dikkat etmelidir. Başlangıçta karakterler, mekân ve zaman tanıtılır. Gelişmede olaylar zinciri ve çatışmalar ortaya çıkar. Sonuçta ise olaylar çözümlenir ve hikâye sonlanır. Çizgi roman yazarı, senaryoyu yazarken okuyucunun ilgisini çekecek merak unsurları, sürprizler, gerilimler ve mizah öğeleri kullanabilir (Özdemir, 2019).

2.7. Eğitici Çizgi Romanlar

Eğitici çizgi romanlar, geleneksel öğretim yöntemlerine alternatif bir yaklaşım sunarak, öğrencilerin dikkatini çekme ve öğrenme motivasyonunu artırma potansiyeline sahip araçlar olarak değerlendirilmektedir. Bu alanda yapılan araştırmalar, çizgi romanların görsel ve sözel öğeleri bir araya getirerek öğrenmeyi daha etkili ve eğlenceli hale getirebileceğini göstermektedir (Çeliköz, 2018).

Çizgi romanların eğitimde kullanımı, özellikle soyut kavramların somutlaştırılması, karmaşık konuların basitleştirilmesi ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesi açısından faydalı olabilir (Görkem, 2016). Örneğin, tarih, fen bilimleri veya sosyal bilimler gibi alanlarda hazırlanan çizgi romanlar, öğrencilerin konuları daha iyi anlamalarına ve öğrenme sürecinde aktif olarak yer almalarına yardımcı olabilir (Demir, 2019).

Eğitici çizgi romanların öğrenme üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalar, çizgi romanların öğrencilerin derse olan ilgisini artırdığını, öğrenmeyi kolaylaştırdığını ve öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olmasını sağladığını göstermektedir (Yıldız, 2020). Ayrıca, çizgi romanlar öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmelerine, kelime dağarcıklarını genişletmelerine ve yaratıcılıklarını kullanmalarına da katkıda bulunabilir (Aydın, 2021).

Bununla birlikte, eğitici çizgi romanların etkili bir şekilde kullanılabilmesi için bazı faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir. Çizgi romanların içeriği, hedef kitlenin yaşına ve ilgi alanlarına uygun olmalı, görsel ve sözel öğeler arasında denge gözetilmeli ve öğrenme hedeflerine yönelik olarak tasarlanmalıdır (Kaya, 2022). Ayrıca, öğretmenlerin çizgi romanları derslerinde nasıl kullanacakları konusunda yeterli bilgi ve donanımına sahip olmaları da önemlidir (Şahin, 2023).

Eğitici Çizgi Romanların en önemli özelliği, görsel ve sözel unsurları birleştirmesidir. Çizimler, metnin anlamını destekler, zenginleştirir ve açıklar. Metin

ise, çizimlerin bağlamını sağlar, detaylar verir ve yorumlamaktadır. Eğitici Çizgi Romanların görsel unsurları arasında renk, perspektif, çerçeve, baloncuk, ses efekti gibi öğeler bulunmaktadır. Bu öğeler, okuyucunun dikkatini çekmekte, duygu ve atmosfer yaratmakta, zaman ve mekân algısını etkilemektedir. Eğitici Çizgi Romanların sözel unsurları arasında ise anlatıcı, diyalog, alıntı, dipnot gibi öğeler yer almaktadır. Bu öğeler, okuyucuya bilgi vermekte, karakterleri tanıtmakta, kaynakları göstermekte ve argümanlar sunmaktadır (Kösemen, 2019).

Eğitici Çizgi Romanların bir diğer özelliği de, farklı disiplinlerden yararlanmasıdır. Eğitici Çizgi Romanlar, tarih, coğrafya, biyoloji, fizik, kimya, matematik gibi bilim dallarının yanı sıra edebiyat, sanat, felsefe gibi kültür alanlarının da konularını işleyebilir. Bu sayede, okuyuculara geniş bir yelpazede bilgi sunduğu ve çok yönlü bir bakış açısı kazandırdığı ifade edilebilir. Eğitici Çizgi Romanların disiplinler arası yaklaşımı hem okuyucunun ilgi alanlarını genişletir hem de farklı alanlarda bağlantılar kurmasını sağlar (Özdemir ve Yılmaztürk, 2018).

Eğitici Çizgi Romanların işlevi ise hem eğlendirmek hem de eğitmek olarak tanımlanabilir. Eğitici Çizgi Romanlar, okuyuculara sıkıcı veya zor gelen konuları daha ilginç ve anlaşılır bir şekilde sunmaktadır. Böylece, okuyucuların motivasyonunu arttırmakta ve öğrenme sürecine katılımını sağlamaktadır. Aynı zamanda okuyuculara eğlenceli bir deneyim sunmaktadır. Okuyucuların hayal gücünü harekete geçirmekte, mizah unsurları kullanmakta ve macera duygusu yaratmaktadır. Eğitici Çizgi Romanlar böylece hem bilişsel hem de duyuşsal açıdan okuyuculara hitap etmiş olmaktadır (Güler ve Öztürk Erden, 2017).

Sonuç olarak, eğitici çizgi romanlar, öğrenmeyi daha etkili, eğlenceli ve kalıcı hale getirme potansiyeline sahip önemli araçlar olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bu araçların etkili bir şekilde kullanılabilmesi için içerik, tasarım ve öğretmen eğitimi gibi faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir. Bu alanda yapılacak daha fazla araştırma, eğitici çizgi romanların öğrenme üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza ve bu araçları daha etkin bir şekilde kullanmamıza yardımcı olacaktır.

2.7.1. Eğitici izgi Romanların Eğitimde Kullanımı

izgi romanlar, ilk ortaya çıktıklarında daha çok eğence amaçlı türlerde rağbet görse de (Topkaya, 2016a), zamanla eğitim alanında da potansiyel bir araç olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu durum, çizgi romanların edebi bir sanat olarak tanınması ve eğitim-ğretim alanında kullanılmasına yönelik olumlu kamuoyu görüşünün artmasıyla ilişkili olabilir. Öğretmenlerin de bu materyali derslerde kullanmaya başlamasıyla çizgi romanların eğitimdeki olumlu etkileri daha belirgin hale gelmiştir (Cleaver, 2008; akt. Kurt, 2019). Özellikle okuma güçlüğü çeken veya okuma alışkanlığı edinmemiş bireyler üzerindeki olumlu etkileri, çizgi romanların eğitimdeki potansiyelini daha da güçlendirmektedir.

Eğitim alanında, yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle birlikte ğretim materyallerinin kullanımının yaygınlaştığı ve bu materyallerin eğitim süreçlerine olumlu etkilerinin olduğu genel kabul görmektedir (Türkal, 2018). Çeşitli akademik araştırmalar, ğretim materyallerinin öğrenme ve öğretme etkinliklerine önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Bu materyallerin, müfredatta yer alan konuların daha iyi anlaşılmasını desteklediği ve öğrencilerin kavramları daha net bir şekilde anlamalarına yardımcı olduğu belirtilmektedir (Yalın, 2009). Ayrıca, farklı duyu organlarına hitap eden ğretim materyallerinin, öğrencilerin motivasyonunu artırmada ve öğrenme sürecindeki beklentilerini karşılamada önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir (Yıldız, 2004).

Öğretim materyalleri, ders içeriklerini hedeflenen öğrenme çıktılarını elde etmek için çeşitli araç ve gereçlerle yapılandırarak, bilgi ve iletişim teknolojileri veya somut modellerden yararlanılan kaynaklar olarak düşünülebilir (Saban, 2016). Eğitim ve ğretim süreçlerini çeşitlendirip zenginleştirerek öğrencilere farklı öğrenme ortamları sunan ve öğretmenler aracılığıyla öğrencilere ulaştırılan araçlar olarak da tanımlanabilirler (Aküzüm, 2015). Bu araçların temel amacı, öğrencilerin derse aktif katılımını teşvik etmek, dersleri daha verimli hale getirmek, somut öğrenme ortamları oluşturmak ve öğrenme zorluklarını azaltmaktır. Ancak bu hedeflere ulaşabilmek için materyallerin dersin hedeflerine ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanması önemlidir, aksi takdirde ğrenci merkezli olmayan bir materyal beklenen başarıyı sağlamayabilir (Kürüm Yapıcıoğlu, 2016).

Eğitim-ğretim süreçlerinde, etkili bir sınıf ortamı ve verimli bir sınıf yönetimi tesis etmek, olası olumsuzlukları bertaraf etmede ğretim materyallerinin

önemini artırmaktadır (Hutchinson, 1949). Öğretim materyallerinin çeşitliliği, öğrencilerin derse olan ilgisini canlı tutarak, sorumluluk duygusunu geliştirmekte ve aktif katılımı kalıcı öğrenmeye katkı sağlamaktadır (Haugaard, 1973). Yazılı ve görsel anlatımı fantastik bir tarzda harmanlayan çizgi romanlar, bu materyaller arasında kendine özgü bir yere sahiptir (Topkaya, 2014). Çizgi romanların farklı alanlara hitap etmesi, öğrencilerin çok yönlü düşünmesine imkân tanıyarak ıraksak düşünme ve yaratıcılığı teşvik etmektedir. Mizah ve eğlence unsurlarını barındıran çizgi romanların kullanımı, dersin niteliğini artırarak hem zamandan tasarruf sağlamakta hem de öğretmenin iş yükünü hafifletmektedir. Bu bağlamda çizgi romanların eğitim sürecinde materyal olarak kullanılması, öğretim yöntemlerine yeni bir soluk getirebilir.

Çiçek Şentürk (2020), hızla değişen dünyaya uyum sağlama amacıyla benimsenen yapılandırmacı yaklaşımda, öğretim materyallerinin çeşitliliğinin ve sık kullanımının dersin hedeflerine ulaşmada önemli bir rol oynadığını öne sürmektedir. Bu materyallerin, değerler, beceriler ve kavramların doğru bir şekilde öğretilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. İlhan (2016) ise, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (SBDÖP) yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiğini ve bu doğrultuda materyal çeşitliliğinin önemine vurgu yapıldığını belirtmektedir. Ancak, sosyal bilgiler derslerinde öğretmenlerin genellikle aynı materyalleri kullanma eğiliminde olduğu gözlemlenebilmektedir.

Eğitimcilerin çizgi romanları öğretim materyali olarak tercih etmelerinin ardında yatan pek çok neden olduğu söylenebilir. Öğrencilerin motivasyonunu artırma, ilgi ve beklentilerine karşılık verme, birden fazla duyu organına hitap etme, çok yönlü bir öğrenme ortamı oluşturma ve diğer materyallerden farklılaşma gibi etmenler bu nedenler arasında sayılabilir. Bu etmenler aynı zamanda çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının faydalarını da ortaya koymaktadır (Vygotsky, 1980).

Günümüz öğrencilerinin beklentileri dikkate alındığında, bilişim teknolojileriyle zenginleştirilmiş ve tasarlanmış öğretim materyallerinin daha fazla ilgi çektiği görülmektedir. Çizgi filmler, karikatürler ve animasyonlar bu noktada büyük önem taşımaktadır. Özellikle de eğitici çizgi romanlar, öğretim materyalleri arasında giderek daha fazla yer bulmaktadır (Çiçek Şentürk, 2020).

Eğitici çizgi romanların, öğretmenlerin öğretim materyali tercihlerinde önemli bir yer edindiği ve bu durumun öğrencilerin motivasyonunu artırdığı belirtilmektedir (Topkaya, 2016a). Özellikle öğretim programlarının bilgi ağırlıklı yapısının dezavantajlarını azaltmada ve görsel zekâyâ hitap etmede etkili bir araç olarak görülen eğitici çizgi romanların, kalıcı öğrenmeyi desteklediği düşünülmektedir. Bu bağlamda, akademik başarısı düşük ancak görsel zekâsı yüksek olan öğrencilerin eğitici çizgi romanlara ilgi gösterdiği ve bu materyallerden fayda sağladığı da yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Topkaya, 2017).

Çizgi romanların tasarım sürecinde, hedef kitlenin Bloom taksonomisine göre sınıflandırılmış bilişsel, duyuşsal ve devinimsel düzeylerinin göz önünde bulundurulmasının, çizgi romanlardan elde edilebilecek faydayı en üst düzeye çıkarabileceği öne sürülmektedir (Topkaya, 2014). Eğlenceli yapısı ve mizah unsurlarını başarıyla bir araya getiren çizgi romanların, ders öğretiminde kullanımının öğrenmeyi kolaylaştırabileceği düşünülmektedir (Topkaya, 2014). Bu özelliklerinden dolayı çizgi romanlar, eğitim alanında sıklıkla kullanılan öğretim materyalleri arasında yer almaktadır. Çizgi romanların öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayarak motivasyonu artırabileceği de ifade edilmektedir (Hutchinson, 1949).

Bilişim teknolojileri, aile yapısı, eğitim yaklaşımları, edebiyat ürünleri gibi çeşitli unsurların, çocukların kimlik gelişiminde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir (Altunbay ve Önal, 2018). Bu bağlamda, eğitici çizgi romanların da çocukların toplumsal değerleri öğrenmelerine ve kimliklerini bu değerler doğrultusunda şekillendirmelerine katkı sağlayabileceği ileri sürülmüştür (Altunbay ve Önal, 2018). Çizgi romanların, toplumsal değer ve normları aktararak çocukların toplumsallaşma sürecine katkıda bulunabileceği ve böylece kimlik oluşumunda etkili olabileceği ifade edilmiştir (Altunbay ve Önal, 2018).

Eğitici çizgi romanlar, görsel anlatımın gücünden yararlanarak bilgiyi aktaran ve öğrenmeyi kolaylaştıran etkili araçlar olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de de bu alanda yapılan araştırmalar, çizgi romanların eğitimdeki potansiyelini ortaya koymaktadır.

Altunbay ve Önal (2018), görsel unsurların çeşitliliği ve yoğun kullanımının hedef kitlenin dikkatini çekme ve sürdürmedeki potansiyel önemine vurgu

yapmaktadır. Benzer şekilde, Yıldırım (2016) da metin ve görsellerin birleştirildiği türün eğitici çizgi romanlar olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedir.

Yıldırım'ın (2016) çalışmasına göre çizgi romanların, çocukların olumlu davranışlar geliştirmelerine, ders başarısını artırmalarına, derse olan ilgilerini ve motivasyonlarını yükseltmelerine katkı sağlayabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, çizgi romanların öğrenme ve okuma güçlüğü çeken çocukların gelişimlerine olumlu yönde etki edebileceği ifade edilmiştir.

Cihan'a (2014) göre çizgi romanların görsel öğelerinin yoğun kullanımı, sürekli aksiyon içermesi, ilgi çekici bir olay örgüsü sunması, karakterlerin olumlu özellikleriyle okuyucuda empati ve sempati uyandırması, kısa, öz ve anlaşılır bir anlatımla sonuca ulaştırması, okuyucunun beklentilerini karşılaması ve eğlenceli bir okuma deneyimi sunması gibi faktörler, çocukların okuma alışkanlığı edinmesinde önemli bir rol oynayabilir.

Birçok araştırma, çizgi romanların öğrencilerin dikkatini çekme, motivasyonu artırma ve öğrenme sürecini eğlenceli hale getirmedeki etkilerini vurgulamaktadır. (Çelik, 2018). Özellikle soyut kavramların görselleştirilmesinde çizgi romanların sunduğu imkanlar, öğrencilerin daha kolay anlamalarına yardımcı olmaktadır (Demir, 2020).

Çizgi romanlar, eğitim öğretim süreçlerine dahil edildiğinde, öğrencilerin dikkatini çekme ve aktif katılımlarını sağlama potansiyeline sahiptir (Marston, 1943). Bu durum, derslerin daha ilgi çekici ve etkileşimli hale gelmesine katkıda bulunabilir, böylece olumlu bir öğrenme ortamı yaratılabilir. Özellikle karmaşık veya soyut kavramların öğretilmesinde, görsel ve metinsel unsurların bir arada kullanıldığı çizgi romanlar, öğrencilerin anlamalarını kolaylaştırabilir ve kalıcı öğrenmeyi destekleyebilir (Pustz, 2012). Çizgi roman kahramanları ile kurulan duygusal bağ sayesinde, öğrencilerin anlatılmak istenen mesajı daha iyi içselleştirmeleri ve benimsemeleri mümkün olabilir (İlhan, 2016). Ancak, çizgi romanların eğitimde etkili bir şekilde kullanılabilmesi için, öğrencilerin gelişim düzeylerine ve dersin hedeflerine uygun olarak tasarlanması ve seçilmesi önemlidir (Ünal ve Demirkaya, 2019).

Eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin düşünme süreçlerine aktif katılımını sağlayarak, onları düşünmeye teşvik eder. Toplumsal yaşamda önemli bir yeri olan

edebiyat ve resim sanatını bir araya getiren çizgi romanlar, bu iki alan arasındaki boşlukları doldurma potansiyeline sahiptir (Topkaya, 2016b).

Çizgi romanların eğitimde kullanımı, sadece bilgi aktarımının ötesinde, eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcılık gibi becerilerin gelişimine de katkı sağlamaktadır (Yılmaz, 2019). Öğrenciler, çizgi romanlardaki karakterlerle özdeşleşerek farklı bakış açılarını keşfedebilmekte ve kendi düşüncelerini geliştirebilmektedir (Kaya, 2021).

Eğitici çizgi romanların, milli bilincin oluşumu ve ortak bir toplumsal duyarlılığın sağlanmasında önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren çizgi romanların bu amaçla kullanıldığına dair örnekler mevcuttur. Atatürk'ün hayatını anlatan görselleştirilmiş hikayeler ve çocuklara yönelik kültürel çalışmalar bu bağlamda değerlendirilebilir. Dede Korkut ve Ertuğrul Gazi gibi milli değerleri konu alan çizgi romanların da toplumun bilgilendirilmesine katkı sağladığı söylenebilir (Yaman, 2021).

Çizgi romanların görsel ve metinsel öğeleri bir araya getirmesi, soyut kavramların anlaşılmasını kolaylaştırarak öğrenme sürecinde potansiyel yanlışları azaltmaktadır (Koenke, 1981). Bu durum, özellikle karmaşık konuların öğretiminde çizgi romanları değerli bir araç haline getirmektedir. Ayrıca, çizgi romanların eğlenceli yapısı, okuma konusunda isteksiz veya zorlanan öğrencilerin okumaya karşı olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlamaktadır (Hutchinson, 1949). Bu durum, öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmelerine ve öğrenilmiş çaresizlik hissini yenmelerine yardımcı olmaktadır.

Eğitim ve öğretim sürecinde öğrencilerin motivasyonunu artıran en önemli unsurlardan birinin merak duygusu olduğu söylenebilir. Çocukların merak duygusuyla araştırma yapmaya, öğrenme sürecine aktif olarak katılmaya ve olaylara karşı ilgi göstermeye daha yatkın oldukları düşünülebilir. Bu bağlamda, çizgi romanların görsel ve yazılı anlatımı birleştirerek merak unsurunu da içermesi, onları öğrenme sürecinde etkili bir araç haline getirebilir (Ünal, 2018). Çizgi romanların bu potansiyeli, eğitimcilerin öğrencilerin öğrenme motivasyonunu artırmak için farklı yöntemler aramasına katkı sağlayabilir.

Küreselleşme çağının getirdiği toplumsal değişimlerle birlikte kavram yanlışlarının yaygınlaştığı ve bu durumun eğitim alanında önemli bir sorun teşkil ettiği söylenebilir. Bu yanlışların kökeninde, küreselleşmenin beraberinde getirdiği

kültürel yozlaşma ve baskın kimliklerin etkisi olduğu düşünülmektedir (Palacios ve González, 2005). Özellikle erken yaşlardaki çocuklarda görülen kavram yanılgılarının tespiti ve düzeltilmesi amacıyla çizgi romanların kullanılması, eğitimciler tarafından sıklıkla önerilen bir yöntemdir. Çizgi romanların görsel anlatım gücü ve sade dili, karmaşık kavramların daha anlaşılır bir şekilde sunulmasına olanak tanıyarak çocukların öğrenme sürecini destekleyebilir (Topkaya, 2014). Bu bağlamda, çizgi romanların dil becerilerinin gelişimine katkı sağladığı ve etkili iletişim kurma yetisini desteklediği söylenebilir.

Çizgi roman uygulamaları sayesinde çocuklar, karakterleri kişiselleştirerek kendi hikayelerini oluşturabilir ve bu süreçte yaratıcılıklarını ortaya çıkarabilirler (Ak, Erdoğan ve İlhan, 2020). Çocuklar, bilinçlerinde yer edinen kahraman profilleri üzerinden oluşturdukları çizgi romanlarla hem kendi potansiyellerini ve hayal dünyalarını keşfedebilir hem de gelişimlerini gözlemleyebilirler.

Çocukların çizgi romanlardaki karakterlerle özdeşleşerek arkadaş, dost hatta aile olabilmeleri, onların geniş bir ufka sahip olmalarına katkı sağlayabilir. Eğitimciler, çizgi romanlarda boşluklar bırakarak çocukların bu boşlukları doldurmalarını isteyebilir ve böylece onların hayal gücü ve yaratıcılıklarının gelişmesine destek olabilirler (Ak, Erdoğan ve İlhan, 2020). Bu tür uygulamalar, çocukların gelişimlerinin doğru bir şekilde ilerlemesine yardımcı olabilir.

Çizgi romanların eğitimde kullanımı konusunda bazı tartışmalar da bulunmaktadır. Bazı eleştirmenler, çizgi romanların içeriğinin yeterince derin olmadığını ve öğrencileri yüzeysel öğrenmeye yönlendirebileceğini savunmaktadır (Aktaş, 2017). Ayrıca, çizgi romanların görselliğinin bazı öğrencilerin dikkatini dağıtabileceği ve okuduğunu anlama becerilerini olumsuz etkileyebileceği endişesi de dile getirilmektedir (Güneş, 2019).

Türkiye'deki araştırmalar, eğitici çizgi romanların öğrenme üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koyarken, kullanımında dikkat edilmesi gereken bazı noktaları da vurgulamaktadır. Çizgi romanların eğitimde etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, içeriğin öğretim programıyla uyumlu olması, görsel tasarımın dikkat dağıtıcı olmaması ve öğrencilerin çizgi romanları eleştirel bir bakış açısıyla okuması gerekmektedir (Erdem, 2023).

2.8. Çizgi Romanda Biçimsel Özellikler

Çizgi roman, görsel ve yazılı anlatımın bir araya geldiği bir sanat formu olarak düşünülebilir. Çizgi romanın biçimsel özellikleri, çizerin ve yazarın yaratıcılığına bağlı olarak farklılık gösterebilir gibi görünmektedir. Genel olarak çizgi romanlarda kareler, baloncuklar, ses efektleri, metin kutuları, renkler ve çizim teknikleri gibi unsurların bulunduğu söylenebilir. Bu unsurlar, çizgi romanın anlatımını zenginleştiren ve okuyucunun ilgisini çeken araçlar olarak değerlendirilebilir (Topkaya, 2017).

Çizgi romanlarda kareler, sahneleri oluşturan ve zaman akışını belirleyen temel yapı taşları olarak düşünülebilir. Karelerin büyüklüğü, şekli, sıralaması ve sayısı gibi faktörler, çizgi romanın ritmini ve atmosferini etkileyebilir. Örneğin, büyük ve geniş kareler uzun süreli ve geniş açılı sahneleri ifade ederken, küçük ve dar kareler kısa süreli ve yakın plan sahneleri ifade edebilir (Eisner, 2008). Kareler arasındaki boşluklar ise zaman atlamalarını veya duraklamaları gösterebilir ve bu boşluk ne kadar büyükse, zaman atlaması veya duraklama da o kadar uzun olabilir (Mc Cloud, 1994).

Çizgi romanlarda, karakterlerin diyalogları veya düşünceleri, genellikle baloncuklar içinde ifade edilir. Bu baloncukların şekli, boyutu, rengi ve yazı tipi, karakterlerin kişilikleri, duyguları ve konuşma tarzları hakkında ipuçları verebilir. Örneğin; yuvarlak baloncuklar genellikle normal konuşmayı, bulutlu baloncuklar düşünceyi, patlayan baloncuklar bağırmayı veya şaşkınlığı, keskin kenarlı baloncuklar ise kötü niyeti veya saldırganlığı simgeleyebilir (Cohn, 2013). Baloncukların içindeki yazıların büyüklüğü veya eğimi de vurgu veya tonlamayı belirtebilir. Yazı ne kadar büyük veya eğik olursa, konuşma da o kadar yüksek sesli veya heyecanlıymış gibi algılanabilir (Saracoğlu, 2010).

Çizgi romanlarda ses efektleri, okuyucu için sesli bir ortam oluşturmaya yardımcı olabilir. Karelerin içinde veya dışında yer alan bu efektler, ses kaynağının türüne göre farklı yazılımlarla ifade edilerek, okuyucunun çizgi romanın gerçekliğine daha çok girmesini ve sahnelerin etkisinin artmasını sağlayabilir. Ses efektlerinin şekli, boyutu ve rengi de sesin niteliği hakkında bilgi verebilir. Örneğin; ses efekti ne kadar büyük veya parlak renkliyse, ses de o kadar yüksek veya dikkat çekici gibi algılanabilir (Cohn, 2013).

Çizgi romanlarda, metin kutuları genellikle karelerin üstünde veya altında konumlanarak anlatıcının sesini okuyucuya iletir. Bu kutular, anlatıcının kimliğine göre farklı şekil ve renklerde olabilmektedir. Metin kutuları, çizgi romanın olay örgüsünü açıklama, zaman ve mekan bilgisi verme, karakterlerin geçmişini veya motivasyonunu anlatma veya okuyucuya yorum yapma gibi çeşitli işlevlere sahiptir (Eisner, 2008). Kutuların içindeki yazıların büyüklüğü, rengi ve yazı tipi gibi unsurlar, anlatıcının tutumunu veya tonunu yansıtmada önemli bir rol oynayabilir. Örneğin, daha büyük veya koyu renkli bir metin kutusu, anlatıcının otoriter veya ciddi bir tonla konuştuğunu düşündürebilir (Saracoğlu, 2010).

Çizgi romanlarda renkler, görsel anlatımın önemli bir parçası olarak duygu ve atmosferi yansıtmada, karakterlerin kişiliklerini ve ilişkilerini vurgulamada, zaman ve mekanın özelliklerini belirlemede ve okuyucunun dikkatini yönlendirmede kullanılabilir (Eisner, 2008). Renklerin kullanımı, çizerin ve yazarın tercihinine göre değişebilir; bazı çizgi romanlar siyah-beyaz veya tek renkliken, bazıları çok renkli veya pastel tonlarda olabilir. Renklerin anlamları da kültürel veya kişisel farklılıklara göre değişkenlik gösterebilir. Örneğin; kırmızı renk kan, ateş, tutku veya tehlike gibi olumsuz anlamlar taşıyabileceği gibi, sevgi, cesaret, canlılık veya güç gibi olumlu anlamlarla da ilişkilendirilebilir (Cohn, 2013).

Çizim teknikleri, çizgi romanın estetik ve ifade gücünü arttıran önemli unsurlar arasında yer alabilir. Çizerin kullandığı malzeme, araç ve yöntemlere göre farklılık gösterebilen bu teknikler, çizgi romanın tarzını ve türünü belirlemede etkili olabilir. Örneğin; gerçekçi ve detaylı çizimler dramatik veya bilimsel çizgi romanlarda tercih edilebilirken, karikatürize ve basit çizimler komik veya fantastik çizgi romanlara daha uygun olabilir (McCloud, 1994). Çizim teknikleri aynı zamanda çizgi romanın anlamını da etkileyebilir. Gölgeleme veya perspektif kullanımı derinlik ve gerçeklik hissi uyandırabilirken, abartma veya simgeleştirme duygu veya mesajı güçlendirmeye yardımcı olabilir (Ercanbrack, 2012).

2.9. Eğitici Çizgi Romanlarla İlgili Araştırmalar

Leylak ve Say (2023), “Sınıf Öğretmenlerinin Eğitici Çizgi Romanlar ile İlgili Görüşleri” isimli çalışmada sınıf öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlar hakkındaki görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, çizgi romanların

ortaokul ve lise öğrencileri için sosyal bilgiler, fen bilimleri, tarih dersleri ve dil öğretimi süreçlerinde kullanıldığını göstermektedir.

Topkaya, Kumru ve Bozkurt (2023), “Birey ve Toplum Konularının Aktarımında Bir Materyal Olarak Eğitici Çizgi Romanlar” isimli çalışmalarında eğitici çizgi romanların Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının öğrencilere aktarılması sürecinde kullanımını ele almaktadırlar. Öğrenci görüşleri üzerinden eğitici çizgi romanların etkisini değerlendirmektedirler.

Topkaya ve ark. (2022), “Eğitici Çizgi Romanlara İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bakış Açıları” isimli çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara ilişkin görüşlerini ele almaktadır. Eğitici çizgi romanların bilgiyi eğlenceli bir şekilde sunması, dersten sıkılmayı engellemesi ve merak duygusunu tetiklemesi gibi olumlu etkileri tespit edilmiştir.

Cihan (2014), "Eğitsel araç olarak çizgi romanın ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders konularına uyarlanması" başlıklı araştırmasında, çizgi romanların Türkçe derslerinde öğretim aracı olarak kullanılmasının öğrencilerin motivasyonunu artırma potansiyeline sahip olduğunu, derse katılımı teşvik edebileceğini ve öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olmasına katkıda bulunabileceğini belirtmiştir.

Topkaya (2014), "Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinde eğitici çizgi roman kullanımının bilişsel ve duyuşsal öğrenmelere etkisi" başlıklı doktora tezinde, eğitici çizgi romanların öğrencilerin vatandaşlık ve demokrasi konularına ilişkin bilgi düzeylerini artırma potansiyeli olduğunu ve bu konulara karşı olumlu tutum geliştirmelerine katkıda bulunabileceğini belirtmiştir.

İlhan (2016), "Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı" başlıklı doktora tezinde, çizgi romanların kullanıldığı deney grubunun, başarı testi ve derse karşı tutumda kontrol grubuna göre daha yüksek puanlar elde etme eğiliminde olduğunu belirtmiştir.

Orçan ve Kandil İngeç (2016), "Fizik öğretiminde çizgi roman tekniği ile geliştirilen bilim kurgu hikâyelerinin yaratıcı düşünme becerilerine etkisi" adlı araştırmalarında, çizgi roman aracılığıyla tasarlanan bilim kurgu öykülerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirme potansiyeline sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Çiçek Şentürk (2020), "Argümantasyon destekli eğitici çizgi romanların öğrencilerin çevreye yönelik ilgi, motivasyon ve akademik başarılarına etkisi ile deneyimleri" başlıklı doktora tezinde, argümantasyon destekli eğitici çizgi romanların kullanıldığı deney grubundaki öğrencilerin çevreye yönelik ilgi ve motivasyonlarında artış gözlemlenebileceğini ve "İnsan ve Çevre" ünitesindeki akademik başarılarının geleneksel yöntemlerle öğrenim gören kontrol grubuna kıyasla daha yüksek olabileceği üzerinde durmuştur. Araştırma sonuçları, argümantasyon destekli eğitici çizgi romanların öğrencilerin çevre bilincini geliştirme ve çevre konularına yönelik motivasyonlarını artırma potansiyeline işaret etmektedir.

Topkaya (2017), "Demokratik algı üzerine eğitici çizgi romanların etkisi" başlıklı çalışmada, eğitici çizgi romanların deney grubu öğrencilerinin demokratik algıları üzerinde olumlu bir etki yaratma potansiyelini incelemiştir. Araştırma sonuçları, eğitici çizgi romanların kullanılmasının öğrencilerin demokratik değerlere ilişkin farkındalıklarını artırabileceğini ve demokratik katılıma yönelik daha olumlu tutumlar geliştirmelerine katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Orçan ve Kandil İngeç (2016), "Fizik öğretiminde çizgi roman tekniği ile geliştirilen bilim kurgu hikâyelerinin yaratıcı düşünme becerilerine etkisi" adlı çalışmalarında, çizgi romanlar aracılığıyla oluşturulan bilim kurgu öykülerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine olumlu yönde etki edebileceği belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın deseni, çalışma grubu, kullanılan veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada; Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında kullanılan eğitici çizgi romanların öğretilme sürecindeki etkisini değerlendirmek amacıyla sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerine ulaşmak için nitel araştırma modeli yöntemine başvurulmuştur. Verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Nitel araştırma, bireylerin deneyimlerini ve sosyal fenomenleri doğal ortamlarında, gözlem ve mülakat gibi yöntemlerle toplanan verilerle derinlemesine inceleyen bir süreçtir. Bu yaklaşım, olayları ve algıları kapsamlı ve gerçekçi bir biçimde ele alır ve sosyal gerçeklikleri kendi bağlamları içinde anlamayı ve teorik çerçeveler oluşturmayı amaçlar (Yıldırım, 1999).

Nitel araştırma metodunun, bir konunun derinlemesine anlaşılmasını sağlamak amacıyla tasarlanan araştırma metodolojileri arasında yer aldığı bilinmektedir. Bu yaklaşımda, araştırmacılar, keşifçi bir tutum sergileyerek, katılımcıların bireysel perspektiflerini dikkate alırlar ve ek sorular yoluyla doğru bilgiye ulaşmayı amaçlarlar (Karataş, 2015).

Ayrıca, nitel araştırma, henüz yeterince incelenmemiş alanlarda yeni bilgiler keşfetmek için idealdir. Bu tür araştırmalar, özellikle az bilinen konularda yeni anlayışlar ve fikirler sunmaktadır (Karasar, 2008).

3.2. Çalışma Grubunun Oluşturulması

Bu araştırma, 2023-2024 Eğitim ve Öğretim Yılı bahar döneminde, Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullarda görev yapmakta olan 12 sosyal bilgiler öğretmenin katılımıyla oluşturulmuştur.

3.3. Öğretim Materyalinin Hazırlanma Süreci

Bu çalışmada, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanına ait konuların aktarılmasında eğitici çizgi romanların kullanımına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanındaki kazanımlarına uygun dört farklı eğitici çizgi roman geliştirilmiştir. Çizgi romanların geliştirilmesinde, çizgi roman oluşturma platformu olan Pixton (<http://www.pixton.com>) programı kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından, belirlenen kazanımlar için özgün senaryolar hazırlanmış ve bu senaryolar sosyal bilgiler eğitimi alanında uzman akademisyenler tarafından içerik ve dil bilgisi açısından değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak eğitici çizgi romanlar son haline getirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

İlgili çalışmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem için 8 soruluk bir yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Katılımcılara seçenek sunulmadan veya kısıtlama getirilmeden, kişisel ve özgün yanıtlar vermeleri istenmiştir.

Nitel araştırmalar, veri toplama sürecinde anket veya diğer ölçme araçlarını kullanmadan araştırmacının veri aracı olarak görev yaptığı bir yöntemdir. Araştırmacı, katılımcıları gözlemleyerek ve onlardan izin alarak gruba dahil olmaktadır. Grup üyelerinin güvenini kazandığında, grupla ilgili detaylı ve tutarlı bilgiler toplayabilir. Bu şekilde, nitel araştırmalar olayların ve olguların gerçekçi bir ortamda bütüncül bir şekilde incelenmesine yönelik bir süreci temsil eder. İnsan ve toplum davranışlarını daha iyi anlamak için bu yöntem oldukça değerlidir (Karataş, 2015).

Nitel araştırma yöntemiyle yapılan çalışmalarda üç temel veri toplama tekniği kullanılmaktadır: görüşme, gözlem ve doküman incelemesi. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacının güvenilir bir şekilde karşılaştırılabilir veriler topladığı için güvenilir bir yöntem olarak kabul edilir. Ancak bu durumda, bireylerin konuyu nasıl yapılandırdıklarını gözlemleme imkânı kaybolabilir. Nitel araştırma sürecinde

farklı görüşme sonuçlarından veya farklı aşamalarında farklı yöntemlerden faydalanılarak veriler belirlenebilir (Karataş, 2015).

Bu araştırma, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde öğretim materyali olarak kullanılmasıyla ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini öğrenmek amacıyla yapılmıştır. Uygulamanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan yasal izinler Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır. Araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Hatay il merkezinde bulunan resmi ortaokullarda katılımcı olarak 12 sosyal bilgiler öğretmenleriyle gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında; Sosyal Bilgiler dersi müfredatında yer alan Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanına ait kazanımları içeren senaryo ve görsellerden oluşan eğitici çizgi romanlar, araştırmanın yapıldığı ortaokullardaki öğretmenlere 5 hafta boyunca Sosyal Bilgiler dersinde haftada 2 ders saati olacak şekilde öğretim materyali olarak uygulanmıştır. Dördüncü haftada ise öğretim materyali olarak kullanılan eğitici çizgi romanlar hakkında bir tartışma ortamı oluşturulmuş ve ardından 12 öğretmene yöneltilen 8 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmen görüşlerine başvurulmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri toplanırken nitel araştırma yöntemi ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda görselleştirme, tablolama ve özetleme açısından verimli görülen MAXQDA programı kullanılmıştır.

MAXQDA kullanarak kodlama, alt kod frekansları, çapraz tablo analizleri, kod haritaları, kod matris tarayıcıları, kod ilişkileri tarayıcıları, belge portreleri, belgeler arasındaki benzerlik analizi, kelime bulutları, kelime kombinasyonları, etkileşimli kelime ağaçları, tek ve ikili vaka modelleri, kod modelleri ve ağ analizleri oluşturulabilmektedir (Dereli, 2023).

Verilerin analiz sürecinde, yarı yapılandırılmış mülakat formunda yer alan 8 soruya verilen yanıtlar değerlendirilmiş ve frekans tabloları kullanılarak dağılımları incelenmiştir. Nitel araştırma yönteminde kullanılan veri toplama teknikleriyle elde edilen verilerin analizinde, betimsel analiz ve içerik analizi olmak üzere iki yaklaşım kullanılmaktadır. Betimsel analiz, veri analizi yöntemleri arasında önemli bir yere sahiptir. Bu analiz türü, geçmiş verilerin incelenmesiyle neyin değiştiğini ve hangi örüntülerin tanımlanabileceğini belirlemek için kullanılmaktadır (Komtas, 2024).

Sosyal bilimlerde, özellikle eğitim bilimleri alanında sıkça kullanılan betimsel içerik analizi, nitel ve nicel çalışmaların derinlemesine incelenip düzenlenmesi anlamına gelmektedir (Ültay ve Akyurt, 2021). Bu yöntemle, genel eğilimler belirlenir ve gelecekte planlanan çalışmalara yön gösterilir.

Bu çalışmada da, katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verdikleri yanıtlar betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Veriler frekans tabloları aracılığıyla değerlendirilmiş ve katılımcıların görüşlerine ilişkin detaylar raporlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

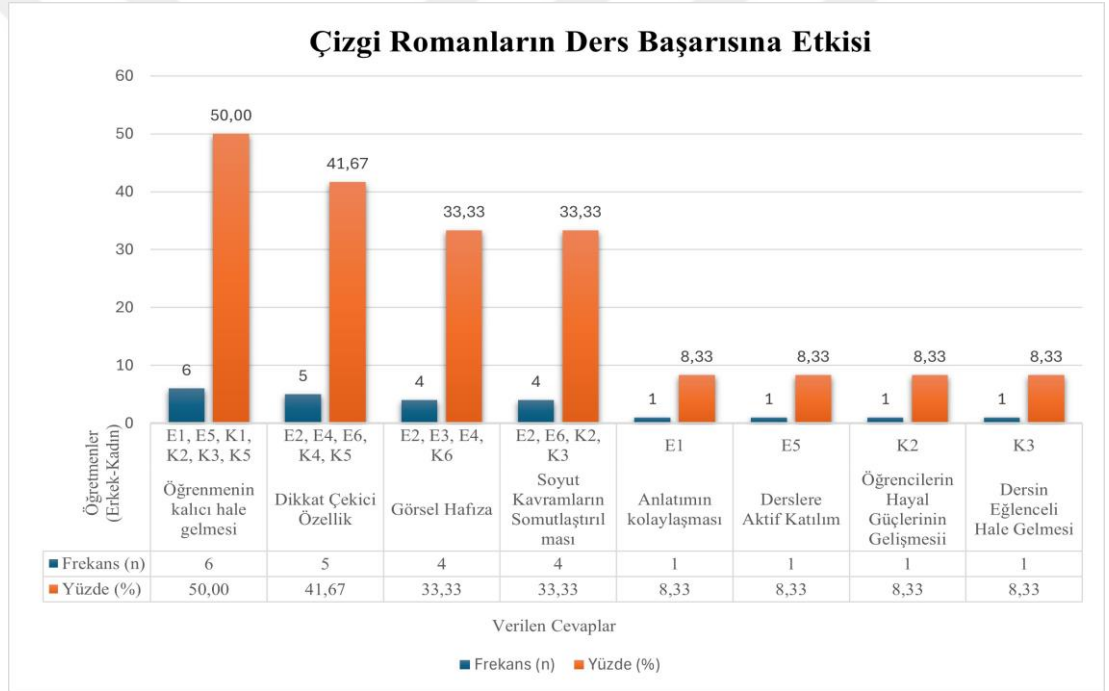
Bu bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki açık uçlu sekiz soruya 12 katılımcıdan oluşan çalışma grubu sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplara ve bu cevaplara ilişkin yüzde frekans değerlerine yer verilmiştir. Açık uçlu ankette yer alan sorulara sosyal bilgiler öğretmenlerinin vermiş oldukları yanıtlardan doğrudan alıntılar da yapılmıştır.

Soru 1: Eğitici çizgi romanların ders başarınıza etkisi nelerdir?

Açıklayınız.

Grafik 1.

Katılımcıların Birinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Bu çalışmanın amacı, eğitim ortamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sunmuş oldukları çizgi romanların öğrenciler üzerindeki etkilerini, derse nasıl ve ne şekilde katkı sağladığı yönündeki görüşlerini araştırmaktır. Elde edilen verilere göre, katılımcıların %50 (n=6)'sinde öğrenmenin kalıcı hale geldiği ve çizgi romanların eğitici bir yönünün olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlar, çizgi romanların öğrencilerin dikkatini çektiğini ve öğrenerek zihinde kalıcılığın etkili bir yol olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda öğretmenlerin öğrencilere sunmuş oldukları çizgi romanlarla ilgili çeşitli faktörler üzerinde de durulmuştur. Verilere göre; öğretmenlerin %41.67

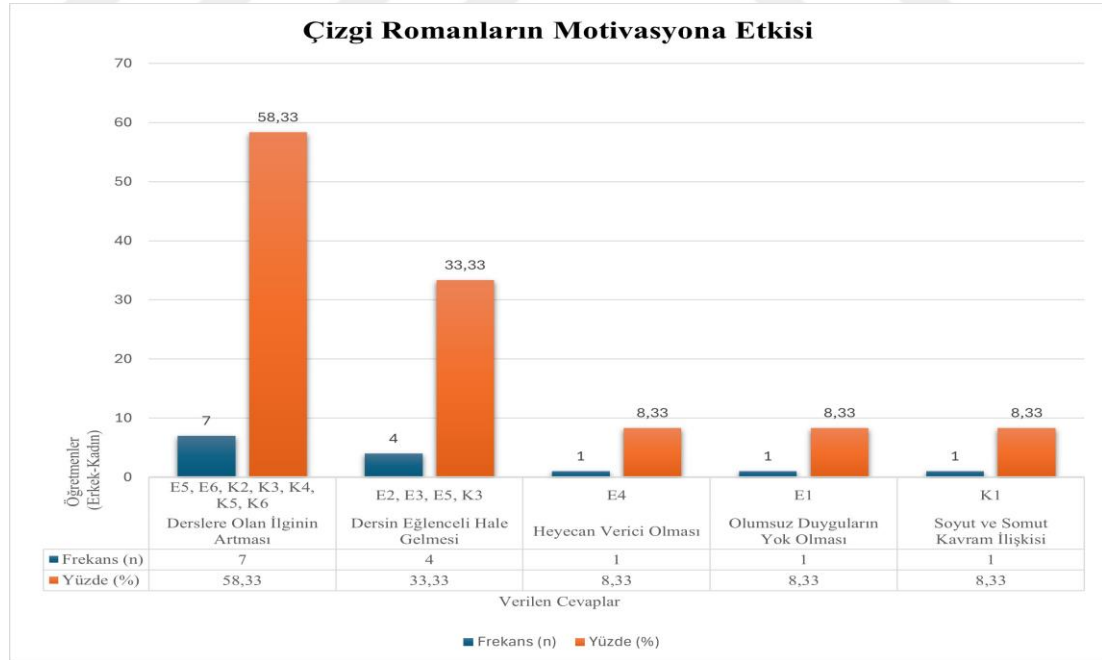
(n=5)'sinde dikkat çekici özellik, %33,33 (n=4)'ünde görsel hafıza ve soyut kavramların somutlaştırılması ve %8,33 (n=1)'ünde ise anlatımın kolaylaşması, derslere aktif katılım, öğrencilerin hayal güçlerinin gelişmesi ve dersin eğlenceli hale gelmesi şeklinde gözlenmiştir. Bu bulgular, çizgi romanların dersi anlatan öğretmenlerin öğrencilerin ders başarılarını nasıl etkilediğini, öğrencilerin derse karşı olan öğrenme isteklerini ve dersin dikkat çekici özelliği açısından yararlı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

1 numaralı katılımcı: “Eğitici çizgi romanların ders başarınıza etkisi nelerdir? Açıklayınız.” sorusuna “Eğitici çizgi roman yöntemi konuyla ilgili verilmesi gereken ana noktalar verildiğinden öğrencinin akademik başarısını olumlu etkilemiştir. Ayrıca diyalog şeklinde konuşmanın gerçekleşmesi, görsel öğelerin bulunması, konunun günlük hayatla ilişkilendirilmesi, çizgi karakterlerin bu yaş grubuna hitap etmesi öğretimde etkili olmuştur.” Bu alıntı, öğretmenlerin çizgi romanları derslerde kullanmalarının eğitimdeki etkisine yönelik olumlu bir geri bildirim sunmaktadır.

Soru 2: Eğitici çizgi romanların derse yönelik motivasyonunuza etkisi nelerdir? Açıklayınız.

Grafik 2.

Katılımcıların İkinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Grafik 2’de ikinci soruya verilen cevaplara ilişkin frekans değerleri incelendiğinde katılımcıların, %58,33’ünde (n=7) derse ilginin arttığı ve çizgi romanların öğretici bir etkisi olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlar, araştırma yapan

sosyal bilgiler öğretmenlerinin çizgi romanlarla ders işlendiğinde öğrencilerin dikkatini çektiğini ve onları derse dahil etmenin etkili bir yolunu sunabileceğini düşündürmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çizgi romanlarla ilgili çeşitli faktörleri üzerinde de durmuşlardır. Verilere göre; öğretmenlerin %33,33'ünde (n=4) dersin eğlenceli hale gelmesi, diğer %8,33'ünü (n=1) oluşturan kısmın heyecan verici olması, olumsuz duyguların yok olması ve soyut ve somut kavram ilişkileri yönünden olumlu sonuçlar gözlenmiştir. Bu bulgular, çizgi romanların derslerde işlendiğinde öğrencilerin motivasyonunu artırdığı ve olumlu duygusal tepkileri uyandırmak açısından potansiyel bir araç olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

2 numaralı katılımcı: “Eğitici çizgi romanların derse yönelik motivasyonunuza etkisi nelerdir? Açıklayınız.” Sorusuna “*Öğrencilerin derse motive bir şekilde başlaması öğretmenin de motivasyonunun artmasını sağlamıştır. Böylece ders daha verimli hale gelmiştir. Çünkü eğitimde motivasyonun önemini hepimiz biliyoruz.*”

4 numaralı katılımcı : “*Öğrencinin ilgisi, başarısı arttıkça öğretmen olarak benim de motivasyonum artıyor. Bu nedenle çizgi romanlar sayesinde öğrenci başarısında artış gözlemlendiğinde çizgi roman kullanma konusunda motivasyonum artmaktadır.*”

5 numaralı katılımcı : “*Öğrencilerin bu romanları isteyerek okuması ve zevk alması öğrencinin motivasyonunu arttırır. Öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirir. Bu da dersin sıkıcı bir şey olduğu imajını ortadan kaldırır. Öğrenciler derse ilgili olunca öğretmenin de motivasyonu artar.*”

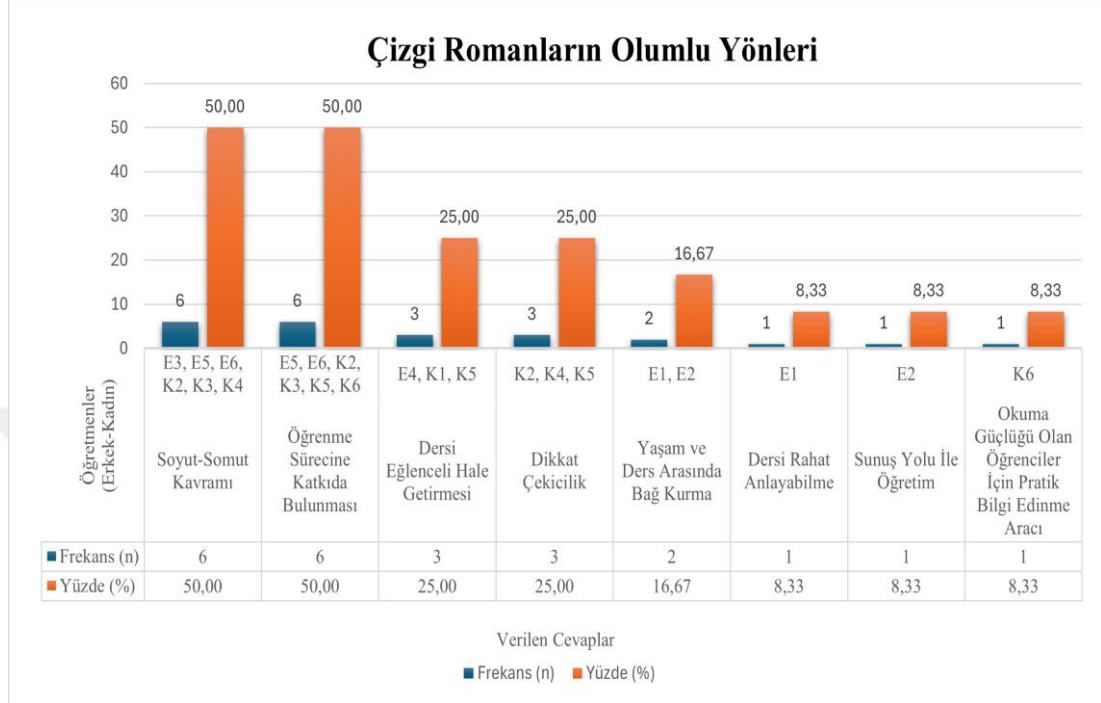
4 numaralı katılımcı : “*Dersleri klasik yöntemlerin haricinde farklı yöntemlerle anlatmak heyecan verici ve derse karşı motivasyonumu arttırmaktadır. Öğrencilerime yeni bir yöntemle ders anlatmak çok heyecan verici.*”

5 numaralı katılımcı: “*Çizgi romanların eğitim ortamında kullanılması ile öğrenci konuları eğlenerek, yaparak-yaşayarak öğrenme imkânı bulmaktadır.*” şeklinde olumlu yönde açıklamalarda bulunmuşlardır.

Soru 3: Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının olumlu yönleri nelerdir? Açıklayınız.

Grafik 3.

Katılımcıların Üçüncü Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Grafik 3'te yer alan katılımcıların üçüncü soruya verdikleri cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri gösterilmiştir. Bu verilere dayanarak, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının olumlu yönleri üzerinde durulmuştur. Grafikteki verilere göre, katılımcıların cevapları şu şekildedir: "Soyut ve Somut Kavramı" ifadesine 6 öğretmen (%50) olumlu yanıt vermiştir. Bu sonuç bize, eğitici çizgi romanların ders içerisinde işlendiğinde soyut kavramların somutlaştırılarak dersi anlamayı kolaylaştırdığını göstermektedir.

"Öğrenme Sürecine Katkıda Bulunması" ifadesine 6 öğretmen (%50) olumlu yanıt vermiştir. Bu husus, öğretmenlerin ders anlatırken öğrencilere eğitici çizgi romanlarla ders anlattıklarında öğrencilerin anlatılan konuyu daha kolay öğrendiklerini ve derslere olan ilgilerinin arttığını göstermektedir.

3 numaralı katılımcı: *"Eğitici çizgi romanların Sosyal Bilgiler dersinde kullanılması soyut bilgilerin somutlaştırılmasına, kavram yanlışlarının ortadan kalkmasına, kazanımların öğrenilme düzeyinin artmasına katkı sağlamaktadır."*

5 numaralı katılımcı: *"Sosyal Bilgiler dersinde, soyut konuların somutlaştırılması öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini sağlamaktadır. Daha fazla*

duyu organına hitap ederek kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirir.” şeklindeki açıklamaları çizgi romanların ders anlatımında olumlu olarak katkı sağladığını göstermektedir.

Katılımcıların çizgi romanlarla ilgili “Dersi Eğlenceli Hale Getirmesi” ifadesine 3 öğretmen (%25) olumlu şekilde yanıt vermiştir. Burada sosyal bilgiler öğretmenlerinin dersleri çizgi romanlarla işledikleri zaman dersin daha eğlenceli hale geldiğini, öğrencilerle birlikte kendilerinin de anlatılan dersten keyif aldıklarını göstermektedir.

"Dikkat Çekicilik" ifadesine 3 öğretmen (%25) olumlu yanıt vermiştir. Bu durum, eğitici çizgi romanların dersleri daha ilgi çekici hale getirdiğini ve öğrencilerin derslere olan ilgilerini artırdığını göstermektedir. "Yaşam ve Ders Arasında Bağ Kurma" ifadesine 2 öğretmen (%16.67) olumlu yanıt vermiştir. Bu sonuç, öğretmenlerin eğitici çizgi romanları öğrencilere derste anlatırken derste işlenen konu ile normal yaşantı arasında benzer şekilde bir bağın olduğunu göstermektedir. Diğer cevaplar ise daha az frekansa sahiptir. Genel anlamda öğretmenlerin eğitici çizgi romanlara yönelik olumlu düşünceleri mevcuttur.

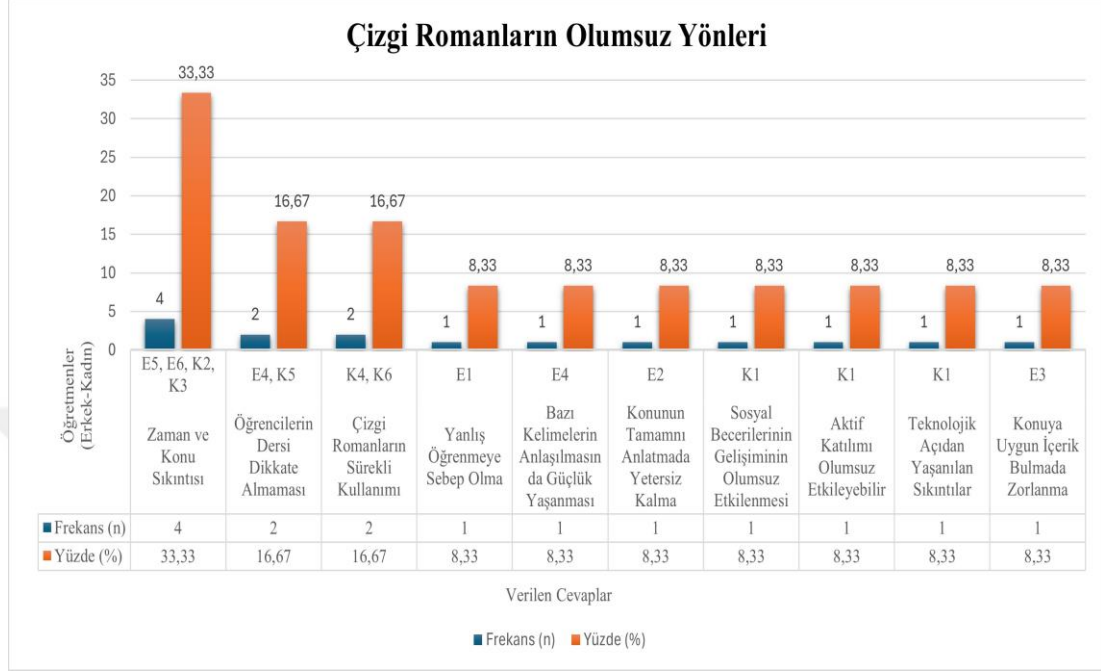
Benzer şekilde 4 numaralı erkek öğretmen: *“Eğitici çizgi romanla ders işlemek klasik öğretim yöntemlerinden farklı olduğu için çocuklar öğrenirken eğleniyorlar eğlenirken öğreniyorlar hem göze hem kulağa hitap ediyor ve çok zevkli şekilde ders işleniyor.”* açıklamasıyla çizgi romanların eğlenceli olduğundan,

2 numaralı katılımcı: *“Eğitimde çizgi roman kullanılması öğrenci ve öğretmenin motivasyonunu artırır. Öğrencilerin dikkatini çekmek ve güdülenmesini sağlamak amacıyla önemlidir. Ayrıca dersin somutlaştırılmasında etkili olur. Dersi daha verimli hale getirir. Öğrencilerin aktif katılımına da destek olur.”* ifadesiyle çizgi romanların öğrencilerin motivasyonunu arttığından, dikkat çekici özelliğinden, soyut kavramların somutlaştırılmasından ve derslerin verimli işlenerek aktif katılımın sağlanmış olmasından bahsetmiştir.

Soru 4: Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının olumsuz yönleri nelerdir? Açıklayınız.

Grafik 4.

Katılımcıların Dördüncü Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Grafik 4'te yer alan katılımcıların dördüncü soruya verdikleri cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri gösterilmiştir. Bu veriler göz önüne alındığında, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının olumsuz yönleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü soru, "Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının olumsuz yönleri nelerdir?" şeklinde olmuştur. Grafikteki verilere göre, katılımcıların cevapları şu şekildedir: "Zaman ve Konu Sıkıntısı" ifadesine 4 öğretmen (%33,33) olumsuz yönde yanıt vermiştir. Bu sonuç bize, eğitici çizgi romanların konulara bağlı olarak işlenilmesi istendiği zaman ders saatlerinde geçen sürenin bu konuları anlatabilmek için yetmediğini ve öğretmenlerin konuları istedikleri şekilde aktaramadıklarını göstermektedir.

5 numaralı katılımcı: "Çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasıyla, öğrenci zaman yönetimini yeterli planlayamaz ise konuların öğretilmesi veya öğrenilmesi zaman alabilir. Kalabalık sınıflarda öğrencilerin derse katılımını azaltabilir. Yanlış öğrenmelere neden olabilir. Zaman ve konu öğrenimi bakımından ekonomik değildir. Sürecin iyi planlanması, dönüt ve düzeltmelerin zamanında verilmesi gerekir."

3 numaralı katılımcı: “Eğitici çizgi romanların Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasının olumsuz yönleri haftalık ders saatlerinin bu materyalin kullanılmasına uygun olmaması ve diyalogların uzun ve kazanımı kapsayıcı olmaması olarak belirtilebilir.” şeklinde özetlenebilir.

Diğer taraftan “Öğrencilerin Dersi Dikkate Almaması” ifadesine 2 öğretmen (%16,67) olumsuz şekilde yanıt vermiştir. Yine bu sonuçta bize, sosyal bilgiler öğretmenleri eğitici çizgi romanlarla ders işlerken öğrencilerin dersi dinlemeyerek dersin akışını bozmaya çalıştıklarını göstermektedir.

“Çizgi Romanların Sürekli Kullanımı” ifadesinde ise 2 öğretmen (%16,67) olumsuz şekilde yanıt vermiştir. Bu ifade bize çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde gereğinden fazla işlenmesinin belirli bir dönem sonunda öğrenciler açısından dersin sıkıntılı bir hal alacağını, bu durumun öğrencilerin derse ilgisini azaltacağını göstermektedir.

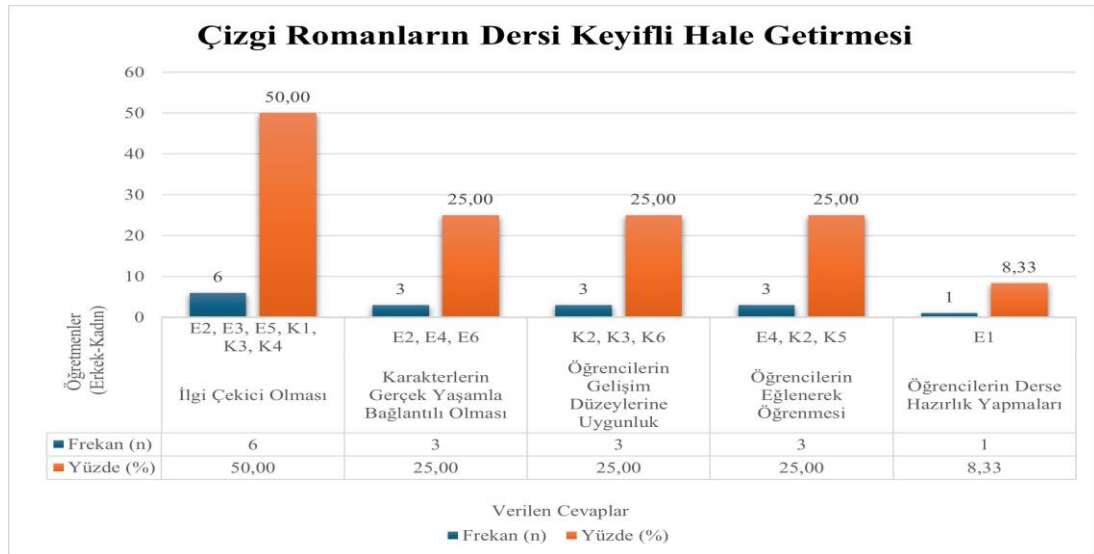
4 numaralı katılımcı: “Çizgi romanlar derslerde gereğinden fazla kullanılırsa öğrencinin artan ilgisinde azalma gerçekleşebilir.” şeklinde ifade etmektedir.

Aynı soruya verilen diğer yanıtlar ise daha düşük frekansa sahiptir. Bu durum bize, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından dersler de sürekli olarak eğitici çizgi romanların kullanımının belirli dönem sonunda öğrenciler ve dersi veren öğretmenler açısından sıkıntılı bir durum meydana getireceğini göstermektedir.

Soru 5: Eğitici çizgi romanlar, dersi keyifli ve eğlenceli hale getirdi mi? Nedenlerini açıklayınız.

Grafik 5.

Katılımcıların Beşinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Grafik 5'te yer alan katılımcıların beşinci soruya verdikleri cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri gösterilmiştir. Bu verilere dayanarak, eğitici çizgi romanların dersi anlatan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin derse yönelik tutumları üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Beşinci soru, " Eğitici çizgi romanlar, dersi keyifli ve eğlenceli hale getirdi mi? Nedenlerini açıklayınız." şeklindeydi. Grafikteki verilere göre, katılımcıların cevapları şu şekildedir: "İlgi Çekici Olması" ifadesine 6 öğretmen (%50) olumlu yanıt vermiştir. Bu sonuç, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından ders anlatılırken çizgi romanlarla anlatılan dersin öğrenciler tarafından daha çok ilgiyle karşılandığını göstermektedir. Dersin öğrenciler tarafından ilgiyle dinlemesi öğretmenlerin dersi keyifli bir şekilde işlemesini sağlamaktadır. "Karakterlerin Gerçek Yaşamla Bağlantılı Olması" ifadesine 3 öğretmen (%25) olumlu yanıt vermiştir.

Bu konuda;

2 numaralı katılımcı: *"Özellikle karakterlerin öğrencilerin yaşamından seçilmesi dersi eğlenceli hale getirmiştir. Geçen diyaloglar ve konuşmalar dikkat çekici olmuştur. Özellikle jest ve mimikler dersi monotonluktan kurtarmıştır."* ifadesi işlenen dersin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından ne kadar keyifli bir hâl aldığını göstermektedir.

"Öğrencilerin Gelişim Düzeylerine Uygunluk" ifadesine 3 öğretmen (%25) ve "Öğrencilerin Dersi Eğlenerek Öğrenmesi" ifadesine 3 öğretmen (%25) olumlu şekilde cevap vermişlerdir.

Bu ifadeler doğrultusunda;

2 numaralı katılımcı: *"Çizgi romanlar çocukların gelişim düzeylerine uygun olduğu için hem dersin keyifli ve eğlenceli geçmesine yardımcı oldu hem de derse katılımı arttırdı. Öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerini sağladı."* ifadesi yukarıda belirtilen her iki ifade içinde olumlu bir örnek oluşturmaktadır.

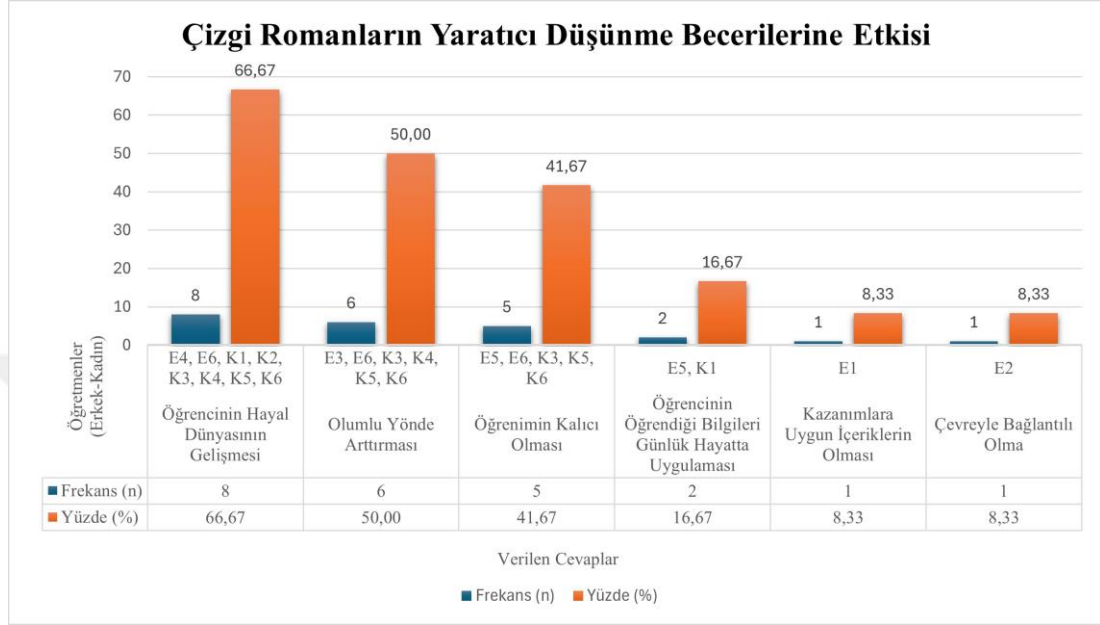
Aynı zamanda "Öğrencilerin Derse Hazırlık Yapmaları" ifadesine 1 öğretmen (%8,33) olumlu şekilde cevap vermiştir.

1 numaralı katılımcı: *"Kesinlikle dersi keyifli hale getirmektedir. Örnek olarak öğrenciler derse hazırlık sürecinde çizgi romanlar aracılığı ile derse karşı hazırlanarak gelmektedirler. Ek olarak ön öğrenme eksikliği olan öğrencilerin hazır buluşluk düzeyinin yükselmesi için fayda sağlamaktadır."* şeklinde ifade etmektedir.

Soru 6: Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının öğrencilerin bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konularla ilgili yaratıcı düşünme becerilerini nasıl artırdığını düşünüyorsunuz?

Grafik 6.

Katılımcıların Altıncı Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Grafik 6’da, eğitici çizgi romanların katılımcılar tarafından sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının öğrenciler açısından yaratıcı düşünme becerilerine etkisi değerlendirilmiştir. Katılımcılardan “Öğrencinin Hayal Dünyasının Gelişmesi” ifadesi 8 öğretmen (%66,67) tarafından olumlu karşılanmıştır.

“Olumlu Yönde Arttırması” ifadesine ise 6 öğretmen (%50) ve “Öğrenimin Kalıcı Olması” ifadesine de 5 öğretmen (%41,67) olumlu yönde cevap vermişlerdir.

6 numaralı katılımcı: “Öğrencilere ” çizgi romandaki durumda olsak biz ne yapardık” sorusunu yönelttiğimizde ortaya yeni fikirler atıldı ve bu fikirler yapılabilir şekilde biçimlendirildi. Bu fikirlerin uygulamaya geçebilmesi için projeler tasarlandı.”

5 numaralı katılımcı: “Öğrencilerin yazıtları üzerinden romanların yazılması onların da romandaki öğrenciler gibi farklı fikirler koyabileceğini düşündürür. Aykırı fikirler öne sürmekten çekinmezler. Yaratıcılığın temeli de budur.”

6 numaralı katılımcı: “Çizgi romanda daha çok konuşma ve düşünme balonlarına ağırlık verildiği için, çocukların yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerine, fikirlerini özgürce ifade etmelerine katkı sağlamıştır.” ifadeleri yukarıda belirtilen üç ifadeyi de destekleyici niteliktedir.

Bu sonuç, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının öğrencilerin hayal dünyalarını geliştirerek yeni ve farklı yaratıcı düşünceler ortaya koyduklarını, çizgi romanlarla verilen bilgilerin öğrenme açısından daha kalıcı olduğu sonucunu göstermektedir.

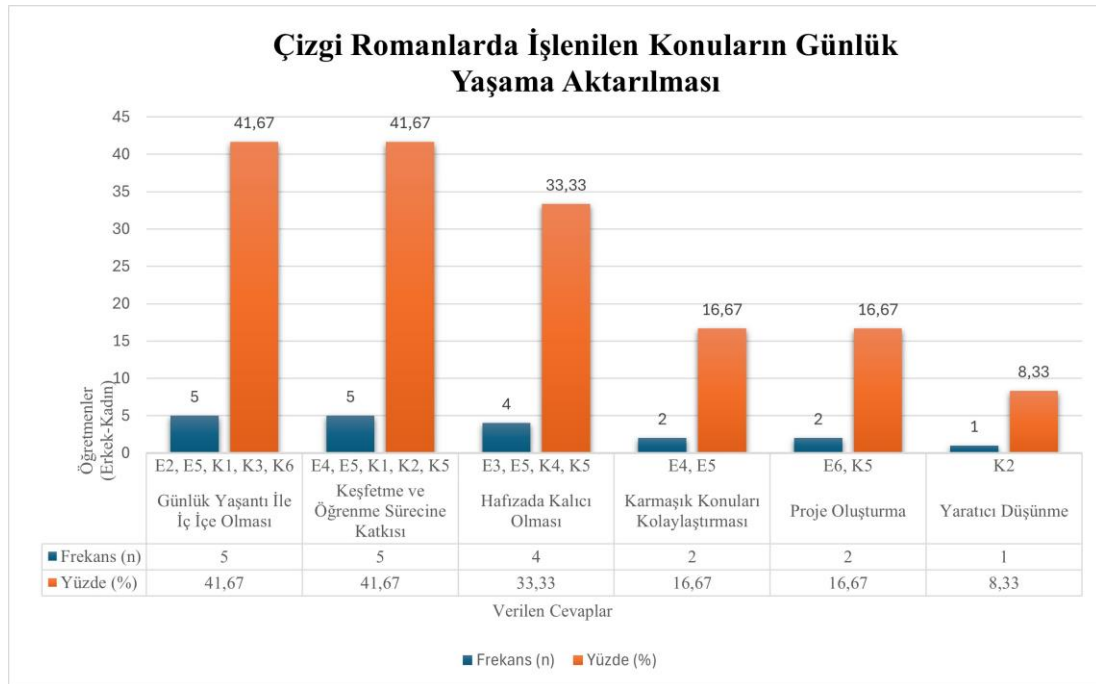
“Öğrencinin Öğrendiği Bilgileri Günlük Hayatta Uygulaması” ifadesine 2 öğretmen (%16,67) olumlu cevap verirken, “Kazanımlara Uygun İçeriklerin Olması” ve “Çevreyle Bağlantılı Olma” ifadelerine de 1’er öğretmen (%8,33) olumlu yönde cevap vermiştir.

5 numaralı katılımcı : “Çizgi romanların eğitim sistemimizde kullanılması ile zaten toplumla iç içe olan sosyal bilgiler dersinin, toplumsal konuları, hayata dair güncel bilgileri öğrencilere yaparak ve yaşayarak öğretmek, öğrencinin yaratıcılığının gelişmesine ve öğrenmenin kalıcı olmasına katkıda bulunur. Öğrenciler öğrendiği bilgileri günlük hayatta uygular.” ifadesi çizgi romanlarla öğretilen bilgilerin öğrenciler tarafından günlük hayatta uygulanabileceğini göstermektedir.

Soru 7: Eğitici çizgi romanla öğrenmiş olduğunuz konuları yaşamınız içerisinde aktarabiliyor musunuz? Açıklayınız.

Grafik 7.

Katılımcıların Yedinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

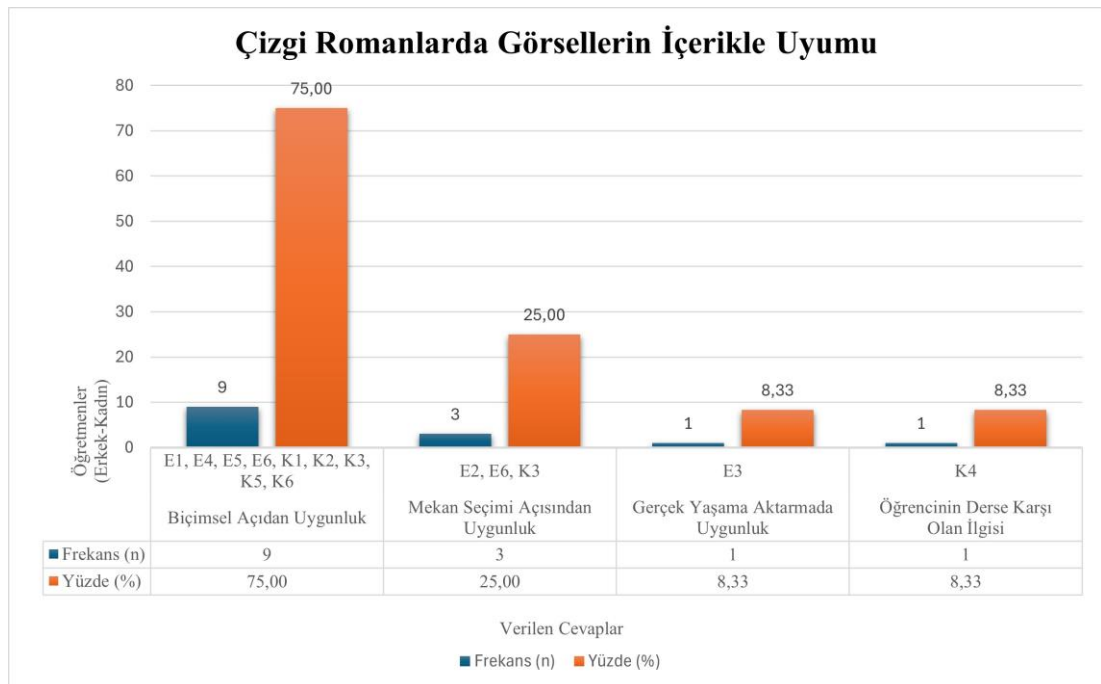
Grafik 7’de öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kullanılan çizgi romanlarla öğrencilerin öğrenmiş oldukları konuları gerçek yaşamlarına aktarıp, aktaramadıklarına dair gözlemlerine yer verilmiştir. Bu bulgulara göre, öğretmenlerin büyük bir kısmı (%41,67) öğrencilere çizgi romanlarla ders anlatımının öğrencilerin günlük yaşantıları ile iç içe olmalarını sağladığını, öğrencilerin keşfetme ve öğrenme süreçlerine katkı sağladığını belirtmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin birçoğu (%33,33) eğitimde çizgi romanların kullanılmasının öğrenciler açısından hafızada kalıcı olduğu yönünde görüşler sunmuştur. “Karmaşık Konuları Kolaylaştırması” ve “Proje Oluşturma” (%16,67) ve “Yaratıcı Düşünme” (%8,33) gibi diğer pozitif ifadeler de sunulmuştur.

5 numaralı katılımcı: “Öğrenci eğlenerek öğrendiği ve öğrenme sürecine katıldığı için öğrenilmiş bilgiler kalıcı olur. Günlük hayata bilgilerini daha kolay aktarabilir. Çünkü öğrenci yaparak ve yaşayarak somut öğrenme gerçekleştiriyor.” şeklindeki ifadesi olumlu yönde bir geribildirim sunmaktadır.

Soru 8: Eğitici çizgi romanlarda kullanılan görsellerin içerikle uyumu açısından olumlu gördüğünüz yönlerini açıklayınız.

Grafik 8.

Katılımcıların Sekizinci Soruya Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Bu sorumuzda ise, eğitici çizgi romanlarda kullanılan görsellerin içerikle uyumu açısından olumlu yönlerinin araştırılması şeklinde öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu (%75) eğitici çizgi romanlarda kullanılan görsellerin biçimsel açıdan uygunluk sağladığını, aynı zamanda %25’lik bir kısım (n=3) eğitici çizgi romanlarda kullanılan görsellerin mekân seçimi açısından da uygun olduğunu belirtmişlerdir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Sosyal Bilgiler dersinde, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında eğitici çizgi roman kullanımına yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesinde nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve elde edilen veriler istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında, öğretmenlerin çizgi roman kullanımına ilişkin görüşleri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar aşağıda sunulmuştur.

Birinci alt probleme ilişkin bulgulardan hareketle, sosyal bilgiler öğretmenleri, çizgi romanları derslere entegre etmeleriyle öğrenmenin daha kalıcı hale geldiğini ifade etmektedirler. Bu geri bildirim, çizgi romanların görsel hafıza ile birlikte soyut kavramları somut hale getirmesi ve dikkat çekici özelliği sayesinde öğrencilerin ilgisini artırdığını ve öğrenmeyi daha keyifli hale getirdiğini göstermektedir.

1 numaralı katılımcının, çizgi romanlarla ders işlenmesinin öğrenimde etkili olduğu görüşünü savunması, eğitim sürecinde çizgi romanların kullanımı, öğrencilerin ders materyallerini daha iyi anlamalarına ve akademik performanslarını artırmalarına yardımcı olduğu görüşünü yansıtmaktadır. Eğitici çizgi romanlar, öğrencilere konunun temel noktalarını etkili bir şekilde sunarak, öğrenme deneyimini zenginleştirmektedir. Bu yöntem, öğrencilerin dikkatini çeken diyaloglar ve görsel unsurlar içerir, bu da öğrenme sürecini daha etkileşimli ve eğlenceli hale getirmektedir. Ayrıca, çizgi romanlar, öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkilendirebilecekleri senaryolar sunarak, öğrenilen bilgilerin pratik uygulamalarını göstermektedir. Yaş gruplarına uygun çizgi karakterlerin kullanılması da öğrencilerin ders materyalleriyle daha iyi bir bağ kurmalarını sağlamaktadır. Bu faktörlerin tümü, eğitimde çizgi romanların kullanımının olumlu etkilerini destekleyen öğretmenlerden gelen geri bildirimlerle uyumludur.

Eğitici çizgi romanlar, öğrencilere konunun temel noktalarını etkili bir şekilde sunarak, öğrenme deneyimini zenginleştirmektedir. Bu yöntem, öğrencilerin dikkatini çeken diyaloglar ve görsel unsurlar içerir, bu da öğrenme sürecini daha etkileşimli ve eğlenceli hale getirmektedir. Çizgi romanların görsel anlatım gücü, karmaşık kavramların basitleştirilmesine ve öğrencilerin konuya olan ilgisinin artırılmasına yardımcı olmaktadır (McCloud, 1993; Versaci, 2001).

Eğitimde çizgi romanların kullanımı, öğrencilerin öğrenme süreçlerini zenginleştiren ve ders materyalleriyle daha etkili bir bağ kurmalarını sağlayan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. İlhan (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, sosyal bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, derse yönelik tutumlarına ve tarih algılarına olumlu etkileri olduğu belirtilmiştir. Leylak ve Say (2023) ise, sınıf öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlar hakkındaki görüşlerini inceleyerek, bu materyallerin ilkökul düzeyinde eğitim öğretim açısından faydalı bulunduğunu ve eğitici çizgi romanların ilkökul düzeyinde kullanılmasına yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Çizgi romanlar, görsel ve metinsel öğeleri bir araya getirerek, öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırmasına ve görsel hafızalarını kullanarak bilgileri daha kalıcı hale getirmesine yardımcı olmaktadır. Topkaya ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan bir araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara ilişkin bakış açılarının incelendiği ve eğitici çizgi romanların öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal öğrenmeleri üzerinde olumlu katkılar sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca, çizgi romanların öğrencilerin dikkatini çeken diyaloglar ve görsel unsurlar içermesi, öğrenme sürecini daha etkileşimli ve eğlenceli hale getirirken, günlük yaşamlarıyla ilişkilendirebilecekleri senaryolar sunarak öğrenilen bilgilerin pratik uygulamalarını göstermektedir. Alan yazında bu sonucu destekleyen birçok çalışma yer almaktadır (Yıldırım ve Çetin, 2016; McCloud, 1993; Göktepe ve diğerleri, 2020; Büyüköztürk, 2015; Görkem, 2016; Demir, 2020; Pustz, 2012; Koenke, 1981).

Bu bağlamda, eğitici çizgi romanların kullanımı, öğrencilerin ders materyallerini daha iyi anlamalarına ve akademik performanslarını artırmalarına yardımcı olmaktadır. Yaş gruplarına uygun çizgi karakterlerin kullanılması, öğrencilerin ders materyalleriyle daha iyi bir bağ kurmalarını sağlamakta ve öğrenme deneyimini zenginleştirmektedir. Eğitimde çizgi romanların kullanımıyla ilgili

yapılan araştırmalar, öğretmenlerden gelen olumlu geri bildirimlerle desteklenmekte ve bu yöntemin eğitim süreçlerinde etkili bir araç olduğu vurgulanmaktadır.

İkinci alt probleme ilişkin bulgulardan hareketle, derslere olan ilginin arttığını belirten katılımcılar %58,33'ü (n=7) oluşturmaktadır. Bu sonuç, derslerin çizgi romanlarla işlendiği zaman öğrencilerin derslere olan ilgilerinin arttığını, öğrencilerin derse hazırlıklı bir şekilde gelmesiyle öğretmenin de ders anlatımındaki motivasyonunda artış olduğunu göstermektedir. Diğer yandan katılımcıların %33,33'ü (n=4) derslerin daha eğlenceli hale geldiğini belirtmektedir. Bu sonuç, çizgi romanla işlenen derslerin öğrencilerin ilgisini artırdığını ve öğrenmeyi daha keyifli hale getirdiğini göstermektedir. Katılımcıların diğer %8,33'lük kısmı ise çizgi romanların heyecan verici olduğunu, soyut kavramları somutlaştırarak zihindeki olumsuz duyguları da yok ettiğini belirtmişlerdir. Bu sonuçta bize, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çizgi romanlarla ders anlatımında dersi daha zevkli ve keyifli şekilde işlediklerini, öğrencilerin dersi daha dikkatli şekilde dinleyerek derse karşı olan ilgilerinin arttığı sonucunu vermektedir.

Öğretmenlerin bireysel ifadeleri de çizgi romanların eğitimdeki potansiyelini desteklemektedir. Öğrencilerin derse motive olmaları, öğretmenlerin de motivasyonunu artırarak dersin verimliliğini yükseltmektedir. Öğrencilerin ilgi ve başarısının artması, öğretmenlerin de motivasyonunu arttırmakta ve çizgi romanların kullanımını teşvik etmektedir. Öğrencilerin çizgi romanları zevkle okuması ve öğrenmeye karşı olumlu bir tutum geliştirmesi, dersin sıkıcı algısını ortadan kaldırmakta ve öğretmenlerin motivasyonunu arttırmaktadır. Alan yazında bizi bu sonuca ulaştıran çalışmalar yer almaktadır (Turgut, 2016; Demir ve diğeri, 2019; Jonassen, 2000; Bloom, 1956; Özdemir, 2019; Çeliköz, 2018; Güler ve Öztürk Erden, 2017; Yıldız, 2004; Vygotsky, 1980; Topkaya, 2016a; Hutchinson, 1949; Çelik, 2018; Ünal, 2018; Çiçek Şentürk, 2020).

Bu tartışma, eğitici çizgi romanların öğrenci motivasyonu ve başarısı üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Eğitici çizgi romanların kullanımı, öğrencilerin konuları eğlenerek ve yaşayarak öğrenmelerine olanak tanıyarak, öğrenme sürecini daha etkili ve keyifli hale getirmektedir.

Eğitici çizgi romanlar, görsel ve metinsel öğeleri birleştirerek öğrencilerin ders materyallerine olan ilgisini ve anlama kabiliyetlerini artırır. Topkaya ve arkadaşlarının (2022) yapmış oldukları çalışmada, eğitici çizgi romanların, bilginin

eğlenceli bir şekilde okuyucuya verilmesine, bilgiyi kısa ve net bir şekilde sunmasına, dersten sıkılmayı engellemesine, merak duygusunu tetiklemesine ve konu/kazanım/değer unsurlarını kısa ve net bir şekilde ele almasına olanak sağladığı saptanmıştır.

Keskin ve İlhan (2021) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise, değerler eğitime yönelik dijital çizgi roman tasarımı üzerine odaklanılmış ve bu tür materyallerin öğrencilerin değerler hakkında bilgi edinmelerine, günlük yaşamla ilişkilendirebilmelerine ve değerlerin önemini kavrayabilmelerine yardımcı olduğu gözlemlenmiştir (Keskin ve İlhan 2021).

Eğitici çizgi romanların, öğrencilerin derse yönelik motivasyonunu artırma potansiyeline sahip oldukları bilinmektedir. Görsel ve metinsel öğelerin birleşimi, öğrencilerin ders materyallerine olan ilgisini canlandırmakta ve öğrenme sürecini daha etkili ve keyifli hale getirmektedir. Bu materyaller, öğrencilerin ders içeriğini daha iyi anlamalarını ve derslere daha aktif katılmalarını sağlayarak eğitim sürecine önemli katkılarda bulunmaktadır.

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgulardan hareketle, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının olumlu yönleri üzerine yapılan bu çalışmada ise yukarıda verilen bulgular ışığında öğretmenlerin ve öğrencilerin deneyimlerine dayanarak çeşitli avantajları ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin yarısı (%50), eğitici çizgi romanların soyut kavramları somutlaştırarak öğrenmeyi kolaylaştırdığını belirtmiştir. Bu, öğrencilerin karmaşık fikirleri daha iyi anlamalarına yardımcı olur ve öğrenme sürecini daha etkili kılar. Aynı oranda öğretmen, çizgi romanların öğrenme sürecine katkıda bulunduğunu, öğrencilerin konuları daha kolay öğrendiğini ve derslere olan ilgilerinin arttığını ifade etmiştir.

Katılımcıların açıklamalarına göre, eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini teşvik eder ve daha fazla duyu organına hitap ederek kalıcı öğrenmeyi destekler. Örneğin; bir katılımcının belirttiği gibi, çizgi romanlar “soyut bilgilerin somutlaştırılmasına, kavram yanılgılarının ortadan kalkmasına, kazanımların öğrenilme düzeyinin artmasına katkı sağlamaktadır” (3 numaralı öğretmen). Diğer bir katılımcı ise, çizgi romanların “dersi eğlenceli hale getirdiğini ve öğrencilerin derslere olan ilgisini artırdığını” vurgulamıştır (%25) (4 numaralı öğretmen).

Bu bulgular, alan yazındaki ifadelerle uyumludur. Örneğin, Şentürk ve Şimşek (2021) tarafından yapılan bir çalışmada, eğitici çizgi romanların ve eğitim karikatürlerinin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarısını artırdığı ve öğrencilerin bu materyalleri kullanma deneyimlerini olumlu bulduğu belirtilmiştir. Ayrıca, bir meta-analiz çalışmasında, eğitici çizgi romanların geleneksel yöntemlere kıyasla akademik başarı ve tutumda anlamlı pozitif etkiler sağladığı gösterilmiştir.

Sonuç olarak, eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının, öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırmasına, öğrenme sürecine katkıda bulunmasına, dersi eğlenceli hale getirmesine ve dikkat çekiciliğini artırmaya yardımcı olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca, bu materyallerin yaşam ve ders arasında bağ kurma (%16.67) gibi önemli yönleri de vurgulanmaktadır. Bu tür materyallerin kullanımı, öğrencilerin motivasyonunu artırmakta ve aktif katılımını teşvik etmekte, böylece öğrenme deneyimini zenginleştirmekte ve eğitim sürecini daha verimli hale getirmektedir.

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgulardan hareketle, katılımcıların %33,33'ü eğitici çizgi romanların en büyük olumsuzluğunun zaman ve konu sıkıntısı olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler, çizgi romanların işlenmesi için yeterli ders saati olmadığını ve bu durumun da konuların tam olarak işlenmesine engel olduğunu ifade etmişlerdir. %16,67'lik bir oranla öğrencilerin dersi dikkate almaması da önemli bir olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenler, çizgi romanların dikkati dağıtıcı olabileceğini ve öğrencilerin derse katılımını olumsuz etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, %16,67'lik bir oranla çizgi romanların sürekli kullanımı da bir endişe kaynağı olarak görülmektedir.

Öğretmenler, çizgi romanların sürekli kullanılmasının öğrencilerin derse ilgisini azaltabileceğini ve zamanla monotonluğa yol açabileceğini ifade etmişlerdir. Diğer olumsuzluklar arasında ise yanlış öğrenmeye sebep olma, bazı kelimelerin anlaşılmasında güçlük yaşanması ve teknolojik açıdan bazı zorluklar yaşanması gibi unsurlar yer almaktadır.

Eğitici çizgi romanların sınıf ortamında kullanımı, öğrencilerin ilgisini çekme ve öğrenme süreçlerini zenginleştirme potansiyeline sahip olmasına rağmen, bazı zorluklar da beraberinde gelmektedir. Bu zorluklar arasında zaman kısıtlamaları, ders

içeriğinin tam olarak işlenememesi, öğrencilerin dikkatinin dağılması ve çizgi romanların sürekli kullanımının getirebileceği monotonluk bulunmaktadır. Bazı akademik çalışmalar ve yazarların gözlemleri bu çalışmayla uyumludur. Bu çalışmaların bazıları aşağıda sunulmuştur.

Zaman ve konu sıkıntısı yönünden eğitimde çizgi romanların kullanımı, öğretmenlerin karşılaştığı en büyük zorluklardan biri olarak belirtilmiştir. Öğretmenler, çizgi romanların işlenmesi için yeterli ders saatinin olmadığını ve bu durumun konuların tam olarak işlenememesine yol açtığını ifade etmişlerdir (Frey ve Fischer, 2017). Bu durum, öğrencilerin konuları derinlemesine anlamalarını engelleyebilir ve eğitimdeki potansiyellerini sınırlayabilir.

Öğrencilerin dersi dikkate almamasına yönelik olarak, çizgi romanların dikkat çekici olmasına rağmen, bazı öğretmenler bu materyallerin dikkati dağıtıcı olabileceğini ve öğrencilerin derse katılımını olumsuz etkileyebileceğini belirtmiştir (Leon ve Cardenas, 2018). Öğrencilerin ders materyallerine olan ilgisinin zamanla azalabileceği ve bu durumun öğrenme sürecine zarar verebileceği endişesi taşınmaktadır.

Çizgi romanların sürekli kullanımı ise öğrencilerin derse olan ilgisini azaltabilecek ve zamanla monotonluğa yol açabilecek bir diğer endişe kaynağıdır (Sellars, 2017). Öğretmenler, çizgi romanların tekrarlı kullanımının öğrencilerin ders materyallerine olan ilgisini azaltabileceğini vurgulamışlardır.

Yanlış öğrenmeye sebep olma, bazı kelimelerin anlaşılmasında güçlük yaşanması ve teknolojik açıdan bazı zorluklar yaşanması gibi diğer olumsuzluklar da eğitimde çizgi roman kullanımı ile ilgili karşılaşılan zorluklar arasında yer almaktadır. Bu tür zorluklar, öğretmenlerin çizgi romanları ders materyalleri olarak kullanma konusunda tereddüt etmelerine neden olabilir (McCloud, 1993).

Bu bağlamda, çizgi romanların eğitimde kullanımı, dengeli ve ölçülü bir yaklaşım gerektirir. Öğretmenler, çizgi romanları ders planlarına dahil ederken, ders saatlerini ve konu kapsamını dikkate almalı ve öğrencilerin derse olan ilgisini ve katılımını maksimize edecek şekilde bu materyalleri kullanmalıdır. Ayrıca, çizgi romanların çeşitliliği ve kalitesi de göz önünde bulundurulmalı, öğrencilerin yanlış öğrenme riskini minimize edecek ve anlaşılabilirlik düzeyini artıracak seçimler yapılmalıdır.

Beşinci alt probleme ilişkin bulgulardan hareketle, katılımcıların %50'si ("İlgi Çekici Olması" ifadesine 6 öğretmen) eğitici çizgi romanların dersi daha ilgi çekici hale getirdiğini ifade etmişlerdir. Bu bulgu, çizgi romanların görsel ve işitsel çekiciliğinin öğrencilerin dikkatini çekmeye ve derse aktif olarak katılmalarını teşvik etmeye yardımcı olabileceğini göstermektedir. Katılımcılardan biri, çizgi romanların "dersi monotonluktan kurtardığını" ve "jest ve mimikler" aracılığıyla öğrencilerin ilgisini çekmeyi başardığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların %25'i ("Karakterlerin Gerçek Yaşamla Bağlantılı Olması" ifadesine 3 öğretmen) çizgi roman karakterlerinin gerçek yaşamla bağlantılı olması durumunda dersi daha keyifli hale getirdiğini belirtmişlerdir. Bu bulgu, öğrencilerin kendilerini karakterlerle özdeşleştirebilmeleri ve çizgi romandaki olayların gerçek hayatta nasıl olabileceğini hayal edebilmeleri halinde derse daha fazla ilgi duyabileceklerini göstermektedir. Bir öğretmen, çizgi roman karakterlerinin "öğrencilerin yaşamından seçilmesi" durumunda dersi daha eğlenceli hale getirdiğini ve bunun "geçen diyaloglar ve konuşmalar"ı daha dikkat çekici hale getirdiğini belirtmiştir.

Katılımcıların %25'i ("Öğrencilerin Gelişim Düzeylerine Uygunluk" ifadesine 3 öğretmen) ve diğer %25'lik kısmı ("Öğrencilerin Dersi Eğlenerek Öğrenmesi" ifadesine 3 öğretmen) çizgi romanların öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olması ve onları eğlenerek öğrenmeye teşvik etmesi durumunda dersi daha keyifli hale getirdiğini belirtmiştir. Bu bulgular, çizgi romanların karmaşık kavramları basit bir şekilde sunabilmesi ve öğrencilerin aktif olarak öğrenmelerine yardımcı olabilecek eğlenceli ve etkileşimli bir ortam yaratabilmesi açısından önemlidir. Bir öğretmen, çizgi romanların "çocukların gelişim düzeylerine uygun olması" durumunda dersi daha keyifli hale getirdiğini ve bunun "derse katılımı arttırdığını" ve "öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerini sağladığını" belirtmiştir.

Son olarak, katılımcıların %8,33'ü ("Öğrencilerin Derse Hazırlık Yapmaları" ifadesine 1 öğretmen) çizgi romanların öğrencilerin derse daha iyi hazırlanmalarına yardımcı olduğunu ve bu durumun da dersi daha keyifli hale getirdiğini belirtmiştir. Bu bulgu, çizgi romanların ön öğrenme için bir araç olarak kullanılabileceğini ve öğrencilerin derse daha motive bir şekilde gelmelerini sağlayabileceğini göstermektedir. Bir katılımcı, çizgi romanların "derse hazırlık sürecinde" kullanılmasının "öğrencilerin derse karşı hazırlanarak gelmelerine" yardımcı

olduğunu ve bunun da "ön öğrenme eksiği olan öğrencilerin hazır buluşluk düzeyinin yükselmesi" için fayda sağladığını belirtmiştir.

Bu çalışmayla ilgili yapılan araştırmalar neticesinde, çizgi romanların öğrenci katılımı ve öğrenme üzerinde olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Öğrenciler, çizgi romanların görsel ve işitsel çekiciliği sayesinde derslere daha fazla ilgi göstermiş ve aktif olarak katılmışlardır (Cress, 2023). Ayrıca, çizgi roman karakterlerinin gerçek yaşamla bağlantılı olması, öğrencilerin kendilerini karakterlerle özdeşleştirmelerini ve çizgi romandaki olayları gerçek hayatta nasıl olabileceğini hayal etmelerini sağlamıştır (Belda-Medina, 2024). Çizgi romanların öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olması ve onları eğlenerek öğrenmeye teşvik etmesi, dersi daha keyifli hale getirmiştir ve bu da öğrencilerin derse katılımını artırmıştır (Cress, 2023).

Sonuç olarak çizgi romanlar, eğitimde kullanıldığında öğrenci katılımını ve öğrenmeyi artırma potansiyeline sahiptirler. Görsel ve işitsel öğeleri, karmaşık kavramları basit bir şekilde sunarak öğrencilerin aktif olarak öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, çizgi romanların öğrencilerin derse hazırlanmalarına yardımcı olduğu ve ön öğrenme için bir araç olarak kullanılabileceği görülmüştür. Bu bulgular, çizgi romanların eğitimde daha yaygın olarak kullanılmasının faydalı olabileceğini göstermektedir.

Altıncı alt probleme ilişkin bulgulardan hareketle, katılımcıların %66,67'si (8 öğretmen) çizgi romanların öğrencilerin hayal dünyalarını geliştirerek yeni ve farklı yaratıcı düşünceler ortaya koymalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %50'si (6 öğretmen) çizgi romanların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini olumlu yönde etkilediğini ve geliştirdiğini belirtmiştir.

Katılımcıların %41,67'si (5 öğretmen) çizgi romanlarla öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olduğunu ve öğrencilerin bu bilgileri daha kolay hatırlayabildiğini belirtmiştir.

Katılımcıların %16,67'si (2 öğretmen) çizgi romanlarla öğrenilen bilgilerin günlük hayatta uygulanabileceğini ve bu durumun öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %8,33'ü (1 öğretmen) çizgi romanların kazanımlara uygun içeriklere sahip olduğunu ve bu durumun öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %8,33'ü (1 öğretmen) çizgi romanların çevreyle bağlantılı konulara yer verdiğini ve bu durumun öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların çoğunluğu çizgi romanların öğrencilerin hayal dünyalarını geliştirerek yeni ve farklı yaratıcı düşünceler ortaya koymalarına yardımcı olduğunu, çizgi romanlarla öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olduğunu ve öğrencilerin bu bilgileri daha kolay hatırlayabildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, bazı katılımcılar çizgi romanların kazanımlara uygun içeriklere sahip olduğunu ve çevreyle bağlantılı konulara yer verildiğini, bu durumun da öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Bu görüşleri destekleyen bazı öğretmen yorumları da grafikte yer almaktadır. Örneğin, 6 numaralı katılımcı, "Çizgi romandaki durumda olsak biz ne yapardık?" sorusunun öğrencilere yeni ve farklı yaratıcı düşünceler ortaya koymalarını sağladığını belirtmiştir. 5 numaralı katılımcı ise öğrencilerin çizgi romanlar üzerinden yazılar yazmasının, onları da çizgi romandaki öğrenciler gibi farklı fikirler koyabileceklerini ve bu durumun yaratıcılığın temeli olduğunu belirtmiştir.

Yurttaş (2015) tarafından yapılan bir çalışma da, çizgi roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikâyelerinin 11. sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerileri üzerinde olumlu bir etki yarattığını göstermiştir. Bu çalışma, çizgi romanların eğitim materyali olarak kullanıldığında, öğrencilerin esneklik ve orijinallik gibi yaratıcı düşünme becerilerinin alt boyutlarında anlamlı gelişmeler kaydedebileceğini ortaya koymuştur.

İlhan (2016) ise sosyal bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrencilerin başarılarına, derse yönelik tutumlarına ve tarih algılarına olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir. Çizgi romanların, öğrencilerin akademik başarılarını ve derslere olan ilgilerini artırabileceğini vurgulamaktadır.

Yapılan araştırma sonucu, çizgi romanların, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini ve hayal güçlerini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir. Eğitimciler, çizgi romanları ders materyali olarak kullanarak öğrencilerin bilgiyi daha kalıcı hale getirmelerine ve günlük hayatta uygulamalarına yardımcı olabilirler.

Ayrıca, çizgi romanlar, öğrencilere farklı perspektifler sunarak, onların karmaşık konuları anlamlandırmalarına ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak tanır. Bu nedenle, çizgi romanların eğitimde daha yaygın

olarak kullanılması, öğrencilerin genel başarılarını ve yaratıcılıklarını artırmada önemli bir rol oynayabilir.

Yedinci alt probleme ilişkin bulgulardan hareketle, katılımcıların büyük bir kısmı (%41,67), çizgi romanlarla ders anlatımının öğrencilerin günlük yaşantıları ile iç içe olmalarını sağladığını ve öğrenme süreçlerine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca, öğrencilerin hafızasında kalıcı bilgiler bırakma (%33,33), karmaşık konuları kolaylaştırma ve proje oluşturma (%16,67) ve yaratıcı düşünme (%8,33) gibi diğer pozitif etkiler de gözlemlenmiştir.

Bu bulgular, eğitici çizgi romanların öğrencilerin öğrenme süreçlerine somut ve etkili bir şekilde dahil olabileceğini göstermektedir. Öğrencilerin eğlenerek öğrendikleri ve somut deneyimlerle öğrenme gerçekleştirdikleri için, öğrendikleri bilgileri günlük hayatlarına daha kolay aktarabildikleri anlaşılmaktadır. Bu durum, öğrenilen bilgilerin kalıcılığını ve uygulanabilirliğini artırarak, öğrencilerin yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirebilir.

Alan yazında, eğitici çizgi romanların öğrenme sürecine etkisi üzerine yapılan çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir (Köseoğlu ve d., 2010; Keskin ve İlhan 2021). Örneğin, Karagöz (2018) eğitici çizgi romanların okuduğunu anlama stratejilerinin kullanımına katkıda bulunduğunu ve disiplinler arası olanaklar sunduğunu belirtmiştir. Topkaya ve Doğan (2020) ise eğitici çizgi romanların öğrencilerin akademik başarı ve çevreye yönelik tutumları üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir.

Bu çalışmaların ışığında, eğitici çizgi romanların öğrenme sürecindeki rolü ve öğrencilerin günlük yaşamlarına entegrasyonu üzerine daha fazla araştırma yapılması ve bu araçların eğitimde daha etkin kullanılması gerektiği sonucuna varılabilir. Eğitici çizgi romanların kullanımı, öğrencilerin öğrenme motivasyonunu artırabilir ve öğrenme süreçlerini daha etkili ve anlamlı hale getirebilir. Bu nedenle, eğitimcilerin ve araştırmacıların bu alanda daha fazla çalışma yapmaları ve eğitici çizgi romanların potansiyelini tam olarak değerlendirmeleri önemlidir.

Sekizinci alt probleme ilişkin bulgulardan hareketle, yapılan bu araştırma da öğretmenlerin %75'i görsellerin biçimsel açıdan uygunluğunu olumlu bulmuş, %25'lik bir kısım ise mekân seçimi açısından uygunluğunu vurgulamıştır. Bu

bulgular, eğitici çizgi romanların öğrencilerin dikkatini çekme ve bilgiyi pekiştirme konusunda etkili olduğunu göstermektedir.

Eğitici çizgi romanlarda kullanılan görseller, öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını ve hatırlamalarını sağlayan önemli bir araçtır. Görsellerin biçimsel uygunluğu (%75, n=9), öğrencilerin yaş gruplarına ve öğrenme seviyelerine uygun olarak tasarlanmış olması gerektiğini vurgular. Mekân seçimi (%25, n=3) ise, hikâyenin geçtiği yerin öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde seçilmesinin önemini ortaya koyar. Ayrıca, görsellerin öğrencilerin ders kitabı dışında okuma alışkanlığı kazanmalarına (%8.33, n=1) katkıda bulunduğu belirtilmiştir.

Bu bulgular, Smith'in (2018) çalışmasında da benzer şekilde vurgulanmıştır. Smith, görsellerin öğrencilerin dikkatini çekme ve öğrenme sürecini destekleme konusunda kritik bir rol oynadığını belirtmiştir. Ayrıca, Jones (2020) görsellerin öğrencilerin hafızasında kalıcı izler bırakarak öğrenme sürecini güçlendirdiğine dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak; görsellerin eğitimdeki bu etkisi, öğretmenlerin eğitici materyalleri tasarlarlarken görsel unsurları dikkate almalarının önemini göstermektedir. Eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin öğrenme deneyimini zenginleştiren ve bilgiyi daha etkili bir şekilde aktaran bir yöntem olarak değerlendirilebilir.

5.2. Sonuç

Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler derslerinde kullanımı, öğrencilerin akademik başarıları ve derslere olan ilgileri üzerinde olumlu etkiler yaratma potansiyeli taşıyor olabilir. Çizgi romanlardaki görsel ve metinsel öğelerin birleşimi, öğrencilerin soyut kavramları daha iyi anlamalarına ve bilgileri daha kalıcı hale getirmelerine yardımcı olabileceği düşünülebilir. Çizgi romanlar, interaktif ve eğlenceli bir öğrenme ortamı sunarak, öğrencilerin ders materyalleriyle daha etkin bir şekilde etkileşim kurmalarını ve akademik performanslarını potansiyel olarak artırmalarını sağlayabilir.

Öğrencilerin derslere olan ilgisinin artması, öğretmenlerin motivasyonunu da yükseltebilir. Eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin ders materyalleriyle daha etkili bir bağ kurmalarını sağlayarak öğrenme deneyimini zenginleştirebilir gibi gözükmektedir. Çizgi romanların, günlük yaşamla ilişkilendirilebilecek senaryolar

sunarak, öğrenilen bilgilerin pratik uygulamalarını gösterme potansiyeli de bulunmaktadır.

Ancak, çalışma aynı zamanda eğitici çizgi romanların kullanımının hem olumlu hem de olumsuz yönlerini de ele almaya hedeflemektedir. Araştırma bulguları, çizgi romanların öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırabileceğini, öğrenme sürecine katkıda bulunabileceğini, yaratıcı düşünmeyi teşvik edebileceğini ve ders materyallerine olan ilgiyi artırabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, zaman ve konu sıkıntısı, öğrencilerin dikkatinin dağılması ve çizgi romanların sürekli kullanımının getirebileceği monotonluk gibi olumsuzlukların da göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Eğitici çizgi romanların ders materyalleri olarak kullanımı, dengeli ve ölçülü bir yaklaşım gerektirebilir. Öğretmenlerin, ders saatlerini ve konu kapsamını dikkate alarak, öğrencilerin ilgisini ve katılımını maksimize edecek şekilde bu materyalleri kullanmaları faydalı olabilir. Çizgi romanların çeşitliliği ve kalitesi göz önünde bulundurularak, öğrencilerin yanlış öğrenme riskini minimize edecek ve anlaşılabilirlik düzeyini artıracak seçimler yapılması önerilebilir.

Eğitici çizgi romanlar, sosyal bilgiler dersinde etkili bir öğrenme aracı olarak kullanılabilir gibi görünse de, bu kullanımın potansiyel zorlukları göz ardı edilmemelidir. Görsel ve işitsel öğelerle zenginleştirilmiş materyaller, öğrencilerin dikkatini çekerek, karmaşık kavramları daha anlaşılır ve erişilebilir kılabilir. Öğrencilerin gerçek hayatla bağlantı kurabilen karakterlerle özdeşleşebilmeleri, onların ders materyaline olan ilgisini ve anlayışını derinleştirebilir.

Çizgi romanların öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirdiği ve bilgilerin uzun süreli hafızada kalıcılığını artırabileceği düşünülmektedir. Bu materyaller, öğrencilere farklı bakış açıları sunarak, onların eleştirel düşünme becerilerini ve hayal güçlerini genişletmeye katkıda bulunabilir, böylece öğrenme sürecini daha etkili ve keyifli hale getirebilir.

Eğitimcilerin çizgi romanları ders materyalleri arasına dahil etmeleri, öğrencilerin akademik başarılarını ve derslere olan ilgilerini artırma potansiyeli taşıyabilir. Bu materyaller, öğrencilerin bilgiyi daha iyi anlamalarına ve günlük hayatta uygulamalarına yardımcı olabilirken, aynı zamanda onların yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirebilir.

Eğitici çizgi romanların, öğrencilerin öğrenme süreçlerine katkı sağlayabileceği ve günlük yaşamlarına entegre edilmesini kolaylaştırabileceği düşünülmektedir. Görsellerin biçimsel uygunluğu ve mekân seçimi gibi unsurların, öğrencilerin dikkatini çekme ve öğrenme sürecini destekleme açısından önemli olabileceği gözlemlenmiştir.

Eğitimciler ve araştırmacılar için, eğitici çizgi romanların kullanımı, öğrencilerin akademik başarısını ve yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirmek adına önemli bir fırsat sunabilir. Bu nedenle, eğitici çizgi romanların eğitimdeki rolünü daha da derinlemesine incelemek ve bu araçları daha etkin bir şekilde kullanmak için daha fazla araştırma yapılması faydalı olabilir. Ayrıca, öğrencilerin okuma alışkanlıklarını geliştirmek ve ders kitabı dışındaki materyallerle etkileşimlerini artırmak için görsel unsurların gücünden yararlanılması önerilebilir.

Eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini zenginleştirebilecek ve bilgiyi etkili bir şekilde aktarabilecek yenilikçi bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Eğitimcilerin bu araçları dikkate alarak, öğrenciler için daha etkili ve anlamlı öğrenme ortamları yaratmaları önerilmektedir.

5.3. Öneriler

- Öğretmenler, ders materyallerini tamamlayıcı ve öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde özgün çizgi romanlar tasarlayabilirler. Bu, hem telif hakkı sorunlarını önler hem de ders içeriğine özel bir yaklaşım sunar.
- Öğrencilerin kendi çizgi romanlarını yaratmaları teşvik edilebilir. Bu, onların yaratıcılıklarını kullanmalarını ve öğrendikleri konuları kendi perspektiflerinden ifade etmelerini sağlar.
- Çizgi romanlar farklı derslerdeki konuları birleştirerek öğrencilere disiplinler arası bir öğrenme deneyimi sunabilir. Örneğin, bir tarih dersindeki olaylar, bir edebiyat dersindeki bir hikâye ile birleştirilebilir.
- Çizgi romanların içeriği, öğrencilerin yaş gruplarına ve kültürel arka planlarına uygun olmalıdır. Bu, onların ders materyalleriyle daha iyi bir bağ kurmalarını ve öğrenilen bilgileri günlük yaşamlarıyla ilişkilendirmelerini sağlar.
- Dijital çizgi romanlar ve interaktif çizgi roman uygulamaları kullanarak öğrencilerin teknolojiyle etkileşimi artırılabilir ve öğrenme süreci daha çekici hale getirilebilir.

- Öğretmenler için çizgi roman kullanımı üzerine profesyonel gelişim eğitimleri düzenlenebilir. Bu, onların bu yöntemi daha etkili bir şekilde uygulamalarına yardımcı olur.
- Öğrencilerin çizgi romanlarla öğrendikleri konular üzerine düşünmelerini ve yorum yapmalarını sağlayacak etkinlikler düzenlenebilir. Bu, onların eleştirel düşünme becerilerini geliştirir ve öğrenme sürecini pekiştirir.
- Eğitici çizgi romanların ders saatleriyle uyumlu hale getirilmesi için öğretmenlerin ders planlamalarında esneklik göstermeleri önemlidir. Öğretmenler, çizgi romanları ders içeriğine entegre ederken, konuların tam ve etkili bir şekilde işlenmesini sağlayacak zaman yönetimine özen göstermelidir.
- Çizgi romanların seçiminde, öğrencilerin yanlış öğrenme riskini azaltacak ve kavramların doğru anlaşılmasını sağlayacak kaliteli ve çeşitli materyaller tercih edilmelidir. Bu, öğrencilerin ders materyallerine olan ilgisini sürdürmelerine ve öğrenme sürecinin zenginleşmesine katkıda bulunacaktır.
- Çizgi romanların dikkat çekici özelliklerinden yararlanarak öğrenci katılımını artırmak için interaktif etkinlikler ve tartışma grupları oluşturulabilir. Bu, öğrencilerin derslere aktif olarak katılımını teşvik eder ve monotonluğu önler.
- Teknolojik zorlukların üstesinden gelmek için, çizgi romanların dijital versiyonları ve eğitim teknolojileri ile entegrasyonu düşünülebilir. Bu, öğrencilerin erişimini kolaylaştırır ve çizgi romanların sınıf içinde daha etkin kullanımını sağlar.
- Öğretmenlerin, eğitici çizgi romanları etkili bir şekilde kullanabilmeleri için bu konuda özel eğitim ve destek almalarının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu eğitimler, çizgi romanların ders materyalleri olarak nasıl entegre edileceği ve öğrencilerin öğrenme süreçlerine nasıl katkıda bulunacağı konusunda bilgi ve becerilerini artırabilir.
- Eğitimciler, çizgi romanları ders materyalleri arasına dahil ederek, öğrencilerin derslere olan ilgisini ve katılımını artırabilir. Görsel ve işitsel öğelerle zenginleştirilmiş çizgi romanlar, öğrencilerin karmaşık kavramları daha kolay anlamalarını ve hatırlamalarını sağlayabilir.
- Öğrencilerin gerçek hayattaki durumlarla özdeşleştirebilecekleri karakterler içeren çizgi romanlar kullanılmalıdır. Bu, öğrencilerin ders materyallerine daha fazla ilgi göstermelerine ve bilgiyi daha iyi özümsemelerine yardımcı olacaktır.

- Çizgi romanlar, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek için kullanılabilir. Öğrencilere, çizgi romanlardaki durumları analiz etme ve alternatif çözümler üretme fırsatları sunulmalıdır.
- Çizgi romanların içeriği, öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun olmalıdır. Bu, öğrencilerin ders materyallerini daha eğlenceli bulmalarını ve öğrenme sürecine daha aktif katılmalarını sağlayacaktır.
- Çevreyle ilgili konuları içeren çizgi romanlar, öğrencilerin çevre bilincini ve sosyal sorumluluk duygularını geliştirebilir. Bu tür materyaller, öğrencilerin toplumsal meselelere karşı daha duyarlı olmalarını teşvik edebilir.
- Çizgi romanlar, ders öncesi hazırlık materyali olarak kullanılabilir. Bu, öğrencilerin derse daha hazırlıklı gelmelerini ve konulara daha hızlı adapte olmalarını sağlayabilir.
- Eğitim kurumları ve politika yapıcılar, çizgi romanların eğitimde daha yaygın kullanılmasını teşvik etmeli ve desteklemelidir. Bu, öğrencilerin genel başarılarını ve yaratıcılıklarını artırmanın yanı sıra, öğrenme süreçlerini daha keyifli hale getirebilir.
- Eğitici çizgi romanlar, ders kitaplarına ek olarak kullanılarak öğretim materyallerini zenginleştirebilir. Öğrencilerin ilgisini çekecek ve öğrenme süreçlerine katkı sağlayacak çizgi romanlar seçilmelidir.
- Ders anlatımında çizgi romanların kullanılması, öğrencilerin derslere aktif katılımını teşvik edebilir. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek için çizgi roman tabanlı projeler ve etkinlikler düzenlenebilir.
- Görsellerin öğrenme sürecindeki etkisi göz önünde bulundurularak, eğitim materyallerinde görsel unsurların etkin kullanımına özen gösterilmelidir. Görsellerin yaş gruplarına ve öğrenme seviyelerine uygun olması sağlanmalıdır.
- Eğitici çizgi romanların öğrencilerin akademik başarısına olan olumlu etkileri araştırılmalı ve bu materyallerin derslerde daha sık kullanılması teşvik edilmelidir.
- Eğitici çizgi romanların öğrenme sürecine katkıları üzerine daha fazla araştırma yapılmalı ve bu araştırmaların sonuçları eğitimcilerle paylaşılmalıdır.
- Çizgi romanlar, öğrencilerin okuma alışkanlıklarını geliştirmek için kullanılabilir. Öğrencilere çeşitli çizgi romanlar sunarak, ders kitabı dışındaki okumalara yönelik ilgileri artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ablak, S. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sahip Oldukları 21. Yüzyıl Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Journal of History School*, 48, 3316-3334.
- Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkinliğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ak, M., Erdoğan, M., & İlhan, G. (2020). Görsel bir öğretim materyali olarak dijital çizgi roman tasarımı: gezdim, gördüm, öğrettim. *Tarih Okulu Dergisi*, 47, 2458-2484.
- Akalın, E. (2018). Çizgi Roman ve Grafik Roman Arasındaki Farklılıklar Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(2), 213-230.
- Akar, E. (2021). *Dijital Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akaydın, B. B., Kaya, S. (2018). Sosyal bilgiler dersinde animasyon içeren ve içermeyen 5E modelinin öğrencilerin başarı ve tutumuna etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26 (1), 171-179.
- Akcan, C. (2019). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmen adaylarının coğrafya öğretimine yönelik teknolojik pedagojik ve alan bilgisi yeterlilikleri*. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akgün, Ö. U. (2008). *Kahraman Olgusunun Çizgi Romandan Sinemaya Uyarlamadaki Görünümü: Tarkan ve Conan Örnekleri*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akinoğlu, O. (2013). Coğrafya Eğitimi Ve Toplum. *Marmara Coğrafya Dergisi*(13), 25-48.
- Akinoğlu, O. (2024). *Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Erişim Adresi: <https://www.denge.k12.tr/blog/sosyal-bilgiler-ogretiminin-genel-amaci>
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoğlu, S. (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 1-10.
- Aktaş, A. (2017). Eğitimde Çizgi Roman Kullanımının Faydaları ve Sakıncaları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(192), 123-138.

- Aktaş, R. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aktan, S. ve Saylan, N. (2013). Bir öğretim alanının doğuşu: ABD'de sosyal bilgilerin gelişimi (1893-1916). *Journal of Social Studies Education Research*, 4(2), 55-78.
- Aktepe, V. (2019). Sosyal bilgiler öğretiminde öğretmen rolü. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, 10(1), 1-15.
- Aküzüm, Ç. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim materyalleri. İçinde R. Sever (Edt.), *Sosyal bilgiler öğretimi*, 275-306. Ankara: Nobel.
- Alpin, H. (2006). *Çizgi Roman Ansiklopedisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Altın, N. ve Demirtaş, S. (2009). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı eğitim etkinlikleri (müze ve arazi çalışmaları)*. M. Safran (Ed.). Sosyal bilgiler öğretimi içinde (s.508-539). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Altunbay, M., ve Önal, A. (2018). Kültürel kimlik inşasında çizgi roman: karşılaştırmalı bir inceleme (Red Kit ve Tommiks örneklemleri). *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(16), 333-349.
- Ambrose, S. H. (2001). Paleolithic technology and human evolution. *Science*, 291(5509), 1748-1753.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*. University of Minnesota Press.
- Aslan, E. (2016). *Geçmişten günümüze sosyal bilgiler*. (Ed. D. Dilek) Ankara: Pegem Akademi.
- Ayas, A. ve Yılmaz, K. (2017). Sosyal bilgiler dersinde bilim, teknoloji ve toplum konularının öğretimi: Öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1013-1028.
- Aydemir Dadak, E., & Demir, N. (2020). Sosyal Kimlik Kuramı Bağlamında Bireylerin Kimlik Tanımlamaları: Kocaeli Kafkas Kültür Derneği Örneklemleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 11-23. <https://doi.org/10.32600/huefd.585316>
- Aydoğdu, T. (2016). “Kimlik” Ve “Toplumsal Kimlik” Kavramı Özet “Identity” And Concept Of “Social Identity” Abstract. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38(51), 365-380.
- Banks, J. A. (2008). *An introduction to multicultural education*. Pearson Education.

- Barr, R., Barth, J. L. ve Shermis, S. S. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*, (C. Dönmez Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Başaran, G. (1998). Özel öğretim kurumlarının öğrenci çekme politikaları-bir ön araştırma. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*.
- Bayır, Ö. G. (2016). Nitelikli Toplumlari Oluşturmada Sosyal Bilgiler Dersinin Rolü: Sınıf Öğretmeni Adaylarının Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 493-516.
- Baykara, Z. (2020). Sosyal Medya ve Siyasal Katılım. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beaty, B. (2004). "The Genre of Comics," *College Literature* 31(4), 1-18.
- Belda-Medina, J. (2024). Inclusive Education through Digital Comic Creation in Higher Learning Environments. *Soc.Sci.* 13, 272.
<https://doi.org/10.3390/socsci13050272>
- Bilgin, A. (2018). *Teknolojinin Felsefesi*. Ankara: Nobel Yayınları, 23.
- Bilgil, A. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgili, A. (2021). *Bilim Susunca: Bilim ve Toplum Üzerine Yazılar*. Timaş Yayınları 9.
- Bijker, W., Hughes, T., & Pinch, T. (Eds.). (1987). *The social construction of technological systems: New directions in the sociology and history of technology*. MIT press.
- Bitz, M. (2004). *The Comic Book Project: Forging alternative pathways to literacy*. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 47(7), 574-586.
- Bloom, B. S. (Ed.). (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. New York: David McKay.
- Bloor, D. (1976). *Knowledge and social imagery*. Routledge & Kegan Paul.
- Botzakis, S. (2009). *Adult fans of comic books: What they get out of reading*. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 53(1), 50-59.
- Brown, A. (2020). *The Dark Side of Social Media: How Technology is Affecting Our Mental Health*. London: Penguin Books.
- Brubaker, R. ve Cooper, F. (2000). Beyond 'Identity'. *Theory and Society*, 29(1).
- Büyüköztürk, Ş. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde teknoloji entegrasyonu. *Eğitim ve Bilim*, 40(176), 191-204.

- Carter, J. B. (2007). *Transforming English with graphic novels: Moving toward our "Optimus Prime"*. English Journal, 97(2), 49-53.
- Cantek, L. (2014). *Türkiye 'de çizgi roman* (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cihan, N. (2014). Eğitsel araç olarak çizgi romanın ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders konularına uyarlanması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3/3, 313-321.
- Chun, C. W. (2009). *Critical literacies and graphic novels for English-language learners: Teaching Maus*. Journal of Adolescent & Adult Literacy, 53(2), 144-153.
- Chute, H. (2010). *Graphic Women: Life Narrative and Contemporary Comics*.
- Cleaver, S. (2008). Comics & Graphic novel. *Instructor*, 117/6, 28-30.
- Cohn, N. (2013). *The Visual Language of Comics: Introduction to the Structure and Cognition of Sequential Images*. London: Bloomsbury.
- Cress, S. (2023). *The Educational Power Of Comics In Student Learning*. https://www.toonsmag.com/educational_power_of_comics_in_student_learning
- Çakıcı, Y. (2013). Fen Eğitiminde Bir Önkoşul: Bilimin Doğasını Anlama. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29(29), 57-74.
- Çalık, T., & Seferoğlu, S. S. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim yöntem ve teknikleri hakkındaki görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 61-71.
- Çelik, H. ve Özdemir, S. (2019). Sosyal bilgiler dersinde öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin kullanımı: Öğretmen görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 541-568.
- Çelik, S. (2017). *Teknolojik Bağımlılıklar ve Psikososyal Etkileri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çelik, S. (2020). *Türkçe öğretiminde metin türleri ve özellikleri*. Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, 19(1), 1-23.
- Çelik, S., ve Sağiroğlu, S. (2018). *Türkçe öğretmen adaylarının yazma becerileri üzerine bir değerlendirme*. Turkish Studies, 13(2), 271-290.
- Çelik, Y. (2022). *Sosyal Bilgiler Eğitimi ve 21. Yüzyıl Becerileri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Çelikcan, Ş. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminde bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının yeri ve önemi. R. Turan ve H. Akdağ (Edt.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar II*, 164-180. Ankara: Pegem.
- Çengelci, T. (2013). *Sosyal Bilgiler Dersinde Yararlanılan Toplumsal Ve Kültürel Kaynakların Belirlenmesi*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12(43), 219-236.
- Çetinoğlu, A. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çiçek Şentürk, Ö. (2020). *Argümantasyon destekli eğitici çizgi romanların öğrencilerin çevreye yönelik ilgi, motivasyon ve akademik başarılarına etkisi ile öğrenci deneyimleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çulha, B. (2006). *Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Dalbay, R. S. (2018). Kimlik ve Toplumsal Kimlik Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(31), 161-176.
- Demir, K. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretiminin İlkeleri ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demir, S. ve Yılmaz, M. (2020). Sosyal bilgiler dersinde öğrenci başarısını etkileyen faktörler: Bir meta-analiz çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 45(205), 23-45.
- Demir, Y. (2021). *Türk kültüründe masalların işlevi ve önemi*. Folklor/Edebiyat, 27(105), 7-24.
- Demir, D. (2021). *Teknoloji Bağımlılığı: Nedenleri ve Sonuçları*. İzmir: Bilge Kültür Sanat Yayınları 56-58.
- Demir, S., Özer, B., & Yılmaz, M. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim teknolojileri kullanımına ilişkin görüşleri. *Bilgisayar ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 351-378.
- Demirbaş, A. (2020). *Bilim ve Teknolojinin Etik Sorunları*. Ankara: Nobel Yayınları 34.
- Demirbaş, C. (2021). *Teknolojinin Gelecekteki Yönleri*. İzmir: Ege Yayınları, 50-55.
- Demirbaş, E. (2021). *Teknoloji ve Eğitim: Öğrenme Ortamlarının Dönüşümü*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Demircioğlu, İ. H. ve Demircioğlu, G. (2016). Sosyal bilgiler eğitiminde bilimsel okuryazarlık. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-5.
- Demirel, Ö. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2010). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2013). *Öğretim programları ve öğretim (20. baskı)*. Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2019). *Eğitimde Teknoloji Entegrasyonu*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demirtaş, H. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 25-40.
- Dereli, A. B. (2023). MAXQDA: Yaratıcı veri analizi üzerine notlar. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 149-152.
- Deveci, H. (2005). *Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımı*. The Turkish Online Journal of Educational Technology TOJET, 4(3), 159-166.
- Doğan, İ., ve Oruç, Ş. (2022). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Temel Beceriler. *Uluslararası Ders Kitapları Ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 5(2), 91-115. <https://doi.org/10.53046/ijotem.1175532>
- Doğanay, A. (2002). *Sosyal bilgiler öğretimi. Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (Edt.Cemil Öztürk – Dursun Dilek). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal bilgiler öğrenmenin ve öğretmenin anlamı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1), 1-14.
- Doğu, B., ve Kuş, Z. (2022). Identity Construction in Social Studies Curriculums from 1968 to the Present. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 6(2), 462-493.
- Driver, R., Leach, J., Millar, R., & Scott, P. (1996). *Young people's images of science*. Open University Press.
- Durkheim, E. (1984). *The division of labor in society*. Free Press.
- Durmuşoğlu, A. ve Özdemir, İ. (2018). *Teknoloji felsefesi: Temel kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 3.
- Einstein, A. (1940). *Science and religion*. Nature, 146(3712), 605-607.
- Eisner, W. (1985). *Comics and Sequential Art*. Poorhouse Press.
- Eisner, W. (2008). *Çizgi Roman Anlatım Sanatı*. İstanbul: İthaki.
- Ellul, J. (1964). *The technological society (Vol. 356)*. Vintage Books.

- Ercanbrack, J. (2012). *The Art of Comic Book Writing: The Definitive Guide to Outlining, Scripting and Pitching Your Sequential Art Stories*. New York: Watson-Guptill.
- Erdem, E. (2023). Çizgi Romanların Eğitimde Kullanımı: Bir Meta-Analiz Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 101-120.
- Erden, M. (2005). *Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erden, M. (2000). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Erden, M. (2010). *Sosyal Bilgiler Nedir?* İstanbul: Alfa Yayınları.
- Erdoğan, B. (2020). Türk edebiyatında postmodernizm: Bir eleştiri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 19(2), 19-36.
- Ersoy, A. (2023). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Teknoloji Kullanımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertek, T. (2006). *Temel ekonomi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Et, S. Z., ve Gömleksiz, M. (2023). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Teknoloji Okuryazarlığı Açısından İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(3), 1217-1229. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1241459>
- Farris P.A. (2004). *Elementary and Middle School Social Studies: An Interdisciplinary Multicultural Approach*. New York: McGraw-Hill.
- Frey, N., ve Fisher, D. (2004). *Using graphic novels, anime, and the Internet in an urban high school*. English Journal, 93(3), (s.19-25).
- Frey, N., & Fischer, D. (2017). "Comics in Education: Benefits and attitudes". The Artifice.
- Garcia J. & Michaelis J.U. (2001). *Social Studies for Children: A Guide to Basic Instruction*. Boston: Allyn and Bacon.
- Garcia, M. (2021). *Technology and Social Change: A Global Perspective*. New York: Oxford University Press.
- Gardner, J. (2016). *Çizgi Roman Sanatı*. (Çev. A. Erkman). İstanbul: NTV Yayınları.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. Basic Books.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford University Press.
- Göksu, A. (2014). *Teknoloji ve Toplumsal Eşitsizlikler*. Ankara: Siyasal Kitabevi 118.
- Göksu, İ. ve Gökçe, S. (2019). Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanımı: Öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1665-1678.

- Göktepe, V., Yıldız, C., & Çetin, B. (2020). Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı: Öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 351-364.
- Gömlüksiz, M. (2010). Sosyal bilgiler dersinde problem çözme yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına ve kalıcılığa etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(2), 881-910.
- Gömlüksiz, M. (2012). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Pegem Akademi.
- Gönenç S. ve Açıkalın, M. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunlara Getirdikleri Çözüm Önerileri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7(1), 26-41.
- Gülbahar, Y., ve Alper, A. (2015). Türkçe öğretiminde teknoloji entegrasyonu: Örnek uygulamalar ve öneriler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(4), 459-478.
- Güler, A. ve Öztürk Erden, Z. (2017). "Eğitici Çizgi Romanların Okuma Motivasyonuna Etkisi: Bir Durum Çalışması". *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(34), (s.39-58).
- Gülersoy, A. E., Özbay, G., Yıldırım, G., Çetinkaya, B. (2021). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının (4., 5., 6. ve 7. Sınıflar) Eğitim Felsefesi ve Eğitim Teorileri Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 7(1), 151-199. <https://doi.org/10.47615/issej.944834>
- Gündoğdu, A. (2020). Sosyal medya kullanımının gençlerin sosyalleşme sürecine etkisi. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 38(2), 117-134.
- Gündoğdu, K. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 315-329.
- Güneş, F. (2019). Çizgi Romanların Okuma Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 87-104.
- Güneş, G., Ayantaş, T., Güneş, C., Güleriyüz, O., Arıkan, A. (2021). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Teknoloji Kullanımına Yönelik Yapılan Araştırmaların İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25 (3), 859-890.
- Güngör, A. (2020). Çizgi Romanlar ve Grafik Romanlar Bağlamında Anlatsal İkonik ve Görsel Grafik Dilin Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Sciences*, 109(109), 284-300. <https://doi.org/10.29228/ASOS.39021>

- Gür, B. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gürel, N. (1997). *Türk Karikatür Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (2018). *Teknoloji ve Eğitim: Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Pegem Yayınları 45.
- Hanaylı, G., Öztürk, A. A., Baysan, S., Vural, R. (2020). Sosyal Bilgilerin Doğası, Anlamı ve Nasıl Öğretildiği Üzerine Bir Durum Çalışması: Öğretmen Görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 210-238.
- Harvey, R. C. (1996). *Çizgi Romanlar ve Amerika Kültürü*. (Çev. B. Onaran). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Hatfield C. (2005). *Alternative Comics: An Emerging Literature*. University Press of Mississippi.
- Huntington, S. P. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. Simon & Schuster.
- Hutchinson, K. (1949). An experiment in the use of comics as instructional material. *Journal of Educational Sociology*, 23/4, 236-245.
- İlhan, A. E. (2014). *Türkiye’de Çizgi Roman Dergiciliği: Dünden Bugüne Dergiler ve Yayın Politikaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- İlhan, G. (2016). *Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Jacobs, D. (2007). *More than words: Comics as a means of teaching multiple literacies*. *English Journal*, 96(3), 19-25.
- Johnson, D. (2023). The Future of Technology and Socialization: Challenges and Opportunities. *Technology in Society*, 72, 102-156.
- Johnson, M., & Lawson, A. E. (1998). *What is scientific knowledge?*. *Educational Researcher*, 27(7), 4-13.
- Jones, L. (2020). *Enhancing memory retention through visuals in comic books*. *Visual Learning Journal*.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. Evrim Yayınevi.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D Ve Türkiye de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2).

- Kara, Y. ve Çelik, H. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde eğitici çizgi roman kullanımı: Bir meta-analiz çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 45(204), 1-22.
- Karaaslan, H., ve Yüceler Kaymakçı, N. (2019). Türkçe öğretmenlerinin dilbilgisi öğretimi yaklaşımları: Nitel bir çalışma. *Dil Dergisi*, 178(2), 1-22.
- Karagöz, B. (2018). Eğitici Çizgi Romanların Işığında Okuduğunu Anlama Stratejilerinin Kullanımı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 637-661. <https://doi.org/10.17556/erziefd.401083>
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasu Avcı, E., & İbret, B. Ü. (2018). Toplumsal Kimliğin Oluşumunda Sosyal Bilgiler Dersinin Rolünün İncelenmesi: Sosyal Bilgiler Öğretim Programları (1968, 1998, 2005). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(29), 336-376. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.384963>
- Karataş, Z. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 62-80.
- Kartalhan, E. (2018). *Çizgi Roman Tarihi: Dünyada ve Türkiye'de Çizgi Roman*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Kaya, A. (2019). *Teknolojinin Tarihsel Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 15.
- Kaya, B. (2018). *Teknoloji ve Toplum: Sosyolojik Bir Bakış*. Ankara: Nobel Yayınları 34-36.
- Kaya, D. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çokkültürlülük*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Kaya, E. (2018). *Bilim ve Teknoloji Tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları, 25.
- Kaya, E. (2019). *Teknolojinin Sosyolojisi*. İstanbul: Beta Yayınları, 15-20.
- Kaya, R. (2021). *Teknoloji ve Ekonomi: Dönüşüm ve Rekabet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaya, Z. (2019). *Türkçe ders kitaplarında kültür aktarımı: Bir içerik analizi çalışması*. *Turkish Studies*, 14(4), 1143-1164.
- Keskin, H. K., Çelikten, M., Şahin, A. E., ve Yılmaz, K. (2017). *Sosyal bilgiler dersinde kazanım sayısının öğrenci başarısına etkisi*. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 13(1), 59-77.
- Keskin, A., ve İlhan, G. O. (2021). Değerler Eğitimine Yönelik Dijital Çizgi Roman Tasarımı: "Gizemli Labirent". *Journal of Human and Social Sciences*, 4(1), 250-264. <https://doi.org/10.53048/johass.923826>

- Keyman, F. (2009). Sistem Kurucu ve Sistem Dönüştürücü Bir Toplumsal Gerçeklik Olarak Kültürel Kimlik Olgusunu Yeniden Düşünmek. G. Pultar (Ed.), (pp. 15-32). *ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları*.
- Kırıkkaya, E. B. (2008). *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kıroğlu, K. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. K. Kıroğlu (Edt.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 25-40. Ankara: Pegem.
- Kireççi, Ü. (2008). *Çizgi Roman Senaryosu*. (1. Basım). İstanbul: Crea Yayıncılık.
- Koenke, K. (1981). The careful use of comic books. *Reading Teacher*, 34, 592-595.
- Komtas, (2024). *Betimsel Analiz (Descriptive Analytics) Nedir?* Erişim adresi: komtas.com/glossary/betimsel-analiz-nedir?
- Korkmaz, Ö. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köse, T. (2019). *Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminin tarihi gelişimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Köseoğlu, F., Tümay, H. ve Budak, E. (2010). *Bilimsel Okuryazarlık: Kavramsal Bir Çözümleme*. Eğitim ve Bilim, 35(156), 1-18.
- Kösem, M. (2019). "Eğitici Çizgi Romanlar: Tanımı, Özellikleri ve İşlevleri". *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 36(2), 19-38.
- Kuhn, T. S. (1970). *The Structure of Scientific Revolutions (2nd ed.)*. Chicago: University of Chicago Press, 12-15.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye'de süreli çocuk yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kürüm Yapıcıoğlu, D. (2016). Öğretim materyallerinin değerlendirilmesi. İçinde K. Selvi (Edt.), *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* (s. 269-308). Ankara: Anı.
- Lederman, N. G., & Zeidler, D. L. (1987). Science teachers' conceptions of the nature of science. *Journal of Research in Science Teaching*, 24(4), 331-348.
- Latour, B. (1987). *Science in action: How to follow scientists and engineers through society*. Harvard university press.
- Lee, C. (2019). *Cyberbullying and Its Impact on Adolescents' Mental Health*. *Journal of Adolescent Health*, 65(3), 354-362.

- Leon, J., & Cardenas, M. (2018). "Comics in the Classroom". Harvard Graduate School of Education.
- Leylak, D., & Say, S. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin Eğitici Çizgi Romanlar ile İlgili Görüşleri. *Journal of Education and New Approaches*, 6(1), 96-127. <https://doi.org/10.52974/jena.1268284>
- Marston, W. M. (1943). Why 100,000,000 Americans read comics. *The American Scholar*, 13/1, 35-44.
- McCloud S. (1993). *Understanding Comics: The Invisible Art*. Harper Perennial.
- McCloud, S. (1994). *Understanding Comics: The Invisible Art*. New York: HarperCollins.
- McComas, W. F., Clough, M. P., & Almazroa, H. (2002). *The nature of science in science education: An introduction*. Science & Education, 11(1), (s.3-39).
- McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw-Hill.
- Merton, R. K. (1973). *The sociology of science: Theoretical and empirical investigations*. University of Chicago press.
- MEB (1998). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (6-7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- _____ (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (6-7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- _____ (2018). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4-7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Moore A. (1986). *Watchmen*. DC Comics.
- NCSS (1993). *Expectations of Excellence: Curriculum Standards for Social Studies*. Washington DC: National Council for the Social Studies.
- Orçan, A., ve Kandil İngeç, Ş. (2016). Fizik öğretiminde çizgi-roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikayelerinin yaratıcı düşünme becerilerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(4), 628-643.

- Öz, C. (2013). *Moda Tasarımı Eğitimi Alan Lisans Öğrencilerinin Popüler Kültür Ürünü Olan Çizgi Roman ve Kahramanlarının Günümüz Modası Ve Yaratıcılıklarına Etkilerine Dair Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 68-71.
- Özdemir, A. (2015). *Türkiye'de Teknoloji Gelişimi ve Sanayileşme*. İstanbul: İletişim Yayınları, 23-25.
- Özdemir, A. (2019). *Çizgi Roman Sanatı: Tarihçesi, Özellikleri, Türleri*. Ankara: Akademi Yayınları, 34-78.
- Özdemir, A. (2020). *Teknoloji ve Kültür: Küreselleşme Sürecinde Değişimler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 35-40.
- Özdemir, B. (2020). *Teknolojinin Toplumsal Etkileri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Özdemir, C. (2001). Kimlik ve Söylem. *Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 1-15.
- Özdemir, E. (2019). Türkçe öğretiminde yazma süreci yaklaşımının etkililiği: Bir meta-analiz çalışması. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 18(2), 1-28.
- Özdemir, E. (2019). *Grafik Roman: Anlatının Yeni Boyutu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, E., & Çakır, H. (2017). *Türkçe öğretmenlerinin yazma eğitimi uygulamaları: Sorunlar ve çözüm önerileri*. *Turkish Studies*, 12(27), 515-536.
- Özdemir, İ. (2010). *Bilim felsefesi: Temel kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 15.
- Özdemir, İ. (2019). *Bilim Felsefesi: Bilimin Doğası, Yöntemi ve Değeri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 15-16.
- Özdemir, O. (2018). *Bilimin Doğası Öğretimi: Yaklaşımlar, Yöntemler ve Öneriler*. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 14(1), 1-18.
- Özdemir, S. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eleştirel Düşünme*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Özdemir, S. (2015). *Bilim ve Teknoloji Felsefesi*. Bursa: Dora Yayınları, 12.
- Özdemir, S. ve Yılmaztürk, H. (2018). *"Eğitici Çizgi Romanların Disiplinlerarası Yaklaşımı: Bilim Kahramanları Serisi Üzerine Bir İnceleme"*. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(32), 51-68.

- Özdemir, S. (2019). *Teknoloji ve İletişim: Sosyal Medya Çağı*. İstanbul: Derin Yayınları, 23.
- Özdemir, S. (2020). *Teknolojinin Tarihi*. İzmir: Ege Yayınları.
- Özden, Y. (2015). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Özensoy, A. U. (2014). Sosyal Bilgiler Dersinde “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanıyla İlgili Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2014(3), 106-115.
- Öztürk, A.A., Baysan, S. ve Akar Vural, R. (2020). *Sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçları*.
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2010). *Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının sosyal bilgiler dersindeki erişime ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- _____ (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- _____ (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Amaçlar, İçerik, Öğrenme-Öğretme Süreci ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Yılmazlar, M. (2019). *Sosyal bilgiler eğitiminde teknolojik okuryazarlık*. Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 4(2), 1-16.
- Öztürk, M. (2015). *Teknoloji ve Çevre: Sorunlar ve Çözümler*. Ankara: Gazi Kitabevi, 103.
- Özyurt, C. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma*. Açılım Kitap.
- Pustz, M. (2012). *Comic books and American cultural history: An anthology*. New York: Continuum International Publishing Group.
- Rattansi, A. (2005). “Postmodern” Bir Çerçeve “Batı” Irkçılıkları, Etkinlikler ve Kimlikler. In A. Rattansi & S. Westwood (Eds.), (pp. 45-68). İletişim Yayınları.
- Russell, B. (1935). *Religion and science*. Oxford University Press.
- Saban, A. (2016). Öğretim teknolojisi ve materyal tasarımı ile ilgili temel kavramlar. İçinde K. Selvi (Edt.), *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* (s. 50-83). Ankara: Anı.
- Sabin, R. (1993). *Adult Comics: An Introduction*.
- Saracoğlu, B. (2010). *Çizgi Roman Okuma Klavuzu*. Ankara: Dipnot.

- Satrapi M (2000) *Persepolis*. L'Association.
- Schwarz, G. E. (2006). Expanding literacies through graphic novels. *English Journal*, 95(6), 58-64.
- Sellars, J. (2017). "Enhancing Learning Through Visual Storytelling: Comics in Education". Toons Mag.
- Sismondo, S. (2010). *An Introduction to Science and Technology Studies (2nd ed.)*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Smith, J. (2018). *The impact of visuals in educational comic books*. *Journal of Educational Media*.
- Smith, J. (2022). The Impact of Technology on Socialization and Social Relationships. *Journal of Social Sciences*, 45(2), 123-145.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez V. (2024). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Erişim Adresi: <https://www.denge.k12.tr/blog/sosyal-bilgiler-ogretiminin-genel-amaci>
- Sözer, E. (1998). *İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersinin Yeri ve Önemi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Spiegelman, A. (1986). *Maus*. Pantheon Books.
- Şentürk, M., ve Şimşek, U. (2021). Educational comics and educational cartoons as teaching material in the social studies course. *African Educational Research Journal*, 9(2), 515-525.
- Şimşek, A. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde kuramsal ve uygulamalı yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tay, B. (2015). 2009 ve 2015 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2015 Cilt:X, Sayı:II*
- Topkaya, Y. (2014). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinde eğitici çizgi roman kullanımının bilişsel ve duyuşsal öğrenmelere etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Topkaya, Y. (2017). Demokratik algı üzerine eğitici çizgi romanların etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 747-756.
- Topkaya, Y., ve Doğan, Y. (2020). 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki “Çevre Sorunları ve Çevreyle İlgili Örgütler” Konularının Öğretilmesinde Eğitici

- Çizgi Romanların Etkisi: Karma Bir Araştırma*. Eğitim ve Bilim, 45(201), 167-188. DOI: 10.15390/EB.2019.8575
- Topkaya, Y., Yılmaz, D. M., Kalkar, F., Karaoğlu, M., ve Erten, S. (2022). Eğitici Çizgi Romanlara İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bakış Açıları. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 90-100.
- Topkaya, Y., Kumru, S., & Bozkurt, O. (2023). Birey Ve Toplum Konularının Aktarımında Bir Materyal Olarak Eğitici Çizgi Romanlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(4), 1855-1871. <https://doi.org/10.7884/teke.1327734>
- Topkaya, Y. (2016a). Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13/34, 259-272.
- Topkaya, Y. (2016b). Eğitici çizgi romanların çevre sorunlarına yönelik bilişsel ve duyuşsal öğrenmeler üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 41/187, 199-219.
- Tuncer, M. (1993). Türkçe öğretiminde dilbilgisi yaklaşımları. *Dil Dergisi*, 23(1), 3-12.
- Tuncer, S. (1993). *Türk Karikatür Tarihi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tural, A. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Anı Yayıncılık.
- Turan, S. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarında milli kimlik ve vatandaşlık eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(2), 223-248.
- Turan, S. (2016). *Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi ve öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 2(2), 166-190.
- Turan, S. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Barış Eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Turgut, Y. (2016). Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı., *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar III*, 120-135. Ankara: Pegem.
- Turgut, Y. ve Demir, K. (2021). Eğitici çizgi romanların 21. yüzyıl becerilerinin gelişimine etkisi: Bir meta-analiz çalışması. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 11(1), 1-20.

- Turna, Ö., & Bolat, M. (2015). Eğitimde Disiplinlerarası Yaklaşımın Kullanıldığı Tezlerin Analizi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 34(1), 35-55.
- Türkal, B. (2018). *Oluşturma ve uygulama açısından sosyal bilgiler öğretiminde bir öğretim materyali olarak çizgi roman kullanımı (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Türkkahraman, M., ve Tutar, H. (2013). Sosyal Değişme, Bütünleşme ve Çözülme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi I/I* (2009) s.1-16
- Ültay, E., Ültay, N. ve Akyurt, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi*. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, 10, 188-201. DOI: 10.21733/ibad.871703.
- Ünal, O. (2018). *Sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Ünal, O. ve Demirkaya, H. (2019). Eğitici Çizgi Romanın Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Yarı Deneysel Bir Çalışma. *International Journal of Geography and Geography Education*, 40, 92-108. <https://doi.org/10.32003/iggei.569650>
- Ünal, S., Kaya, H. İ., ve Ünal, A. (2017). *Sosyal Bilgiler Eğitimi: Teori ve Uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Vygotsky, L. S. (1980). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. London: Harvard University Press.
- Weart, S. R. (1988). *Nuclear Fear: A History of Images*. Cambridge: Harvard University Press, 3-7.
- Wright, B. W. (2001). *Çizgi Roman Kültürü*. (Çev. G. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Yalçın, A. ve Tural, A. (2023). 21. Yüzyıl Becerileri Işığında Sosyal Bilgiler Öğretim Programının İncelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*.
- Yalın, H. İ. (2009). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yaman, B. (2021). Çizgi roman geleneğinin yaşatılması kapsamında halk edebiyatı anlatılarının çizgi romana dönüşümü ve çevirileri yoluyla kültür aktarımı. *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi*, 2/1, 57-75.

- Yazar, A. (2023). Türkçe dilbiliminde yeni yönelimler ve araştırmalar. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 34(1), 1-16.
- Yeniceler, İ., ve Karadağ, G. H. (2019). Dijitalleşmeyle Birlikte Mizah Yayıncılığının Dönüşümü. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 3(2), 102-118.
- Yıldır, E. (1987). *Türkçe öğretiminde yazma becerisi ve sorunları*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1987(1), 149-160.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23, 7-12.
- Yıldırım, A. ve Yıldırım, S. (2018). *Eğitimde çizgi roman kullanımı*. Ankara: Pegem.
- Yıldırım, R. (2016). Eğitici çizgi romanlar: Tanımı, özellikleri ve kullanım alanları. *Eğitim ve Bilim*, 41(187), 151-168.
- Yıldız, M. C., ve Koçoğlu, E. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde, Sosyoloji Eğitimine İlişkin Yer Alan Konulara Yönelik Öğretmen Algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52). <https://doi.org/10.17755/esosder.26095>
- Yıldız, S. (2004). Televizyonlarda yayınlanan magazin, eğlence ve yarışma türü programların toplumsal kültür üzerine etkileri: Kırıkkale ve Ankara örneği. *Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim Popüler Kültür ve Gençlik*, 5/57, 173-178.
- Yılmaz, A. (2016). *Teknoloji ve Kültür: Küreselleşme ve Kimlik*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yılmaz, B. (2018). *Türk kültüründe atasözleri ve deyimlerin yeri ve önemi*. Folklor/Edebiyat, 24(94), 9-26.
- Yılmaz, C. (2020). *Teknolojinin Etkileri: Olumlu ve Olumsuz Yönleri*. Bursa: Ekin Yayınları (s. 45-47).
- Yıldırım, E. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının eğitici çizgi roman hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/11, 52-70.
- Yıldırım, K. (2020). Türkçe öğretiminde çoklu zekâ kuramının uygulanması: Bir eylem araştırması. *Dil Dergisi*, 181(3), 1-20.
- Yıldırım, R. ve Çetin, Ö. (2016). Eğitici çizgi romanlar: Tanımı, özellikleri ve eğitimdeki yeri. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(1), 1-18.
- Yılmaz, F. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Aktif Öğrenme*. İstanbul: Zambak Yayınları.

Yurttaş, A. (2016). Fizik Öğretiminde Çizgi-Roman Tekniğı ile Geliştirilen Bilim-Kurgu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 31(4), 628-643. doi:10.16986/HUJE.2015014138

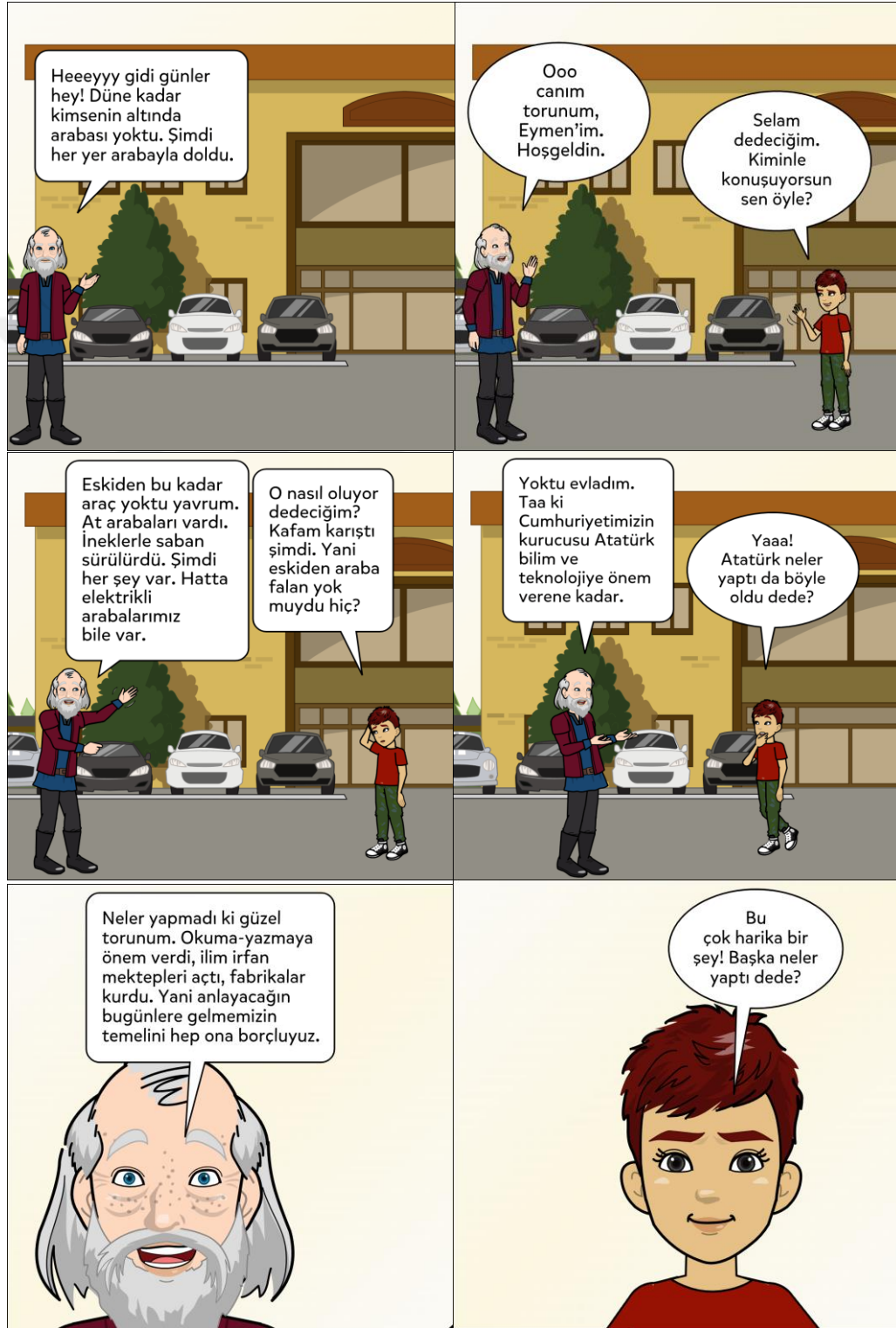

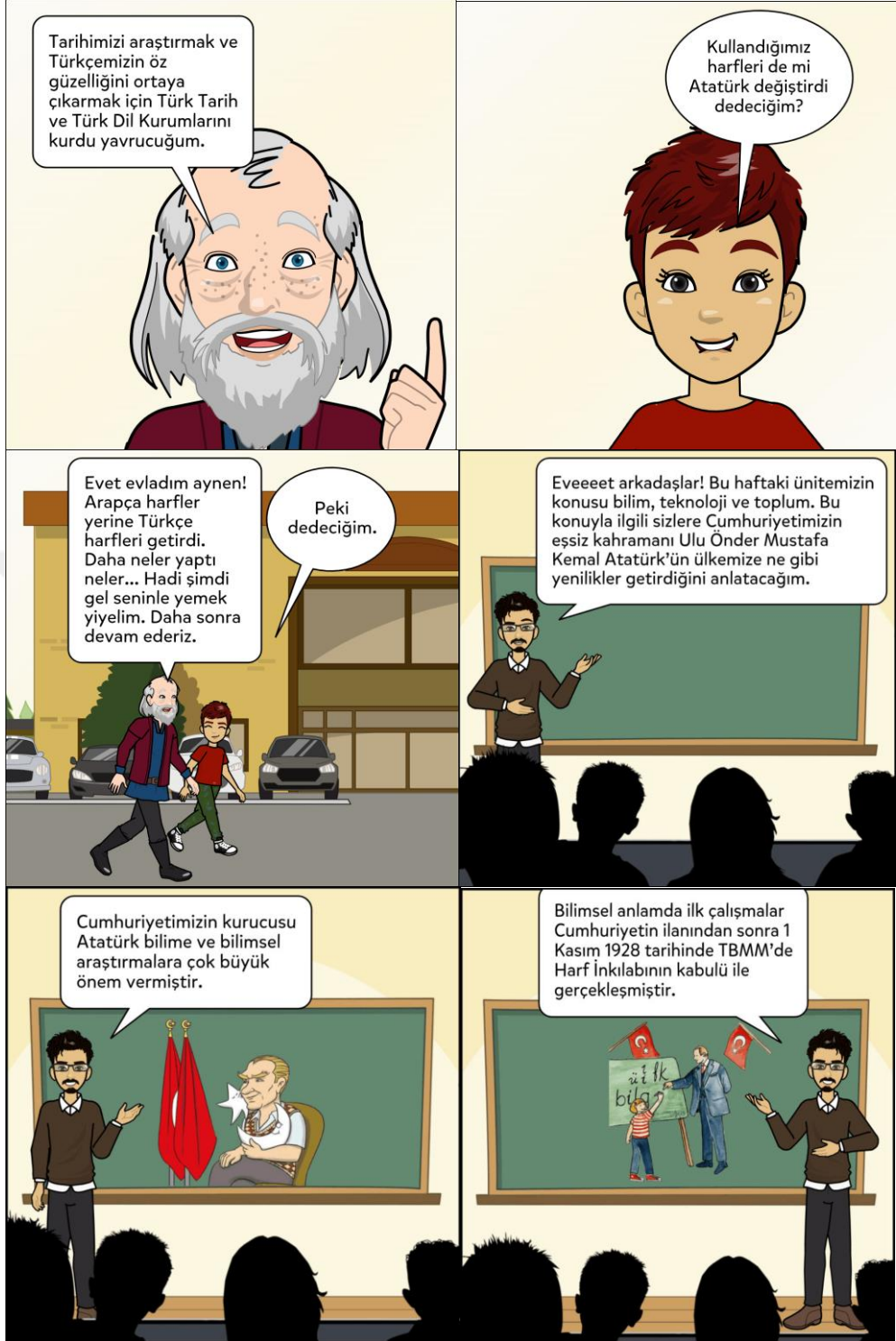
EKLER

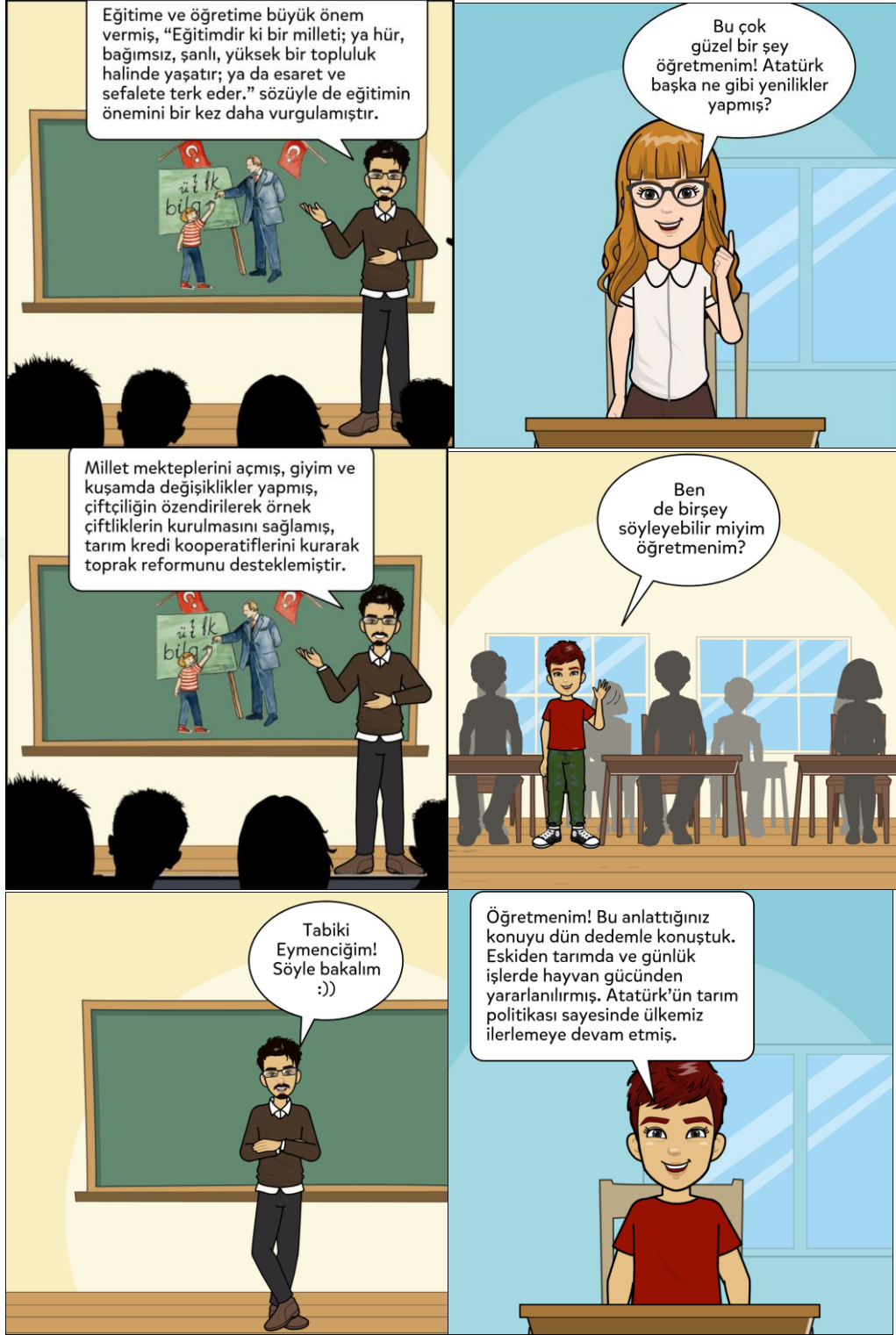
Ek 1.

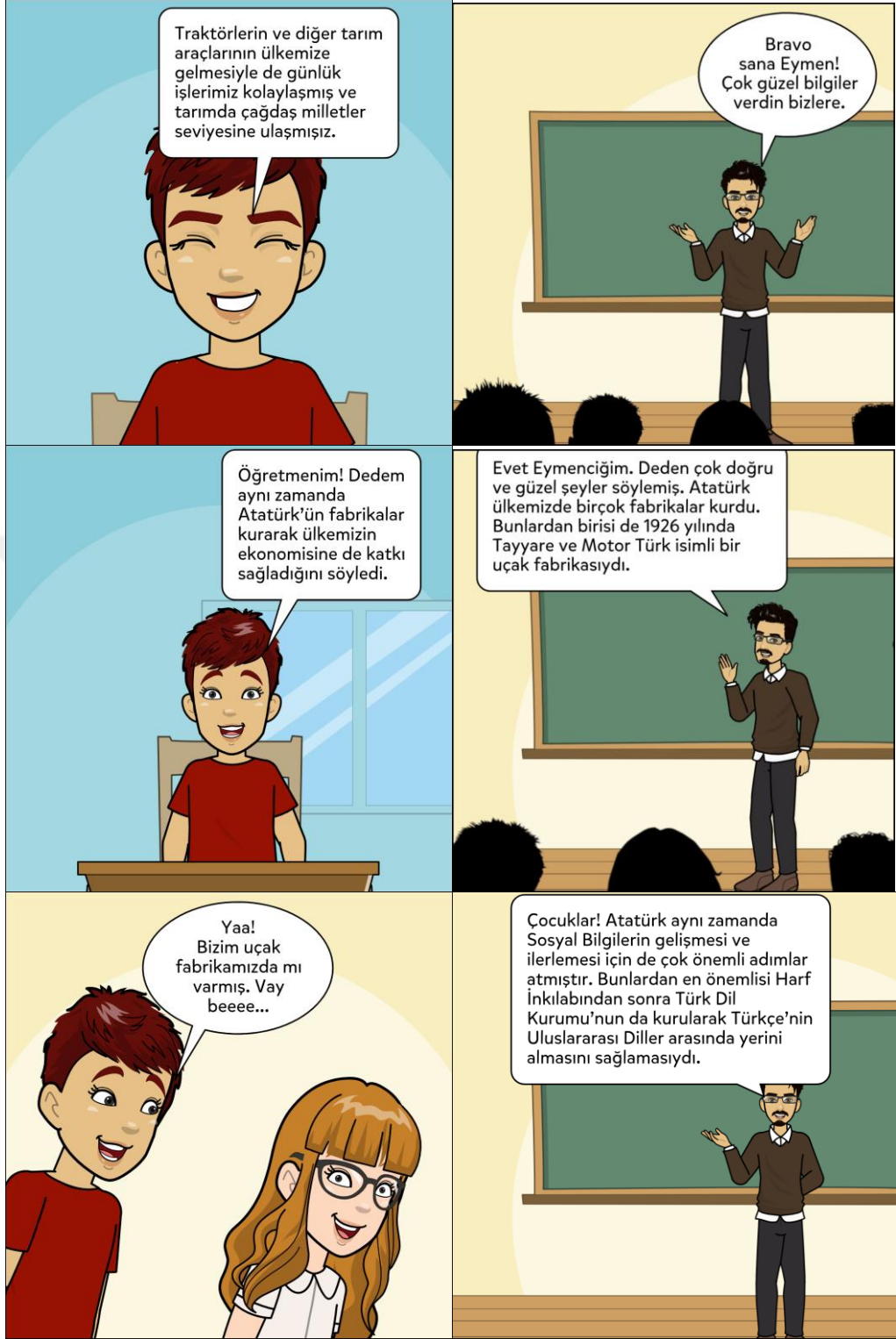
Bilim, Teknoloji ve Toplum Konusuna Ait Çizgi Romanlar

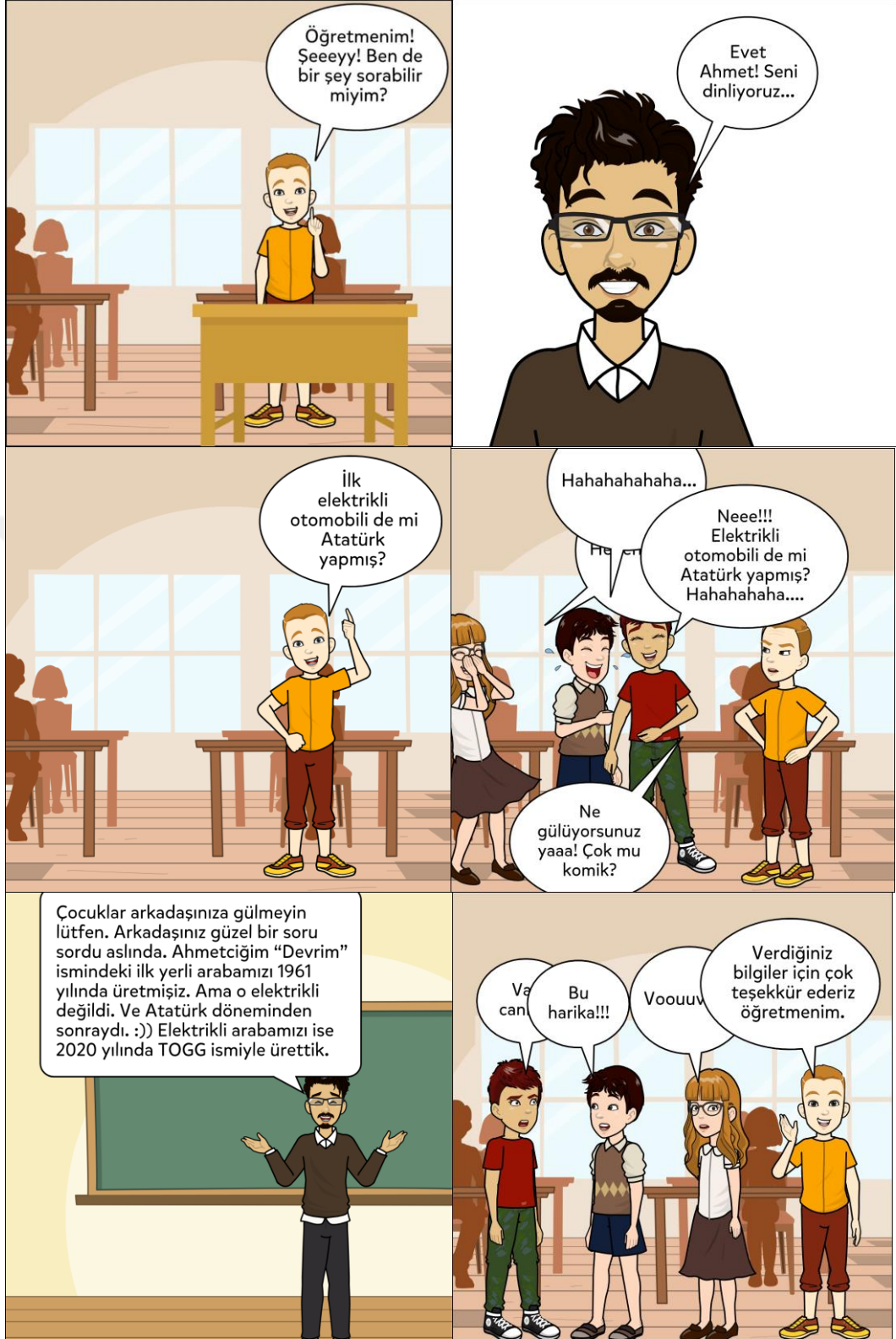
1. Kazanım (Sosyal Bilimlerin Toplum Hayatına Etkisi)

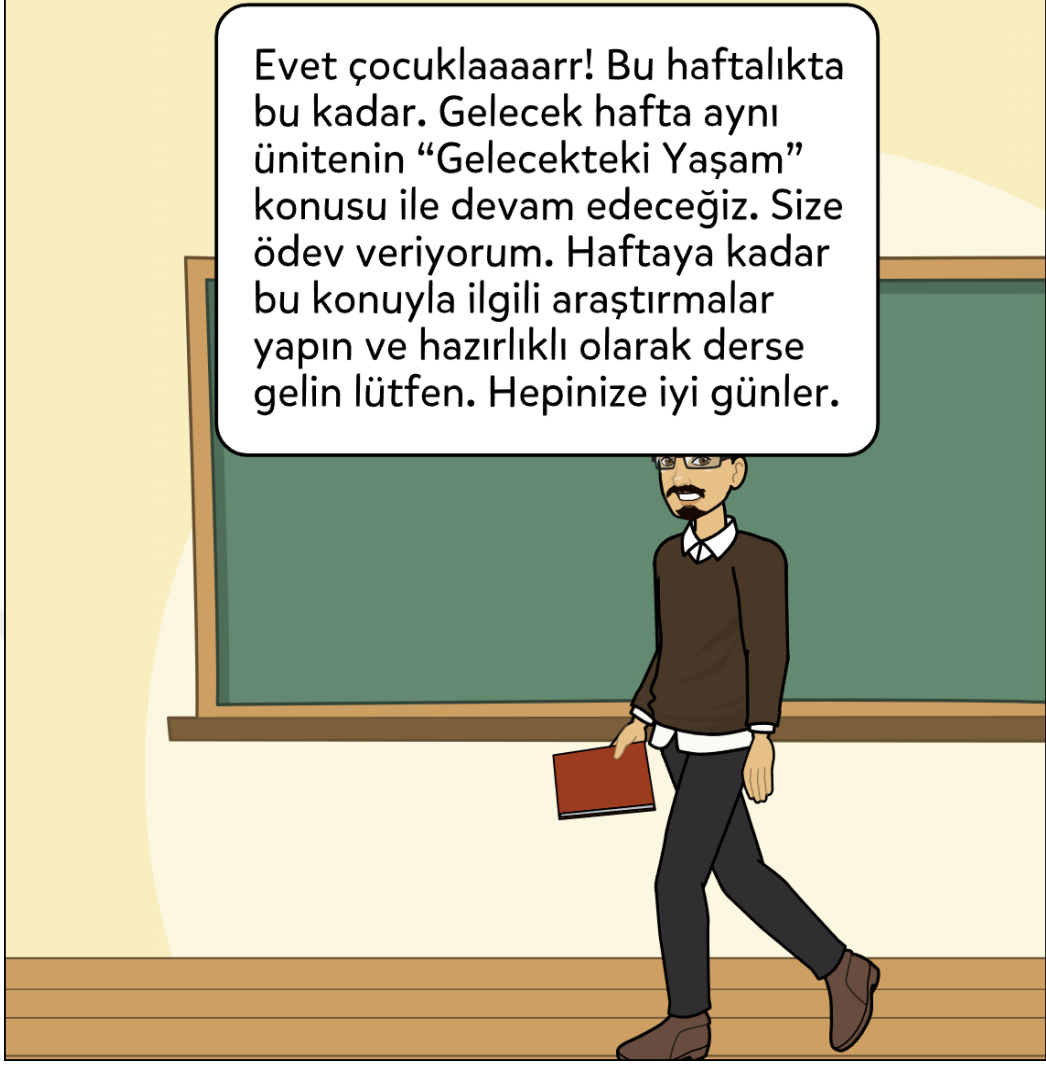

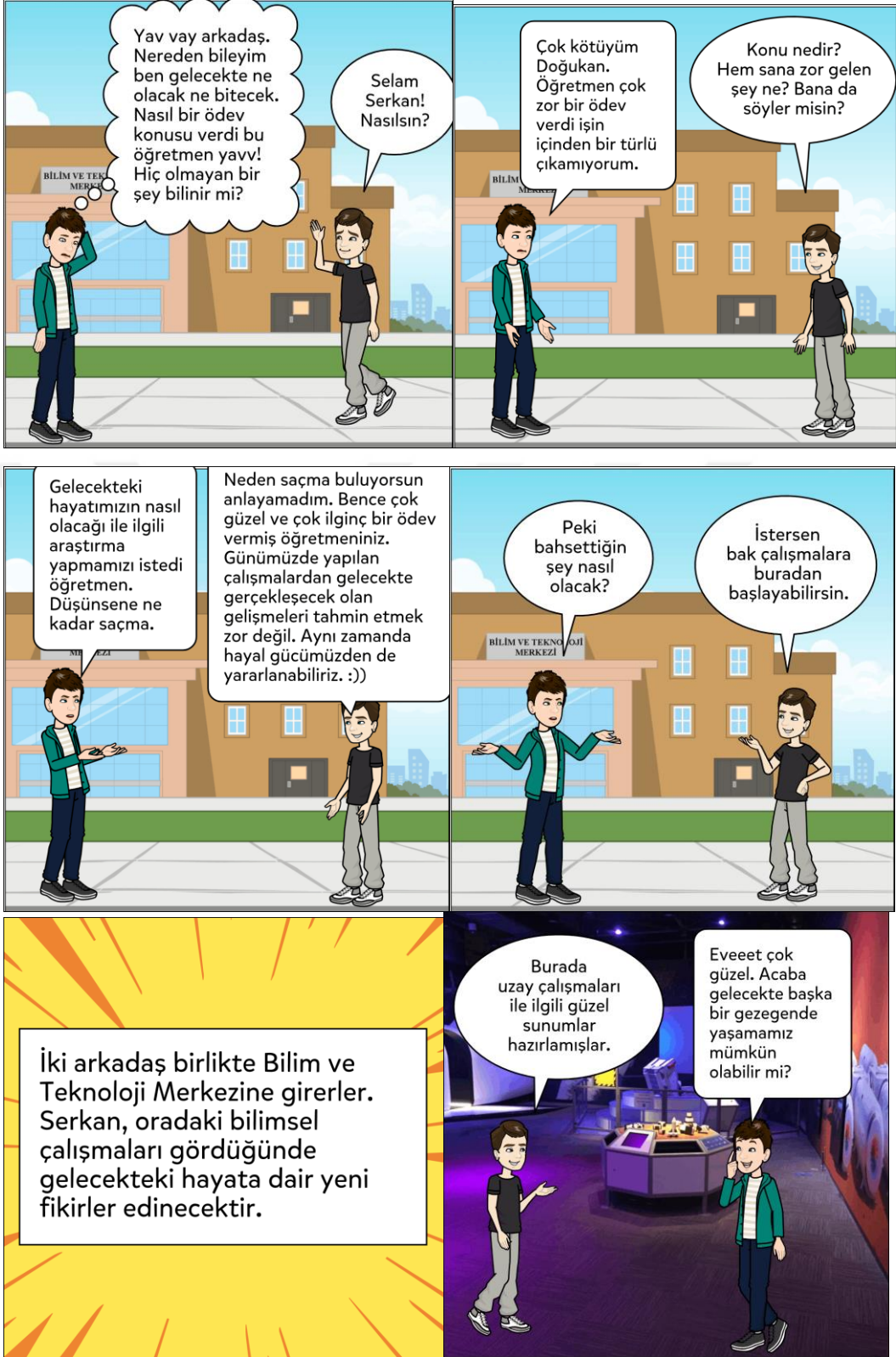

Evet çocuklaaaaarr! Bu haftalıkta bu kadar. Gelecek hafta aynı ünitenin “Gelecekteki Yaşam” konusu ile devam edeceğiz. Size ödev veriyorum. Haftaya kadar bu konuyla ilgili araştırmalar yapın ve hazırlıklı olarak derse gelin lütfen. Hepinize iyi günler.

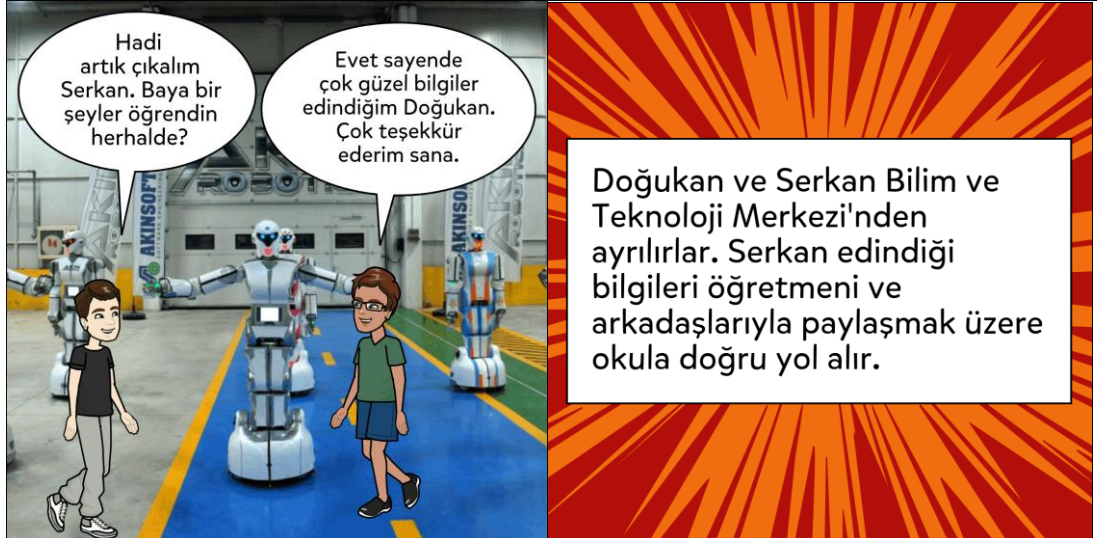

2. Kazanım (Gelecekteki Yaşam)

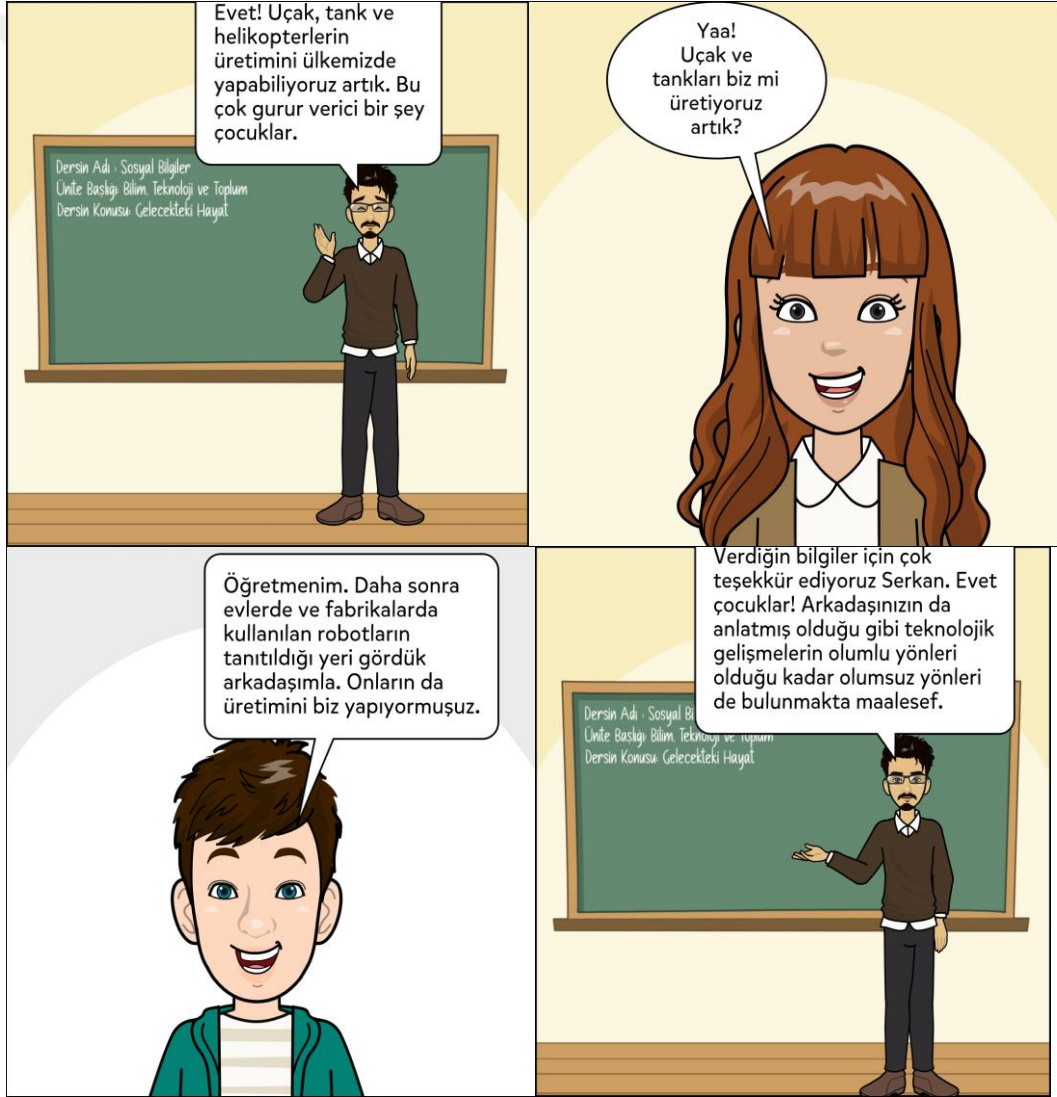
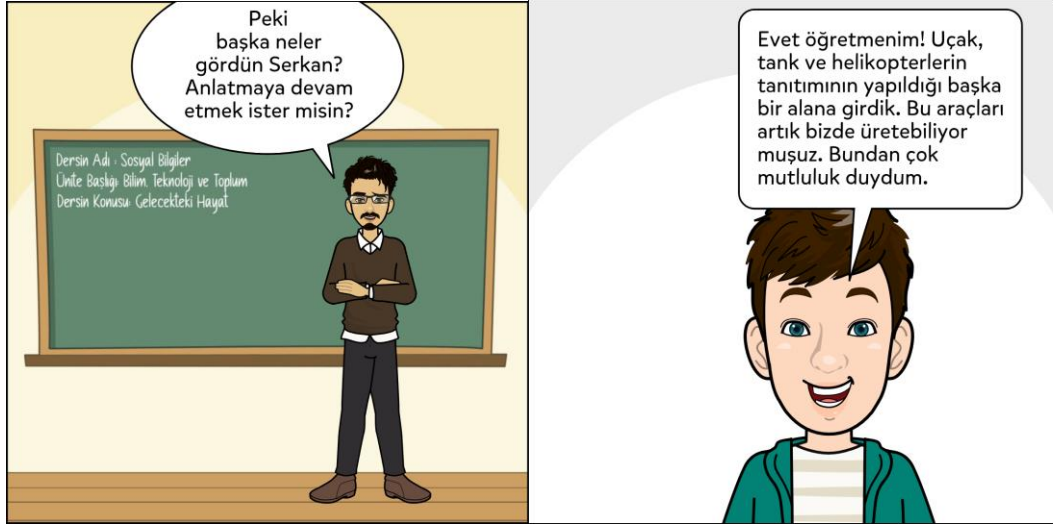

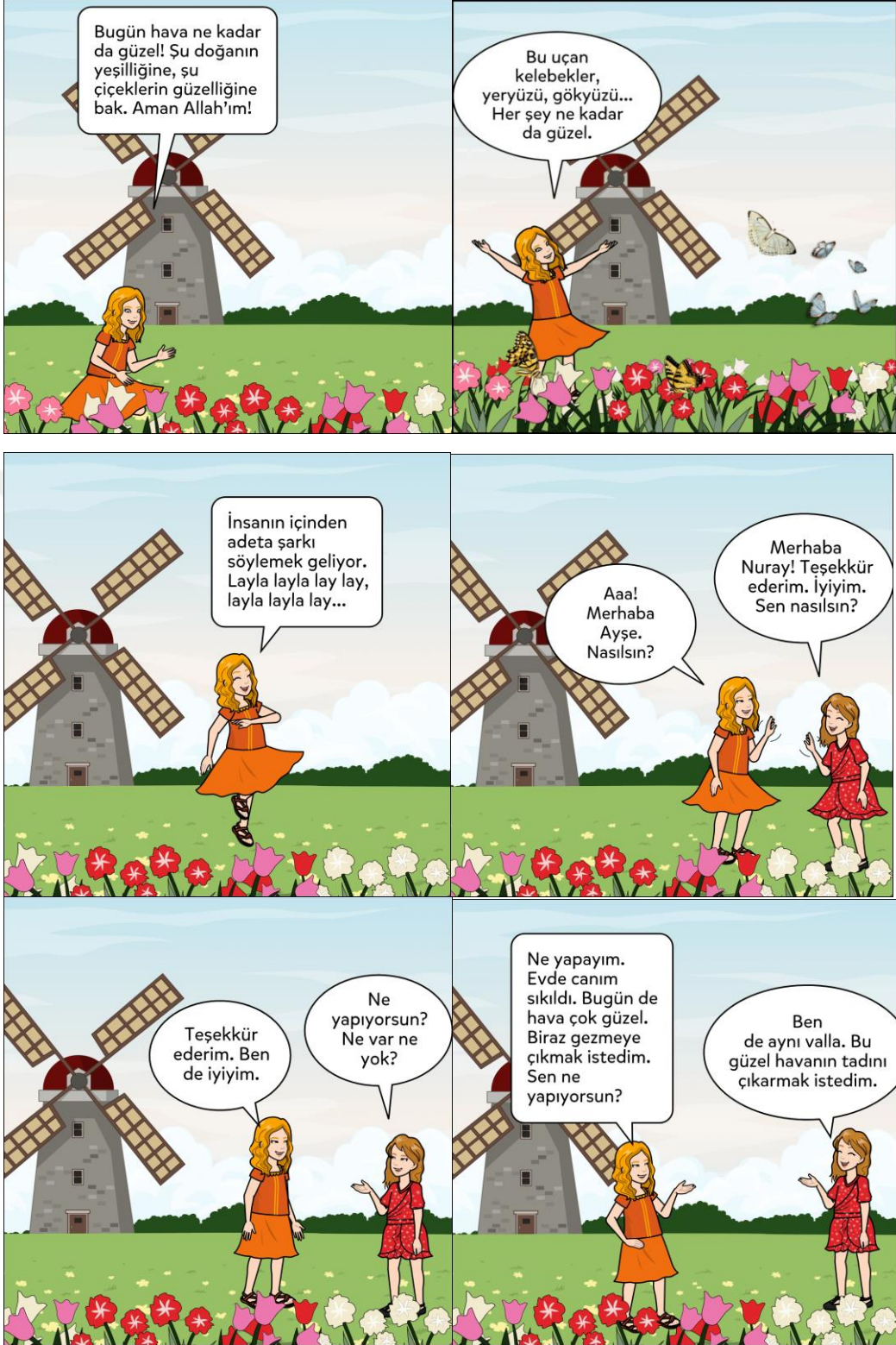

3. Kazanım (Bilimsel Araştırma Basamakları)

Ayşe ve Nuray belirlemiş oldukları konu ile ilgili araştırma yapmak üzere kütüphane'nin yolunu tutarlar.

3-Bilgi Toplama

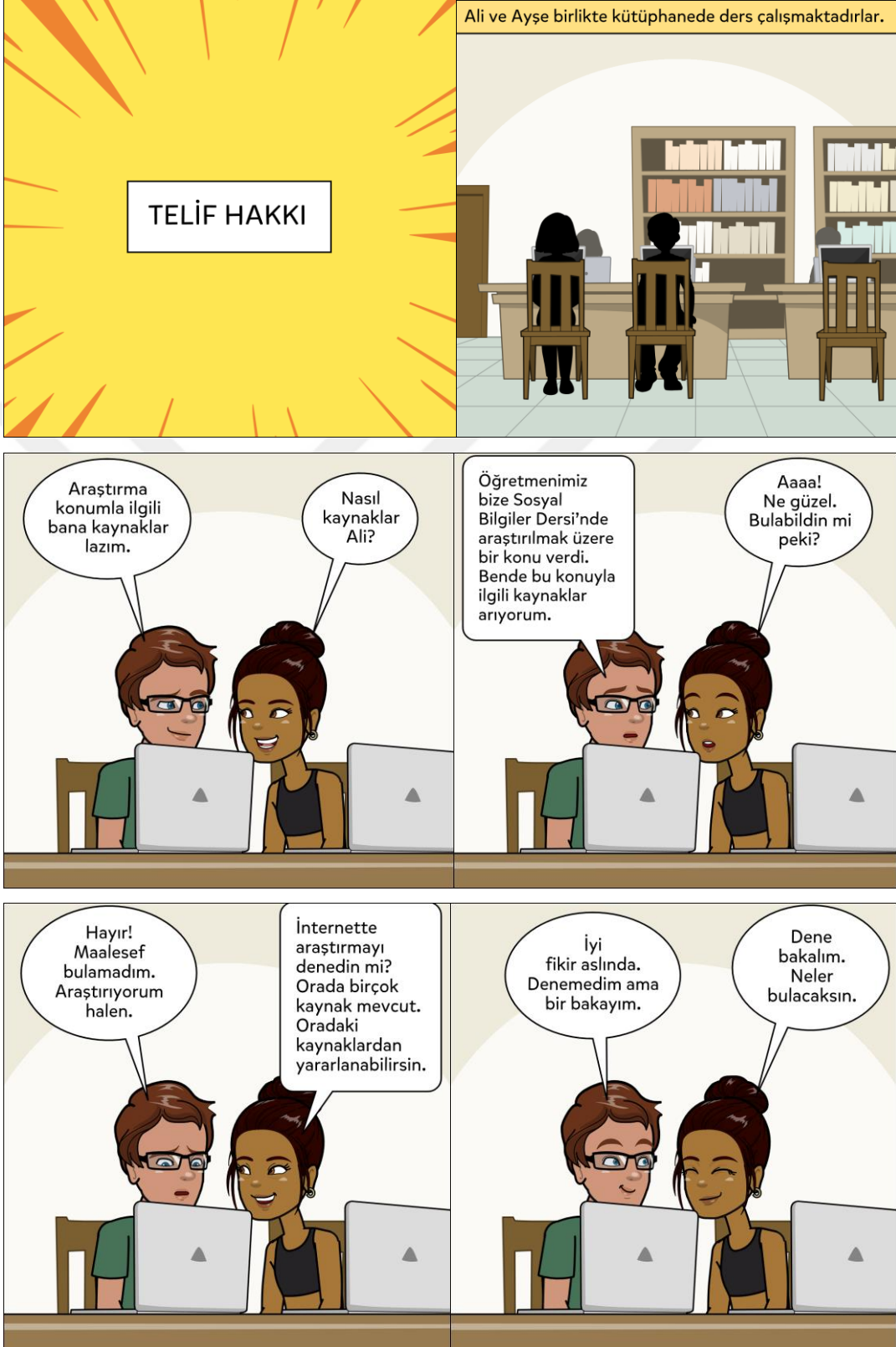

4-Varsayımları test etme

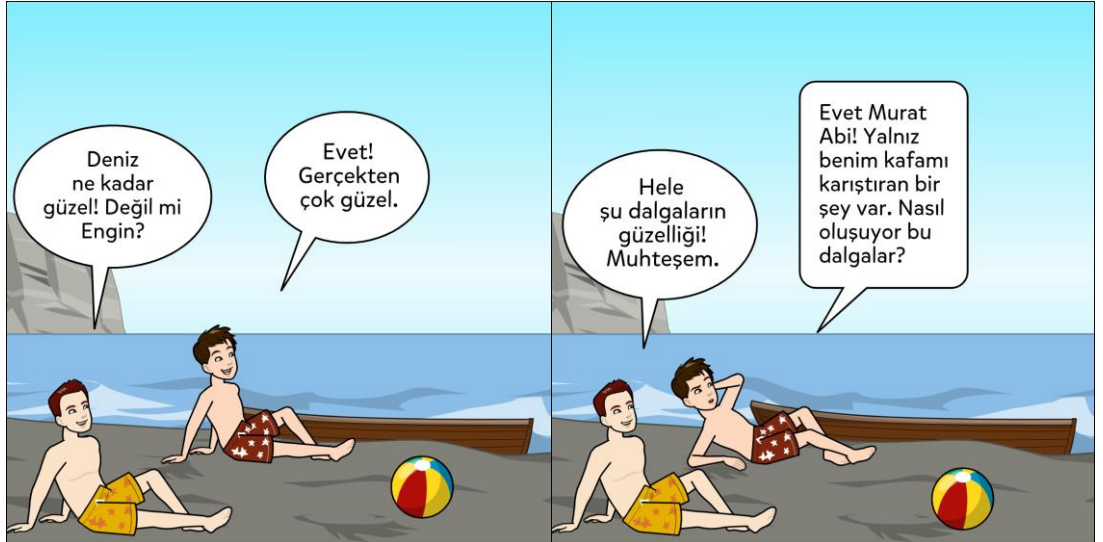
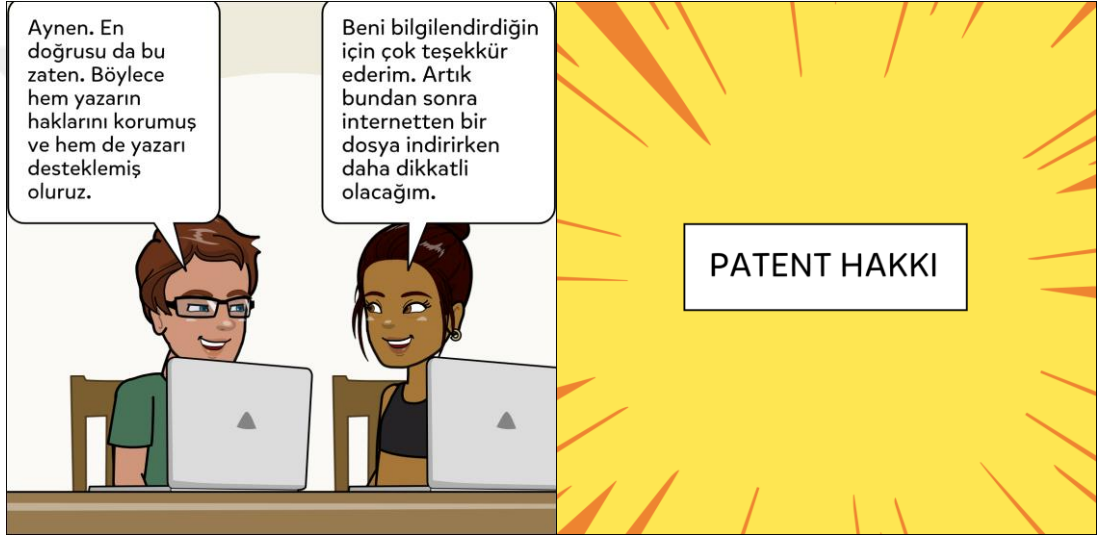

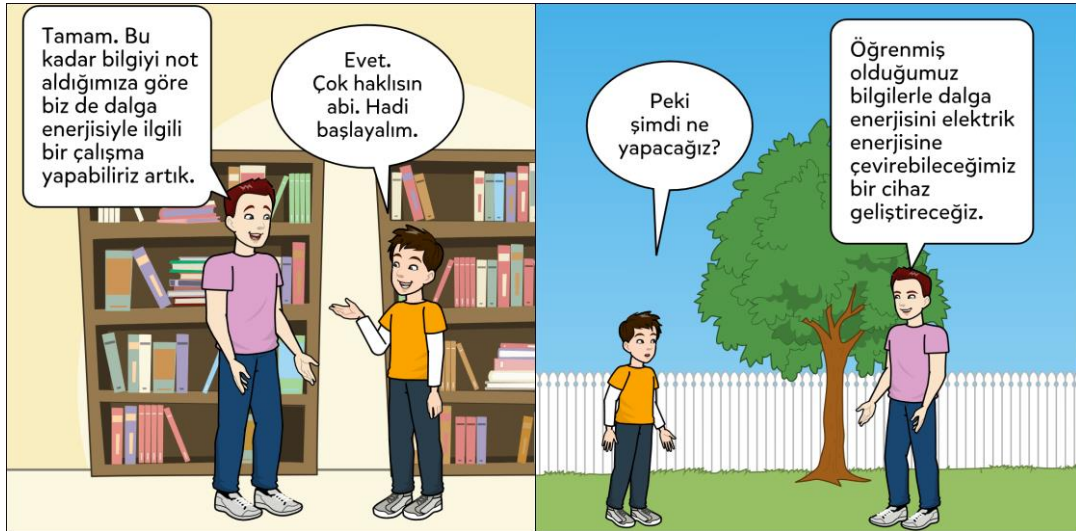
4. Kazanım (Telif ve Patent Hakkı)

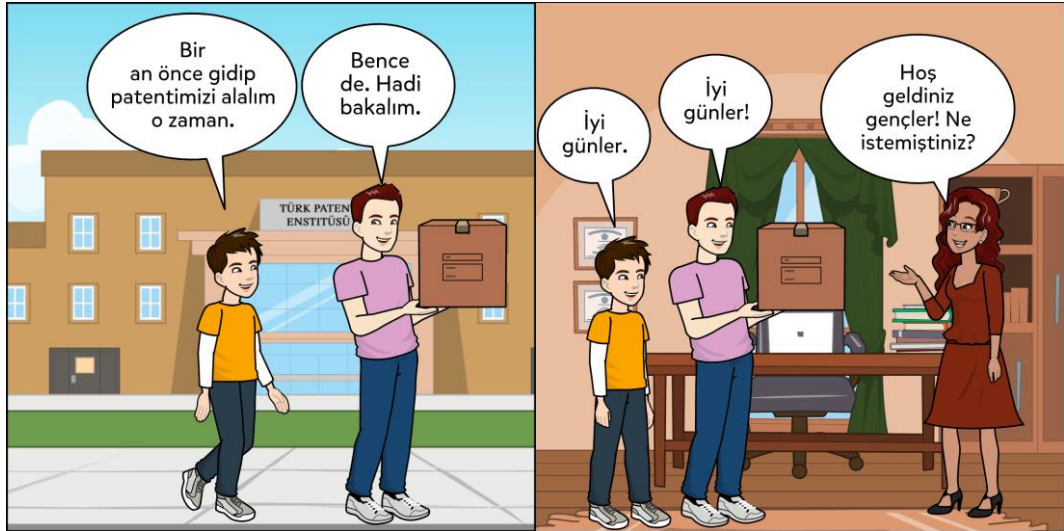

Ek-2.*MEB Veri Toplama İzin Belgesi***MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİNE**

09/11/2023

BAŞVURU NO	202311091461383235
ÜNİVERSİTE ADI	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
ENSTİTÜ ADI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BÖLÜM ADI	
ÜNVAN	Öğrenci
TC KİMLİK NUMARASI	20276073164
KONU	Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına Ait Konuların Aktarılmasında Eğitici Çizgi Romanlara Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri
ARAŞTIRMA TÜRÜ	Yüksek Lisans Tezi
ÖRNEKLEM GRUBU	Öğretmen,
KAPSAMI	Okul/Kurum,
İLLER	HATAY
KURUM TURLERİ	Resmi Ortaokul,
İLETİŞİM BİLGİLERİ	Adres:HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ- Telefon:(553) 204-0651- Eposta:basalan4679@gmail.com

Yukarıda bilgileri bulunan proje uygulamaları için Milli Eğitim Bakanlığından gerekli izinlerin alınması hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Ek listesi

Tez Önerisi
Katılım Kabul Formu
Veri toplama araçları

İmza
ÖKKEŞ OĞUZHAN BAŞALAN
Öğrenci

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
BAŞKANLIĞINA,

Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda, danışmanı olduğum, 2193122101 numaralı tezli yüksek lisans öğrencisi Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN’ın “Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına Ait Konuların Aktarılmasında Eğitici Çizgi Romanlara Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” isimli tez çalışması için 2023-2024 eğitim-öğretim yılı güz dönemi (15/12/2023-19/01/2024 tarihleri arasında) Milli Eğitim Bakanlığı Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı resmi ortaokullarda, ilgili çalışmasını yapabilmesi için, sosyal bilgiler öğretmenlerinden veri toplama ihtiyacı bulunmaktadır.

Bu hususta gerekli izinlerin alınması hususunda,

Gereğini arz ederim.

Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA

Ek 4.

Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.12.2023-332090

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Başkanlığı

Sayı : E-21817443-050.99-332090
Konu : Etik Kurul

07/12/2023

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 06.12.2023 tarih ve 06 sayılı kararı ekte sunulmuştur. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Seval YAVUZ
Kurul Başkanı

Ek:SBBBAY Etiği Kurulunun 06.12.2023 tarih ve 06 sayılı kararı (1 sayfa).

Dağıtım:
Sayın Doç.Dr. Yavuz TOPKAYA (Öğretim
Üyesi)
Sayın Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN (Veri
Hazırlama ve Kontrol İşletmeni)

Mevcut Elektronik İmzalar

SEVAL YAVUZ - Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığı (Kurul Başkanı) - 07.12.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSDASSEK919 Pin Kodu : 54252

Kep Adresi: mku@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/mku-ehys>

Bilgi için: Celal Akdoğan

Unvanı: Şef

Tel No: 3262212720

u belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Üzerinde doküman numarası bulunmayan dokümanlar kontrolsüz dokümandır.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BESERİ BİLİMLER BİLİMSEL
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	SAYFA NO
06.12.2023	10	06	1/3

Üniversitemiz Sosyal ve Beseri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 06.12.2023 tarihinde Başkan Prof. Dr. Seval YAVUZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

KARAR-6: Doç. Dr. Yavuz TOPKAYA koordinatörlüğünde Ökkeş Oğuzhan BAŞALAN tarafından gerçekleştirilecek “Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına Ait Konuların Aktarılmasında Eğitici Çizgi Romanlara Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” başlıklı araştırma projesi için hazırlanan materyaller Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında değerlendirilmiş olup Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınması suretiyle uygulanmasının uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

İMZA Prof. Dr. Seval YAVUZ Başkan		
İMZA Prof. Dr. Celal Tevyyar UĞURLU Bşk Yrd.	İMZA Prof. Dr. Melis MİNİSKER ÜYE	İMZA Prof. Dr. Bilginer ONAN ÜYE
İMZA Prof. Dr. Cengiz AYTUN ÜYE	İMZA Prof. Dr. Ömer ALANKA ÜYE	İMZA Prof. Dr. Mehmet TEMİZKAN ÜYE

Ek 5.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

(Yarı-yapılandırılmış)

A. Kişisel Bilgiler:

Cinsiyet: Kız () Erkek ()

Yaş:

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesinde 5 haftalık öğretim süresi boyunca işlenmiş olan eğitici çizgi romanlarla ilgili aşağıda yer alan sorular, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitici çizgi romanlara yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

1. Eğitici çizgi romanların ders başarınıza etkisi nelerdir? Açıklayınız.
2. Eğitici çizgi romanların derse yönelik motivasyonunuza etkisi nelerdir? Açıklayınız.
3. Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının olumlu yönleri nelerdir? Açıklayınız.
4. Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının olumsuz yönleri nelerdir? Açıklayınız.
5. Eğitici çizgi romanlar, dersi keyifli ve eğlenceli hale getirdi mi? Nedenlerini açıklayınız.
6. Eğitici çizgi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının öğrencilerin bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanına ait konularla ilgili yaratıcı düşünme becerilerini nasıl artırdığını düşünüyorsunuz?
7. Eğitici çizgi romanla öğrenmiş olduğunuz konuları yaşamınız içerisine aktarabiliyor musunuz? Açıklayınız.
8. Eğitici çizgi romanlarda kullanılan görsellerin içerikle uyumu açısından olumlu gördüğünüz yönlerini açıklayınız.

